

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

DVACÁTÝ PRVNÍ ROČNÍK

10

Vojenská mysl je teoretický časopis
diskusní povahy

Uvádí osobní názory autorů,
které nelze považovat za oficiální
názory ministerstva národní obrany

Úloha práva v branném systému ČSSR

Porozumět úloze práva při zabezpečování obranné funkce socialistického státu znamená poznat v obecném úlohu státu, podstatu jeho funkcí — zejména obranné funkce, pochopit úlohu práva především jako státního nástroje regulace vztahů ve společnosti a vzít v úvahu zákonitosti vývoje vojenství a jeho požadavky v současné etapě.

Podstatu státu určuje charakter ekonomické základny společnosti. Podstata státu se projevuje v jeho funkcích. Otázka funkcí státu je otázkou jeho základních úkolů, obecného směru jeho činnosti, určení a cílů. Funkce jsou dány jeho historickým posláním, pro něž vznikl a existuje, podávají především obecnou politickou charakteristiku jeho činnosti.

Vnější funkce státu je ovlivněna skutečností, že stát existuje ve vzájemných vztazích s jinými státy. Za existence imperialismu ve světě musí socialistický stát vykonávat funkci obrany, rozvíjet branný potenciál země, dělat zahraniční politiku, spolupracovat s ostatními socialistickými státy a podporovat boj za socialismus a mír ve světě. Socialistický stát plní vnější funkce především v závislosti na vývoji mezinárodních vztahů, na charakteru etapy společného vývoje.

Vznik socialistické soustavy států umožnit posílit vliv vnějších funkcí socialistického státu na mezinárodní vztahy a přinesl nový typ vztahů mezi státy. V podmínkách zabezpečování a rozvíjení světové socialistické soustavy plní socialis-

tický stát funkci spolupráce a vzájemné pomoci se zeměmi socialistické soustavy. Většina evropských socialistických států spojila na zásadách proletářského internacionalismu své síly a prostředky ke společné obraně a stvrdila to mezinárodně právním aktem — Varšavskou smlouvou.

Zvláštním atributem státu je státní moc schopná zabezpečit plnění úkolů ve výstavbě společnosti a při ochraně společenského řádu. Tomu slouží mechanismus státu, v němž se výrazně projevuje zvláštnost státu jako nástroje politické moci. Mechanismus státu uskutečňuje státní moc, její každodenní uplatňování. I diktatura dělnické třídy může plnit své historické úlohy jen pomocí mechanismu, který jí odpovídá. Mechanismus diktatury dělnické třídy se skládá ze státních orgánů a ze společenských organizací pracujících. Mechanismus státu i mechanismus diktatury dělnické třídy soustřeďuje svou činnost i k obraně a zabezpečuje ji svými specifickými prostředky. Základním faktorem ve výstavbě socialistické společnosti a její obrany je marxisticko-leninská strana a její vedoucí úloha v celém politickém systému organizace socialistické společnosti.

Ochranná funkce socialistického státu zahrnuje veškerou činnost státních i společenských organizací směřující k zabezpečení obranné schopnosti země. Z toho plyne, že obranná funkce socialistického státu působí na jeho vnitřní funkce a naopak. Zásadní význam z hlediska vojenství

má vzájemné působení obranné funkce, hospodářsko-organizační funkce a kulturně výchovné funkce. Při uskutečňování obranné funkce socialistického státu hraje svou roli i doba, kdy stát plní úkoly obrany. Je-li v podmínkách mírového rozvoje společnosti v popředí zejména hospodářsko-organizační a kulturně výchovná funkce, pak za války je na prvním místě funkce obrany státu. Stát se za války stává jednotným vojenským tělesem, jehož síly a prostředky a veškerá činnost jsou podřízeny požadavkům obrany.

Jedním z nástrojů socialistického státu k politickému řízení společnosti je právo. Právní normy v souladu s vůlí dělnické třídy podmíněné materiálními podmínkami

života společnosti představují soubor závazných pravidel chování v zájmu upravení socialismu, jeho rozvoje i obrany. Typickým znakem právních norem je, že jsou vydávány a zajišťovány organizovanou mocí společnosti — státem. Tvorba a realizace práva je i jedním z prostředků uskutečňování branné politiky socialistického státu. Obsahem právní regulace společenských vztahů při zabezpečování obrany jsou ty vojenskodoktrinní požadavky, které je nezbytné upravit právní normou.

Otázky státu, obrany a práva jsou organicky spjaty v branném systému ČSSR. Jejich řešení je zahrnuto do činnosti a jim odpovídajících institucí a směřuje k všestrannému zabezpečení obrany ČSSR.

Úloha a místo subjektů branné politiky ČSSR v právním řádu

Příprava obrany ČSSR je složitý a dlouhodobý proces, v jehož průběhu se dosahuje stanovené úrovně obranné schopnosti státu v souladu s vnitřními i vnějšími faktory. Je spjata v rámci vojenskopolitické koalice, má dlouhodobý a soustavný ráz, zajišťuje získání schopností a vlastností potřebných k úspěšnému vedení války, a to státu jako celku, jednotlivých prvků a složek jeho branného systému a do důsledku vzato každého občana.

Řízení příprav obrany ČSSR zahrnuje činnost orgánů státu, jejíž náplní je rozhodování o koncepci výstavby branného systému, o plánech a plánování obrany, o zásadních vojenskopolitických opatřeních a o jejich zabezpečení v zájmu obrany socialismu, a to ve vnitřní i koaliční vazbě. Dále zahrnuje nezbytnou operativní činnost k realizaci základních branných opatření. Řídící činnost státních orgánů v oblasti branného systému vychází z principů vojenské politiky KSČ.

Řízení příprav k obraně státu zapadá organicky do rámce obecných zásad řízení státu a celého jeho mechanismu. Vyžaduje však, aby byly přitom respektovány zvláštnosti, především princip přísného centralismu, zásady válečného modelu řízení státu a koaliční organismus v oblasti zabezpečování obrany.

Základem řízení obrany ve státním mechanismu ČSSR je soustava rad obrany. Její místo a úloha je vyjádřena v právním řádu.

Úvodem k jejímu objasnění je účelné vyjít ze zásady, která ve federativním státoprávním uspořádání ČSSR platí pro věci obrany. Obrana byla ústavním zákonem svěřena do výlučné působnosti federace.

V důvodové zprávě k ústavnímu zákonu č. 125/1970 Sb., kterým se mění a doplňuje ústavní zákon č. 143/1968 Sb. o československé federaci, byl charakterizován a vymezen pojem „obrana ČSSR“, a to v souladu s ústavním zákonem č. 10/1969 Sb. o Radě obrany státu, a zákonem č. 40/1961 Sb. o obraně ČSSR:

„Otázky obrany ČSSR řeší orgány Československé socialistické republiky v souladu se společnými zájmy českého a slovenského národa i všech národností. Soudobé vojenství vyžaduje, aby obrana ČSSR se stala věcí všech státních orgánů, hospodářských a společenských organizací, každého občana. **Řízení obrany ČSSR však musí být výlučně záležitostí vrcholných orgánů československé federace.**“

Páteří soustavy státních orgánů ČSSR jsou zastupitelské sbory, jimiž pracují lid vykonává státní moc (Federální shromáždění, Česká národní rada, Slovenská národní rada a národní výbory). Vzhledem k tomu, že řízení obrany je výlučnou záležitostí federace, odpovídají Federálnímu shromáždění z výkonu své funkce i subjekty branné politiky ČSSR v oblasti výkonu státní moci, jimiž jsou:

- Rada obrany státu,
- prezident ČSSR jako vrchní velitel ozbrojených sil,
- vláda ČSSR při zajišťování úkolů v oblasti obrany.

Federální shromáždění jako nejvyšší orgán státní moci a zákonodárný sbor ČSSR vykonává vliv na brannou politiku státu a její provádění v mezích ústavním zákonem stanovené působnosti zejména oblasti zákonodárné činnosti, při jedná-

ních o zásadních otázkách zahraniční a vnitřní politiky, o středně doboých plánech rozvoje národního hospodářství, o státním rozpočtu federace a o ostatních závažných záležitostech ČSSR. Federální shromáždění je oprávněno usnášet se o vypovězení války, je-li ČSSR napadena nebo je-li třeba plnit mezinárodní smluvní závazky o společné obraně proti napadení. Obě sněmovny Federálního shromáždění (Sněmovna lidu a Sněmovna národů, zřídily pro oblast obrany ČSSR jako své iniciativní a kontrolní orgány branné a bezpečnostní výbory.

Rada obrany státu byla zřízena ústavním zákonem č. 10/1969 Sb. o Radě obrany státu, aby určovala v souladu s linií vytyčenou KSČ hlavní směry přípravy a organizace obrany ČSSR. Ustavením Rady obrany státu vznikl státní orgán, který schvaluje koncepci a zásadní opatření k systematické a komplexní přípravě státu na možné válečné střetnutí a který bude v mimořádných situacích ohrožení ČSSR a za války rozhodovat a přijímat potřebná opatření spojená s vedením války. Rada obrany státu a její členové odpovídají za výkon své funkce Federálnímu shromáždění. Členy Rady obrany státu jmenuje a odvolává prezident ČSSR. V případě nenadálého napadení ČSSR, které znemožňují na určitou dobu činnost předsednictva Federálního shromáždění nebo vlády ČSSR, činí Rada obrany státu nezbytná a neodkladná opatření k obraně, jež by jinak příslušela těmto orgánům. Sekrétářem Rady obrany státu je náčelník generálního štábu a funkci sekretariátu vykonává generální štáb ministerstva národní obrany.

Ke vzniku Rady obrany státu, která byla ustanovena s účinností ústavního zákona č. 10/1969 Sb., tj. dnem 1. března 1969, můžeme z hlediska vojenského uvést, že pro způsob vrcholného státního řízení otázek obrany platí zásada, že se těmito otázkami zabývá užší kolektiv státních činitelů, kteří pro výkon své funkce musí znát celkovou strategickou koncepci státu pro případ války i koncepci plánu obrany státu jako celku a kteří by mohli o těchto otázkách rozhodovat se znalostí problému při zachování nezbytné operativnosti v mimořádných případech a situacích a při zachování požadavků nejvyššího utajení. To odpovídá i zájmům obrany ČSSR i obranné koalici socialistických států, vytvořené na základě Varšavské smlouvy.

Rada obrany státu je oprávněna ukládat k provedení svých rozhodnutí úkoly federálním ministerstvům a ostatním federálním ústředním orgánům státní sprá-

vy. Rada obrany státu řídí rady obrany republik. Ústavním zákonem č. 10/1969 Sb. o Radě obrany státu byl vytvořen i podklad pro fungování soustavy rad obrany v republice, kraji a okrese. Tím byly dány předpoklady k ucelenému, všeobecnému a soustavnému řízení obrany v míru i ve válce.

Prezident ČSSR je v čele ČSSR, volí ho Federální shromáždění, jemuž je za výkon své funkce odpovědný. Ústavním zákonem mu byla svěřena funkce vrchního velitele ozbrojených sil. Prezident ČSSR podle ústavního zákona vyhlašuje na návrh vlády ČSSR válečný stav a na základě rozhodnutí Federálního shromáždění vypoví dá válku, je-li ČSSR napadena nebo je-li třeba plnit mezinárodní smluvní závazky o společné obraně proti napadení. Ve vztahu k Radě obrany státu má právo vyžádat si její svolání, účastnit se jejích schůzí a předsedat jim. Má též právo navrhnout Radě obrany státu vhodná opatření k o braně ČSSR, požadovat od předsedy Rady obrany státu a jejích jednotlivých členů zprávy a projednávat s nimi, které úkoly je třeba řešit.

Vláda ČSSR je nejvyšším výkonným orgánem státní moci ČSSR. Za výkon své funkce odpovídá Federálnímu shromáždění. Je povinna po svém jmenování prezidentem ČSSR předstoupit před Federální shromáždění na jeho nejbližší schůzi, předložit mu svůj program a požádat je o vyslovení důvěry. Vláda ČSSR zajišťuje plnění úkolů federace i v oblasti obrany ČSSR. Ve vztahu vlády ČSSR k Radě obrany státu se vychází z toho, že vláda při zabezpečování obrany vychází ze závěru Rady obrany státu a v souladu s jejími rozhodnutími zabezpečuje potřebná opatření k budování branného systému a k dalším přípravám státu k obraně. Ústavní zákon dal oprávnění předsedovi Rady obrany státu zúčastnit se schůzí vlády ČSSR a vyjadřovat svá stanoviska z hlediska obrany státu k projednávaným návrhům.

Kromě uvedených subjektů branné politiky ČSSR působí jako důležitý její činitel **Ministerstvo národní obrany**. Jeho místo a úkoly stanoví zákon č. 133/1970 Sb. o působnosti federálních ministerstev. Ministerstvo národní obrany je federálním ústředním orgánem státní správy pro zabezpečování obrany ČSSR a orgánem pro řízení a velení Čs. lidové armády. Zabezpečuje realizaci vojenské politiky ČSSR v Čs. lidové armádě a navrhuje potřebná opatření vládě ČSSR, Radě obrany státu a prezidentu ČSSR jako vrchnímu veliteli ozbrojených sil ČSSR.

Ministerstvo národní obrany jako orgán zabezpečování obrany ČSSR především zpracovává návrhy na komplexní výstavbu branného systému ČSSR, návrh plánu obrany ČSSR, návrh komplexního plánu výstavby Čs. lidové armády a dalších základních opatření s tím souvisejících, rozpracovává základní otázky války a vojenské vědy a rozvíjí vědeckou činnost pro potřebu branného systému ČSSR, zpracovává základní otázky branné výchovy a přípravy obyvatelstva a navrhuje opatření k její realizaci.

Ministerstvo národní obrany, jako orgán řízení a velení Čs. lidové armády, zejména řídí výstavbu Čs. lidové armády, zabezpečuje její všestrannou připravenost,

nepřetržitě velení vojskům a další opatření směřující ke splnění jejich úkolů.

Pro novou kvalitu funkce ministerstva národní obrany, stanovenou zákonem ve vztahu k brannému systému, je nezbytné vytvářet všestranné předpoklady, a to i v souvislosti s funkcí generálního štábu jako sekretariátu Rady obrany státu. Vztahy a úkoly ministerstva národní obrany v branném systému vyžadují tradiční pojetí působnosti ministerstva a soustřeďovat úměrné úsilí na obou hlavních směrech činnosti, jak vyplynuly ze zákona: ministerstva jako orgánu zabezpečování obrany ČSSR a jako orgánu pro řízení a velení Čs. lidové armády.

Právní regulace v jednotlivých oblastech branného systému

A. Vojenská oblast, oblast ochrany bezpečnosti

Budování ozbrojených sil a zvyšování jejich připravenosti je základním opatřením ve výstavbě branného systému ČSSR. Právní regulace zásad budování ozbrojených sil je obsahem branného zákona č. 92/1949 Sb., ve znění zákona č. 19/1958 Sb., jímž se mění a doplňuje branný zákon. Branný zákon upravuje úkoly, složení a organizaci ozbrojených sil a brannou povinnost občanů. V budování ozbrojených sil jsou brána na zřetel dvě hlediska: ozbrojené síly jako organická součást socialistického státu a jako specifický ozbrojený organismus mající relativně autonomní vývoj. Branný zákon stanoví, že československý lid buduje ozbrojené síly k obraně svobody a nezávislosti ČSSR, jakož i k ochraně socialistického zřízení a výstavby socialismu, jako součást socialistického zřízení. Československý lid se zúčastní lidové obrany vlasti spočívající na zásadě, že ČSSR je pevně zajištěna socialistickým zřízením a spojeneckými svazky s SSSR a ostatními socialistickými státy. Z takto vyjádřeného poslání ozbrojených sil vyplývá spjatost vnější a vnitřní funkce ozbrojených sil. Vnější funkce ozbrojených sil je branným zákonem formulována jako úkol odvrátit ozbrojenou silou napadení nebo ohrožení ČSSR vnějším nepřítelem a bojovat za samostatnost, celistvost a jednotu státu, socialistické zřízení a plnit úkoly plynoucí ze spojeneckých závazků ČSSR. Vnitřní funkce je právně vyjádřena branným zákonem úkolem spolupůsobit při udržování veřejného klidu, pořádku a bezpečnosti uvnitř státu. Podle branného zákona tvoří ozbrojené síly vojsko jako jejich základ a veřejné ozbrojené sbory, které určí vláda, části

těchto sborů nebo jednotliví jejich příslušníci, pokud podle branného zákona nebo zvláštních předpisů podléhají vojenskému velení. Právní stav v současné praxi znamená, že ozbrojené síly tvoří v míru Čs. lidová armáda, vojenské útvary civilní obrany a další vojenské jednotky v oboru působnosti federálního ministerstva vnitra. Příslušníky ozbrojených sil v míru jsou pouze vojáci. Za branné pohotovosti státu by bylo možné rozšířit ozbrojené síly o příslušníky veřejných ozbrojených a ochranných sborů jejich povoláním k zvláštní službě a o osoby povolané k osobním úkonům pro potřeby ozbrojených sil. Branný zákon zmocňuje ministerstvo národní obrany, pokud věc nenáleží prezidentu ČSSR nebo není již upravena jiným zákonem, k úpravě vztahů mezi vojáky, k vnitřní organizaci ozbrojených sil i k stanovení způsobu, jakým se vykonává vojenský výcvik a vojenská služba vůbec. Pokud jde o teritoriální orgány, upravuje branný zákon postavení místních vojenských správ, jímž je svěřeno oprávnění vydávat rozhodnutí o opatření podle branného zákona.

Nedílnou součástí branného systému ČSSR je **civilní obrana** jako relativně samostatná oblast, budovaná na struktuře státních a hospodářských orgánů, zahrnující všechny sféry společenské činnosti s vlastní soustavou útvarů a jednotek a řídicími orgány. Zákon č. 40/1961 Sb. o obraně ČSSR, který značně rámcově upravil vztahy k soustavě civilní obrany, stanovil, že tato zahrnuje opatření k zabezpečení ochrany a obrany obyvatelstva před následky nepřátelských vzdušných útoků, k vytvoření podmínek pro plynulý chod hospodářského života při nepřátelských vzdušných útocích a k odstranění následků těchto útoků. Opatření civilní obrany

jsou organizačního, operačního, technického, materiálního i jiného charakteru. Řízení civilní obrany svěřil zákon č. 40/1961 Sb. o obraně ČSSR ministru vnitra. Zákon č. 133/1970 Sb. o působnosti federálních ministerstev stanovil, že federální ministerstvo vnitra je orgánem pro řízení a velení vojsk ministerstva vnitra a pro řízení přípravy civilní obrany. Federální ministerstvo vnitra je velitelem civilní obrany ČSSR, jeho výkonným orgánem je štáb civilní obrany ČSSR. Ministr vnitra ČSR a ministr vnitra SSR jsou veliteli civilní obrany národních republik a mají k dispozici jako výkonné orgány štáby civilní obrany ČSR a SSR. Řídící soustava orgánů civilní obrany pokračuje na stupních národních výborů a předsedy jako veliteli civilní obrany a štáby civilní obrany národních výborů. Úkoly civilní obrany plní i složka ozbrojených sil — vojsko civilní obrany, které je v souladu s ustanovením branného zákona v podřízenosti ministra vnitra. Pokud jde o rozhodování ve věcech civilní obrany, stanovil ústavní zákon č. 10/1969 Sb. o Radě obrany státu, že Rada obrany státu schvaluje základní opatření civilní obrany, což platí v odpovídající míře a rozsahu i na ostatních stupních rad obrany.

Z bezpečnostní oblasti vstupuje do branného systému ta činnost, která směřuje k zabezpečování obranné funkce ČSSR. Rozhodující podíl na této činnosti má **Sbor národní bezpečnosti**, jehož úkoly vymezuje zákon č. 70/1965 Sb. o Sboru národní bezpečnosti. Mezi těmito úkoly je zajištění ochrany socialistického společenského a státního zřízení, odhalování a zneškodňování nepřátelské činnosti namířené proti ČSSR, zabezpečení ochrany státních hranic, objektů zvláštní důležitosti, zajištění ochrany veřejného pořádku, zabezpečení bezpečnosti a plynulosti silničního provozu apod. Důležitou institucí v bezpečnostní oblasti branného systému je federální ministerstvo vnitra jako federální ústřední orgán státní správy pro oblast vnitřního pořádku a bezpečnosti. Ministerstvo podle zákona č. 133/1970 Sb. o působnosti federálních ministerstev připravuje koncepci, zaměření a hlavní úkoly Sboru národní bezpečnosti, vojsk ministerstev vnitra a civilní obrany a zásady organizace, jednotného výkonu služby a soustavy politické a odborné přípravy příslušníků Sboru národní bezpečnosti a vojsk ministerstva vnitra. Federální ministerstvo vnitra řídí Státní bezpečnost a ve vymezeném rozsahu Veřejnou bezpečnost.

Na úseku trestní ochrany zájmů obrany ČSSR funguje **soustava prokuratur a**

soudů včetně národních ministerstev spravedlnosti, která v souladu se zákony působí svou činností rovněž k zabezpečování obranné funkce socialistického státu.

Důležitým činitelem v branném systému ČSSR jsou **Lidové milice** jako ozbrojený sbor KSČ řízený ústředním výborem KSČ. Lidové milice se podílejí na bezpečnostních akcích k ochraně socialistického společenského zřízení v součinnosti s orgány Sboru národní bezpečnosti a uskutečňují přípravu k plnění úkolů obrany na teritoriu ČSSR. Velitelem Lidových milic je generální tajemník ÚV KSČ. Jeho výkonným orgánem je Hlavní štáb Lidových milic ČSSR.

B. Oblast národního hospodářství

Ekonomika státu je rozhodujícím a limitujícím činitelem ve výstavbě branného systému. Ovlivňuje rozsah a kvalitu ozbrojených sil, stupeň jejich bojové připravenosti a spolu s lidskými zdroji ohraničuje aktivní účast státu v ozbrojeném zápase. Ekonomika rovněž určuje možnosti příprav teritoria na válku, jeho odolnost proti působení nepřítele, rozsah zajištění ochrany obyvatelstva, podniků, závodů a ostatních důležitých zařízení, vytváření zásob nezbytných pro zajištění chodu národního hospodářství, pro výživu a zdravotnickou ochranu obyvatelstva za války. Přípravy k obraně v ekonomice zahrnují opatření k zajištění vojenské techniky a ostatních potřeb ozbrojených sil, opatření civilní obrany a branné přípravy v podnicích a na závodech, hospodářskomobilizační přípravy a opatření k obraně a ochraně důležitých objektů.

Z hlediska právní regulace zájmů obrany v ekonomice jde o zabezpečení dodávek výrobků a investic pro účely obrany a dále o opatření v národním hospodářství zajišťující jeho přesun na válečné koleje a jeho fungování za války.

Zajišťování materiálních potřeb obrany se koná v zásadě prostřednictvím státního plánu a na jeho podkladě uzavíráním hospodářských smluv. Hospodářský zákoník stanoví povinnost plánovacími akty zabezpečovat dodávky a poddodávky pro zajištění obranyschopnosti státu. Hospodářský zákoník a prováděcí předpisy k němu vydané preferují dodávky pro obranu. Zvláštní povaha dodávek pro obranu má svůj odraz i v tom, že o případných sporech mezi dodavateli a odběrateli rozhoduje vojenská složka státní arbitráže.

Ze zákona č. 40/1961 Sb. o obraně ČSSR vyplývá direktiva, že „veškeré ná-

rodní hospodářství je plánovitě řízeno tak, aby byla mohutným rozvojem výroby zabezpečena obranyschopnost země". Vzhledem k tomu, že válečná ekonomika se liší od mírového rozvoje národního hospodářství, předpokládá zákon i nezbytné změny v řízení ekonomiky. Za branné pohotovosti státu mohou vláda nebo orgány jí zmocněné rozhodnout o změnách v řízení národního hospodářství a o zvláštní úpravě výroby, oběhu a spotřeby věcných prostředků, aby byly náležitě zabezpečeny potřeby obrany ČSSR. K zajištění chodu válečného hospodářství umožňuje zákon uložit občanům pracovní povinnost (pracovní úkoly a osobní úkony). Vláda je zákonem zmocněna za branné pohotovosti státu upravovat pracovní poměry, zejména jejich vznik a zánik, pracovní dobu a jiné pracovní podmínky. K materiálnímu zajištění potřeb obrany stanoví zákon č. 40/1961 Sb. o obraně ČSSR, že za branné pohotovosti zabezpečuje stát potřeby obrany věcnými prostředky z národního majetku a dbá, aby jich bylo plně využito ke splnění úkolů obrany. Nepostačí-li věcné

prostředky z národního majetku, může být za branné pohotovosti státu každému uloženo poskytnout k účelům obrany potřebné věcné prostředky, které má v držení. Závažné je i ustanovení zákona, které sleduje zájmy ochrany důležitých hospodářských objektů a obsahuje povinnost dbát při výstavbě podniků a zařízení a při rozmístňování výroby zájmů obrany ČSSR.

Důležitou institucí v zabezpečování příprav k obraně ČSSR v národním hospodářství je **Státní plánovací komise**, která v souladu se zákonem č. 133/1970 Sb. o působnosti federálních ministerstev plní funkci federálního ústředního orgánu státní správy pro národohospodářské plánování a rozvíjení soustavy plánovitěho řízení národního hospodářství. Státní plánovací komise organizuje celkový proces vypracování zajišťování a kontroly plnění státních plánů rozvoje národního hospodářství ČSSR, včetně zvláštní části státních plánů. Do působnosti Státní plánovací komise spadají i hospodářskomobilizační přípravy a ostatní opatření k obraně v ekonomice.

★ INICIATIVA

(Dokončení)

Iniciativa v útoku

Mimo obecnou nutnost jednot iniciativně, což vyplývá z podmínek soudobého zahájení vedení boje, operace a války, z nepřípustnosti používat šablon, ze snahy jednat aktivně i ve složitých situacích a z převzetí odpovědnosti v kritických momentech, skýtá útok největší a časově nejdelší možnost k rozvíjení iniciativní činnosti.

Základní momenty, které potencionálně umožňují iniciativu, jsou znalost

- nepřítel, — vlastních vojsk, — terénu.

Všechny tři skýtají možnost iniciativních řešení z jedné společné příčiny: jejich lepší znalosti v poměru ke znalosti nadřazeného stupně. Jestliže jsem již dříve uvedl, že ke vzniku iniciativy patří neexistence rozkazu nadřazeného, pak toto konstatování nyní upřesním. Nejde jen o absolutní neexistenci takového rozkazu, ale i obsah třeba vydaného rozkazu, který již neodpovídá skutečným podmínkám. Ačkoli je nařízena a uskutečňována rozsáhlá výměna informací o třech uvedených skutečnostech, přece je běžně možné, že z objektivních (ale i subjektivních!!) důvodů k ní nedojde. Buď vůbec, nebo pozdě. Rozhodování se proto vždy bude opírat o více podkladů u toho, kdo je k nim blíže.

Průběh předního okraje nepřítel je např. zrovna takovou okolností, o které

trvalý a obsáhlý přehled má spíše ten, kdo na předním okraji působí. Možnosti vlastních vojsk — vzhledem ke ztrátám, jejich morálce, zkušenosti a sestavě — jsou dalším takovým případem. Konečně vliv terénu zajisté poznáme nejlépe přímo v něm a ne studiem map a snímků na vyšším stupni.

Vzájemné odmiňování těchto tří veličin je postižitelné opět nejlépe tím, kdo přímo v jejich působnosti jedná.

Změna a neinformovanost o ní na vyšším stupni bude proto v útoku tím hlavním, co umožní iniciativní řešení stupňů podřízených.

Aktivita jako atribut útoku, skrývá v sobě nepřetržitou řadu momentů, které umožňují iniciativní řešení; tím spíše, že udržení vysokého tempa útoku a snaha nepoužívat šablonovitých řešení tento stav ještě zvýrazňuje. Vzájemná souhra těchto okolností se zákonitě odráží v řešení nepředvídaných situací. Můžeme říci, že udržíme-li tempo útoku, vnutíme-li obránci naši vůli a originální řešení, jde vlastně o geometricky rostoucí řadu možností, kterou nejen nemůže nadřazený stupeň znát, ale ani dost dobře předvídat. Řešení je tedy výhradně věcí iniciativy.

V souvislosti s tímto faktorem předvídání opět vzniká otázka nutných podkladů pro takovou činnost. Předvídat můžeme vždy jen na základě jistých skutečností a pak z nich odvozených příčinných souvislostí. Čím je množství podkladů menší nebo nepřesnější, tím se více omezujeme

pravdivost předpovědí a z nich chystaných opatření. Mnohotvárnost útočné činnosti je právě takovým případem, který jednak často mění původní předpoklady, nebo je vylučuje předat na vyšší stupeň, pokud se změnil. Množství změn je způsobeno nejen předchozí nedostatečnou informovaností, ale i právě uskutečňovanou činností vlastních vojsk i vojsk nepřítelů. Situace pak skutečně může řešit jen ve smyslu těch případů a kritérií, které klademe na vyžadovanou iniciativu. Kdyby totiž tomu tak nebylo a iniciativa byla buď odmítána, nebo k ní z různých jiných důvodů nedocházelo, byl by útok neřešitelným problémem.

Ostatně víme, že již za napoleonských dob byla známa úskalí předvídání, řízení a změn a již tenkrát platila zásada, že předvídat podle stupně velení je možné na co nejdelší dobu, ale vydávat rozkaz jen na dobu omezenou. To samo o sobě jen potvrzuje očekávání iniciativy při řešení situací. Sám Napoleon považoval za ideálního takového důstojníka, který ve všech situacích věděl jak jednat. Napoleonskou éru a samého Napoleona nepřipomínám náhodně. Zmiňuji se o celé věci proto, že ačkoli taková správná stanoviska zastával, přesto v praxi byli podřízeni maršálové jen bezduchými vykonavateli jeho detailních rozkazů. To by se nikomu výše postavenému nemělo stát.

Vraťme se k útoku. Průběh jeho řízení i vedení poskytuje iniciativě široké pole. Je to způsobeno jednak činností nepřítelů, která může vážně narušit naše původní záměry, jednak objevením se nových, dříve netušených možností. Využití těchto netušených možností se přirozeně musí odrazit na změně činnosti předvídané na základě jiných podmínek. Tato změna je myslitelná jen činností sil a prostředků v určitém čase a prostoru. Proto jsou také iniciativní řešení prakticky realizovatelná jako

- urychlení časového průběhu činnosti stejných sil a prostředků ve stejném prostoru,

- změna prostoru činnosti při stejném časovém průběhu, ale s menším počtem sil a prostředků,

- změna prostoru činnosti při působení stejných sil a prostředků, ale v kratších časových lhůtách,

- změna prostoru činnosti při působení menších sil a prostředků a v kratších časových lhůtách.

Kombinací je celá řada, tyto jsou základní. Mám přitom na mysli zlepšení situace, je však častý i případ, že iniciativním řešením je možné dosáhnout jen původně zamýšleného výsledku, přičemž kdy-

by iniciativy nebylo, původní úkol by nemohl být splněn. To je např. případ situace vzniklé po ztrátách nebo zásadní změnou v silách a činnosti nepřítelů.

Ve všech případech hraje rozhodující úlohu čas. Totiž ten čas, který se ztrácí čekáním na rozkaz nadřízeného. V množství času se projevuje rozsah činnosti vojsk v určitém prostoru. To platí jak o vlastní straně, tak o nepříteli. Musíme vždy očekávat, že ztráta času je faktor, kterého nepřítel využije, pokud o to úmyslně dokonce již neusiluje předem. Jsme objektivně vždy v situaci, kdy časová ztráta, třeba ani nepřítel nempozorovaná, slouží jemu a ne nám. To souvisí s činností v čase a prostoru. Čas využitý pro činnost vojsk odpovídajícím způsobem otevírá cestu k dalším možnostem, kdy s menšími silami můžeme dosáhnout více, kdy bez většího úsilí se zrychlí tempo, kdy větší prostor nevyžaduje zasazení větších sil, kdy proti určité síle nepřítel nemusíme zasazovat obvyklou sílu naší atd.

Všechny tyto okolnosti mohou však vzniknout jen jako výsledek rychle zhodnocené konkrétní situace a rychle uskutečňované činnosti vojsk.

Iniciativa v tomto směru přímo souvisí s překvapením nepřítelů. V nejširším slova smyslu můžeme přirovnat iniciativu k „vyšší produktivitě“, neboli: s menšími silami totéž co s velkými.

Konkrétní příklady iniciativní činnosti vojsk v útoku začínají již v období příprav.

Velmi stručně a přehledně uvedu některé skutečnosti, které se nabízejí iniciativnímu řešení:

- změna úkolu jednotek, útvarů a svazků během přesunu do výchozího položení, jestliže během přesunu utrpěly velké ztráty,

- změna struktury palebné přípravy podle skutečné situace nepřítelů,

- přeprava přes vodní překážky se vykoná improvizovanými prostředky i těch sil a prostředků, pro které štáb plánoval použít speciální přepravní prostředky,

- předsunutí protitankových záloh proti původnímu plánu,

- zasazení druhých sledů k rozvíjení úspěchu na jiných směrech,

- využití úspěchu souseda přenesením úsilí činnosti,

- přísun sil a prostředků z hloubky k odstranění úhrady nepřátelské protizete,

- použití určitých druhů vojsk k řešení situací, které obvykle vyžadují jiný druh vojsk,

- vytváření neobvyklých sestav.

Z válečné historie známe řadu takových případů, které sice obvykle byly uváděny jako výsledek překvapení nepřítelů, ale vždycky vznikly jako dílo iniciativy. Všechny jsou charakterizované změnou původního rozhodnutí nebo svou novostí, vždy však úměrností konkrétní situace. Např. použití protiletadlových kanónů pro boj s tanky, přehrazení nebo odtarasování jistých prostorů ženisty, kteří pak v nich samostatně působí, využívání mezer ve frontě k rozvíjení úspěchu dříve nepředvídaného, sestavování předem nastavených odřadů neobvyklého složení atd.

Jeden případ za všechny: předem nastavený odřad, vyslaný ze svazku 4. Ukrajinského frontu na pomoc Praze v květnu 1945, se skládal z protitankové samohybné jednot-

ky, ženijní a protiletadlové jednotky. V žádném z řádů té doby takové složení nenajdeme. Skladba byla dílem iniciativy jednoho z velitelů a plně vystihovala potřebu situace.

Všechny složky iniciativní činnosti můžeme vzhledem k nepříteli vyjádřit za účinku takto:

- řešení nepřítelů jsou dodatečná, vyvozená z naší činnosti;
- nepřítelovo předvídání skutečného průběhu událostí je znemožněno co do obsahu nebo času pro realizaci protipřipravení;
- nepřítel jedná neekonomicky;
- nezdary v činnosti nepřítelů se stupňují, jeden neúspěch sleduje druhý, větší neúspěch.

Iniciativa v obraně

Na první pohled nesplňuje situace v obraně žádnou z hlavních podmínek pro vznik iniciativy. Především obrana je charakterizována pevným velením, což ovlivní iniciativní řešení hned na jejím začátku. Dále nemůžeme vnucovat nepříteli naši vůli s cílem ho zničit. Konečně převaha sil, a zejména aktivního počínání těchto sil, je výrazně na straně útočníka a ne obránce.

Zdálo by se tedy, že hovořit o iniciativě v obraně je dosti protismyslné. Naše řady se výslovně o iniciativě zmiňují jen ve dvou momentech. První je využití úspěšné protizteče (protiúderu), kdy Vševojsk-1-1 v článku 464 stanoví iniciativní obnovu dříve porušeného systému paleb, záta rasů, protitankové obrany a součinnosti. Druhý je při organizaci obrany, kdy Oper-1-1 v článku 306 ukládá iniciativní činnost vojskům při zaujímání sestavy pro obranu. Opatření v souvislosti s protiztečí (protiúderem) nejsou zajisté překvapující, protože právě v těchto činnostech se projevuje aktivita obrany a od ní k iniciativě je jen krok.

Protizteč (protiúder) je v podstatě jen útok v podmínkách obrany, a proto pro ni (něj) platí stejné nebo podobné okolnosti jako za útoku. Požadavek na iniciativu při zaujímání obrany je také pochopitelný a vysvětlitelný, protože k takové činnosti vlastně obvykle dochází ještě pod vlivem dozrívající útočné činnosti (přechod z útoku do obrany) nebo mimo dotyk s nepřítelem, kdy máme jisté možnosti volnosti jednání.

Co však můžeme požadovat v průběhu obrany, jaké tam jsou možnosti pro iniciativu?

Obecně platí ty zásady, které řady ukládají vojskům, velitelům a jednotliv-

cům ve všech případech. Tak třeba průzkum realizuje svoji aktivnost ve vyvíjení neustálé iniciativy. Každý jednotlivý bojovník je vychováván k vynalézavosti, což je vlastně totéž co iniciativa. Řešení situace vzniklé v průběhu obrany a nepředvídané plánem je možné jen na základě iniciativních rozhodnutí každého velitele atd.

Projevem iniciativy v obraně (mimo dva uvedené požadavky našich řádů) je tedy např.:

- změna sestav a úkolů průzkumných sil a prostředků již před přechodem do obrany,
- rozšíření působnosti průzkumných sil do dalších prostorů a na další objekty než ty, které stanovil plán,
- zlepšování ženijních prací a využití úprav terénu,
- zvyšování úsilí k rozšíření klamných opatření,
- opakované protizteče,
- obzvláštní výhodných terénních celků v průběhu obrany,
- nahrazování ztrát zvýšeným úsilím zbylých bojovníků,
- přebírání dobrých zkušeností,
- činnost před skutečným průběhem obrany,
- samostatná činnost v dočasném obklíčení,
- pomoc obklíčeným prvkům obranné sestavy.

Jako klasický příklad uvádím činnost vojsk Stalingradského frontu při obraně Stalingradu. Zvláštnosti obrany města přitom nehrají podstatnou úlohu, příkladu obránců můžeme použít daleko obecněji.

Předně se tam ukázalo, že iniciativní řešení je možné realizovat nejen jako projev aktivity, ale to je nesmírně důležité, i jako projev úpornosti. Tedy něčeho, co charakterizuje obranu především. Dále se tam ukázalo, že iniciativa přicházela zejména od jednotlivců — řadových bojovníků a nižších velitelů. Je to logické již proto, že pole působnosti je dáno striktním rozkazem co bránit a nikdo není oprávněn sám o své újmě, tedy iniciativně, rozkaz nadřízeného měnit. Pole působnosti pro iniciativu je však v tom, jak bránit. V rámci předem stanoveného úkolu je zřejmé, že způsob vedení obrany je téměř výlučnou záležitostí příslušného velitele a každého jeho podřízeného, tedy záležitostí samostatného řešení úkolů. To nic nezmenšuje ta skutečnost, že veškerá činnost má své meze stanovené původním rozkazem.

Je obecně známé a každý účastník války to potvrdí, že velké umění není útočit kdy máme převahu sil, ale naopak umění je úspěšně se bránit útočníkovi. Toto umění nemůže postrádat iniciativu. Proto v tomto smyslu je iniciativa v obraně jedním z předpokladů úspěchu. Vyžaduje totiž zapojení každého jednotlivce, jehož úloha stoupá, je s ní počítáno a má větší váhu a význam než je tomu v útoku, kdy máme převahu sil. To je prostá matematická úměra. Role každého velitele (ale i každého jednotlivce), pak není jen v tom, že existuje a nějak bojuje, ale předpokládá se, že bude bojovat zcela určitým způsobem. Takovým, který využívá převahu sil a prostředků nepřítele. Kdyby tomu tak nebylo, pak dojde ke zhroucení obrany.

Tento moment — úloha jednotlivce — je proto jedním z rozhodujících pro úspěch obranného boje. Projevem jednotlivce je jak aktivita, tak úpornost a pevnost. Ve všech směrech musí uplatnit vynalézavost a proto i iniciativu, protože jinak by nemohl čelit nepříteli, který by si uchoval převahu.

Iniciativa za střetného boje

Střetný boj může objasnit nejlépe které nezákladnější vztahy kolem iniciativy. Základ tvoří Oper-1-1, který stanoví, že cílem střetného boje je získání iniciativy. Víme, že střetný boj je takový boj, kdy obě strany se snaží řešit úkoly útočnou činností. To znamená, že úmysl útočit je jedna věc, útok pak vést je druhá věc. Ve skutečnosti nebudou útočit obě strany, ale jen ta, která získá iniciativu. Druhá se bude tím nebo oním způsobem bránit. Na tom nemění nic ta skutečnost, že část sil útočníka bude třeba vést obranu. Naopak,

Vrátíme-li se ke stalingradské bitvě, pak můžeme ukázat velmi názorně i to, co vytvořilo předpoklady operační iniciativy Sovětské armády. Ostatně něco podobného, i když krátkodobějšího, je případ bitvy u Kurska. Obrana jako celek vytvořila předpoklady k přechodu do protioútku. Vytváření předpokladů se nemohlo obejít bez iniciativních řešení v obraně, protože jak jsem ukázal, ony to také byly, které jak v aktivitě, tak v úpornosti umožnily vést obranu úspěšně. Můžeme proto hovořit o jistém řetězu příčin a následků, který začíná iniciativou obránce a končí iniciativou útočníka.

Každá úspěšná obrana vyžaduje iniciativní řešení a jedině úspěšná obrana umožňuje přejít do útoku.

Někdo může namítat, že iniciativa v obraně je omezena, protože je vtěsnána do předem vymezeného rámce. To je pravda. Ale pravda je také to, že obranu není možné vést jinak. Pevné řízení (centralizované velení), to je atribut obrany. V něm se projevuje maximální využití daných prostředků a sil a jedině takovým způsobem je možné vůbec obranu přijmout. Kdo to popírá nebo se nad tím pozastavuje, ten se hluboce mylí.

V poměru k útoku je nutné připustit, že působení iniciativy je v obraně menší. To ale neznamená, že není důležité, nebo dokonce že se iniciativy můžeme vzdát.

Má však formy a rozsah, úměrné tomuto druhu boje. Můžeme-li iniciativu v útoku nebo střetném boji charakterizovat jako mohutné koncipovanou a pak realizovanou činnost především vyšších velitelů nebo jednotek, pak v obraně se spíše hodí přirovnání k mravenčí činnosti zejména nejnižších stupňů velení a každého bojovníka.

Iniciativa v obraně tvoří proto jeden z předpokladů úspěchu zrovna tak jako v útoku.

můžeme opět zobecňovat a říci, že poutáním obranou se vytvářejí podmínky pro převzetí iniciativy.

Požadavek získat iniciativu, který ukládá řád, nepochybně se vztahuje na iniciativu vzhledem k nepříteli. Její uskutečnění předpokládá realizaci útočné činnosti. Proto můžeme říci, že ten kdo útočí, má iniciativu. Útok je projevem iniciativy.

Abychom mohli iniciativu tohoto druhu získat, je třeba uskutečnit jistou činnost velitelů a vojsk. Tato činnost se děje v podmínkách, které nemůžeme předem

přesně nebo dokonce vůbec předvídat, a proto také formulace rozkazů jsou v tomto smyslu velmi rámcové. To se může v praxi projevit i jako neexistence rozkazu, protože vzhledem ke konkrétní situaci není možné přistoupit k jeho realizaci. Tím se vynucuje řešení situací samostatným jednáním, tedy iniciativou. To je základním předpokladem úspěchu ve střetném boji. Úspěch střetného boje je pak v uskutečnění zamýšleného útoku.

Je možné postupovat ještě dále a přejít ke konkrétním příkladům. Začneme-li průzkumem a jeho požadovanou iniciativou, pak právě střetný boj podává názorné příklady snad nejlépe. Vychází z předvídání nepřehledné situace, neočekávaných zvratů a změn. Na tyto okolnosti musí pamatovat ten, kdo řídí a vede průzkum. Všechno, co v tomto směru podniká, je projevem iniciativy. Reakce na změny nebo předchozí opatření, které mají zaručit postižení změn v jejich průběhu, to je pole iniciativních řešení.

Sestavy v průběhu přesunu s předvídáním střetného boje nebo tehdy, kdy vcházíme v bezprostřední dotyk s nepřítelem, bude rovněž nutné korigovat a uvádět v soulad se vznikající situací. Takové momenty nemůžeme předvídat přesně nebo vůbec ne. Jejich řešení můžeme uspokojivě splnit jen tehdy, kdy sestava zaručuje mnohohodnotné využití pro nadcházející boj nebo tehdy, kdy ji rychle upravíme. Všechna opatření v tomto smyslu jsou možná jen činností příslušných velitelů podle vzniklých potřeb.

Některé zvláštní případy

Situace, která vyžaduje iniciativní řešení, je obvykle velmi složitá. Přece však je možné téměř vždy vycházet ze znění řádů nebo aspoň z jejich smyslu. Již jsem řekl, že naše řády upravují celou tuto záležitost ve formulacích, které buď vyžadují iniciativu v přesně neohraničeném slova smyslu nebo ukládají iniciativní řešení omezená jistými hranicemi. Jsou však případy, kdy v praxi může dojít k situaci, která staví velitele před dilema: ať udělá cokoli, vždycky bude zároveň jednat jak podle řádu, tak proti němu.

Např. řád zakazuje vyjít z obrany bez rozkazu nadřízeného. Zjistí-li vojska odchod nepřítele ukládají řády okamžitě, bez čekání na rozkaz, zahájit pronásledování. Taková situace, kterou mohou velitelé řešit, může snadno nastat. Svazek může obdržet v rámci útočné operace úkol dosáhnout určitého prostoru a tam přejít do obrany. V okamžiku splnění tohoto úkolu zjistí odchod nepřítele. Spojení s nadříze-

nicativa je proto nerozlučně spojena s aktivitou. Vyžaduje to nutnost úpravy již neodpovídajících opatření.

Manévrování spojené se změnou a rychlostí, v níž a s níž se to vše děje, vytváří podmínky pro ztrátu spojení nebo neinformovanost všech zúčastněných na takové úrovni, jaká byla potřebná k centrálnímu a pevnému velení. Tomu není možné zabránit. Proto řešení situace závisí jen na samostatné iniciativní činnosti příslušných velitelů. Střetný boj ukazuje ještě jednu možnost způsobenou iniciativní činností. Totiž tu, že můžeme úspěšně působit i s menšími silami proti silnějšímu protivníku a zničit ho. To je dáno jediné předcházením a překvapením. Rozhodující roli hraje čas. Vyčkávání a uskutečňování situací již neodpovídajících opatření je proto v přímém rozporu s výše uvedenou možností. Můžeme tvrdit, že předejít a překvapení je uskutečnitelné jen příslušnou iniciativou. Iniciativa plní tak další funkci, a to takovou, která vylučuje negativní vliv způsobený třeba nepoužitím všech sil a prostředků.

Požadavek vyjít do boků a týlu nepříteli jen zhuštěně formuluje tu situaci, která umožní úspěch slabších sil, zastihne nepřítele nepřipraveného, znemožní mu použít všech prostředků atd. To co v malém měřítku platí pro střetný boj, toho můžeme obecně použít i pro případ střetného sražení, zejména v počátečním období války. Střetný boj je, můžeme-li to tak nazvat, školou iniciativy používané v plném rozsahu a ve všech jejích možnostech.

ným není. Ať se v této situaci velitel rozhodne jakkoli, bude jednat proti řádu i podle něho.

Někdo může ovšem namítnout, že zákaz samostatného vyjít z obrany se týká směru dozadu a ne dopředu. Opravdu? Kde je to v řádech stanoveno?

Další může namítnout, že výtku přece nezaslouží ten, kdo ve snaze zničit nepřítele nedosáhl stanoveného cíle atd.... Ale kde je záruka, že nepřítel neláká naše vojska do léčky, kde je záruka, že pronásledováním a ničením nepřítele nedojde k odkrytí boku celého svazu, který měl právě náš svazek bránit proti úhroze, o které velitel tohoto svazu neví, ale o níž ví velitel svazu, který s obranou počítá?

Jediným kritériem je výsledek činnosti. Praxe zdaru nebo nezdaru ospravedlňuje nebo odsuzuje iniciativně jednajícího jako rozhodující soudce.

Podobný případ může nastat při obklíčení, z něhož vojska vycházejí rovněž jen na rozkaz nadřízeného. Naše obklíčené síly mají možnost prorazit obklíčovací kruh a zasáhnout např. proti týlům, palebným prostředkům, místům a podobným důležitým objektům nepřítele, který je rozmístil v průběhu boje do blízkosti obklíčených sil. Zdálo by se, že nikdo by neměl veliteli obklíčeného uskupení klást za vinu pasivitu, když nevyšel z obklíčení. A přece mu může být kladena nejen za vinu pasivita, ale i aktivita, když se rozhodne ke zničení uvedených sil a tedy k vyjití z obklíčení.

A opět: vítěz není souzen. Rozhodne výsledek.

Může vzniknout názor, že tyto uvedené příklady — a nejsou to jen tyto, sestavit můžeme celou řadu dalších — jsou výjimečné, netypické, příliš složité. To je pravda, ale právě taková situace to bude, kdy přijde na řadu iniciativa. Za boje bok po boku, při zaručeném spojení, přehledu o vlastních silách i nepříteli, průběžně docházejících rozkazech, totiž těžko můžeme o nějaké iniciativě hovořit. Ta má svo-

je místo právě v situacích, které se zdají „přitažené za vlasy“.

V takových případech se nevyhneme velikému riziku ať chceme, nebo ne. Za těchto situací také obvykle nenalezneme řešení podle příslušných statí a článků řádů. Jediným posuzovatelem bude výsledek naší činnosti.

Veliteli, který se má v takové situaci rozhodnout, pomůže pouze jeho zkušenost. Naučené vědomosti, ale v praxi nevyzkoušené, pomohou málo a na štěstí nemůže spoléhat, protože se vymyká rozumu. Ne nadarmo pokládáme zkušenost velitelského sboru za jednu z rozhodujících složek úspěchu. Tato zkušenost zejména vynikne v případech řešení krizových, složitých a netypických situací.

Naproti tomu tím nejhorším pomocníkem velitele budou vášně, nadšení a nesprávná horlivost. Chladná hlava a důslednost nemá nic společného s horlivostí, která je plodem emocí. Sebedůvěra a přesvědčení o pravdivosti věci nemá nic společného s nadšením přehlízejícím podrobnosti. Ostatně válka je věc rozumu a ne citů.

Závěr

Na začátku jsem polemizoval s názory, které zpochybňovaly možnost vzniku iniciativy v armádním organismu. Tyto pochyby jsou velmi časté a projevují se v mnoha formách. Společnou jejich výslednicí je pasivita. Zajímavé je však to, že i jejich příčinou je totéž. Pasivita vyhovuje především těm, kdo nejsou schopni tvůrčího myšlení. Iniciativa pak bez něho není myslitelná. Tvořit znamená konat něco nového a to je vždy spojeno s bojem proti starému. To není bez potíží a překážek. Zodpovědnost za jakýkoli čin je třeba vždycky přijmout a nést. Kdo se toho obává, kdo nechce riskovat, ten bude vždy tak či onak proti iniciativě.

Jenomže iniciativa není záležitost jen možná, ale jak jsem se nažil ukázat na řadě příkladů a teoretických zdůvodněních, je to i záležitost nutná. Stavět se pak proti nutnému může přinést jen velmi vážné poruchy a nezdary.

Největším nepřítelem iniciativy je i povrchnost a pohodlnost. Dovedeno do konce, znamená odmítání iniciativy neschopnost řešení vážných úkolů. Žádný armádní stupeň nemůže nikdy (i kdyby chtěl) vytvořit takové podmínky, aby jimi zbavil kohokoli povinnosti jednat iniciativně. Centralizace, jednotnost a pevné velení, kterýmižto faktory se zejména vyznačuje armáda, jsou nepopíratelné. To však neznamená, že je jich možné používat vždycky. To zároveň znamená, že vstoupí v platnost i jiné faktory. Takové, které předpokládají jediný možný přístup — přístup iniciativní.

Iniciativní přístup však musí být podložen zkušenostmi a znalostmi. Nikdy ne emocemi a neuvážeností. Iniciativa je věc rozumu. Je to vyšší stupeň zvládnutí situace, je to základ k rozvíjení poznávací schopnosti velitelů, štábů, vojsk, každého jednotlivého vojáka.

A konečně: při podrobném, pečlivém a o poznatky z praxe opřeném studiu našich řádů najdeme nejen dostatek možností, ale i nutnost iniciativně jednat. To právě řády v širokých a důležitých souvislostech předpokládají.

Důstojník ČSLA — povolání nebo profese?

Realizace nového systému vzdělání důstojníků ČSLA přinesla v tomto roce konkrétní plody v podobě prvních absolventů. Je symbolické, že tito noví důstojníci skončili studium na VA AZ v době oslav 20. výročí jejího vzniku. Obě tyto významné události jsou příležitostí k návratům zpět, k bilancování, k zobecňování nejlepších zkušeností i k odkrývání nových, palčivých problémů.

Spolu s postupující realizací nového systému vzdělání jsou ve stále větší míře nastolovány znovu a znovu otázky rozsahu a obsahu přípravy budoucího důstojníka.¹⁾ Na tom není nic nepřírodního. Pomineme-li krátkost času, který měla VA AZ k dispozici na přípravu zavedení nového systému vzdělání, probíhá proces jeho realizace v souladu s marxisticko-leninskou teorií poznání, podle níž je nejspolehlivějším kritériem poznání **praxe**. Zatím máme k dispozici poznatky jedné roviny praxe — praxe školy. Druhá rovina — praxe absolventů nového systému ve funkcích u vojsk — prověří jako další kritérium nový systém vzdělání důstojníků v příštích letech.

Je také celkem logické, že diskuse o

konkrétních otázkách rozsahu a obsahu přípravy budoucího důstojníka vyúsťují až k otázce nejobecnější: co tvoří ten specifický souhrn vlastností, dovedností a návyků, které charakterizují důstojníka naší Československé lidové armády? Je to povolání, nebo profese? Co je obsahem pojmů povolání, profese, profesionál? Je-li to povolání, k jakému známějšímu, srovnatelnému povolání má nejbližší? Je-li důstojník „nositel“ profese, profesionálem, co pak vyjadřují tyto pojmy? Mají vůbec své oprávnění? Jak se dostaly do našeho jazyka? Jsou odrazem objektivně probíhajících procesů, nebo produktem módní vlny posledních let, produktem inflace nemarxistické terminologie a jejího nekritického převzetí?

Čtenář namítne, že tyto sémantické dispute, hra se slovíčky, nemohou problémem optimální přípravy budoucího důstojníka vyřešit. Jistě, takový úkol si ani nekladu. Pokusím se však naznačením odpovědí na tyto otázky dokázat, že nejsou vyspekulované a mohou mít jistý význam pro vyjasnění metodologických přístupů k obsahu i rozsahu přípravy budoucího důstojníka ČSLA.

* * *

Již při zběžné analýze literatury, zabývající se vymezením obsahu pojmů povolání, profese, zjistíme, že tyto pojmy nejsou jednotně definovány.

¹⁾ Viz např.: Výchovná práce s posluchači nového systému studia (studijní materiál 2. semináře, pořádaného Fakultou inženýrskou — pozemních vojsk).

Porada pracovníků oddělení škol a vědy armád Varšavské smlouvy, uskutečněná v roce 1970 na VA AZ.

Články v Rudé zástavě:

č. 2/70 — Co je to vojenský profesionál (autor plk. ing. Emil Dočkal)

č. 7/70 — Nad významem a pěstováním vojenských hodnot (autor pplk. ing. Josef Popelka)

č. 8/70 — Co je vojenský profesionál (autor pplk. ing. Václav Kraus).

Pojem povolání:

Nesnadnost definování pojmu povolání se většinou zdůvodňuje obrovským počtem navzájem rozlišených povolání.²⁾ Vystihnout v definici to, co je jim všem společné, vyžaduje takový stupeň abstrakce, že pokusy tohoto druhu nás pravděpodobně neuspokojí. Uvedu některé příklady:

W. Sombart³⁾ definuje povolání jako „sjednocený soubor činností, které jsou

²⁾ Např. Syntetický a abecední seznam povolání pro zpracování sčítání lidu, domů a bytů 1961, publikace Státního úřadu statistického, obsahuje 13 000 názvů povolání.

³⁾ Handwörterbuch der Sociologie, Ferdinand Ende Verlag, Stuttgart, heslo Beruf, W. Sombart.

vykonávány pravidelně a nepřetržitě vždy v téže soustavě". Tuto definici přejímá i I. A. Bláha [viz Sociologie, Akademie, Nakladatelství ČSAV, Praha 1968, str. 101]. Max Weber:⁴⁾ „Povolání je základem pro získávání prostředků k životu“. S. P. Huntington⁵⁾ „Povolání je zvláštním typem funkční skupiny s vysoce specializovanými charakteristikami“.

Ve sborníku Sociální struktura socialistické společnosti (Svoboda, Praha 1966, str. 307) je podána obsáhlejší, vyčerpávající definice pojmu povolání: „Povolání je společenskou skupinou pracovníků, kteří s relativní ustáleností vykonávají určitý, rozvojem dělby práce vyvolávaný druh pracovní činnosti, jež je předpokladem jejich materiální existence a stává se jejich sociálně psychologickou vlastností“.

Podobný obsáhlejší přístup volí i polský sociolog Adam Sarapata:⁶⁾ „Hodnocení povolání jako determinanty společenského postavení vychází z toho, že se povolání mezi sebou různí. Tím, že stanoví základní elementy podílu práce, povolání dává právo k určité uznávané společenské aktivitě ve společenském systému, je základním elementem při udělení počtu a zásluh, práv a závazků, komplexem nejen určitých technických činností, ale také společenské role, která se tomu kterému povolání připsuje“.

Uvedené definice pojmu povolání, zejména dvě poslední citované, se zdají být plně použitelné i jako východisko pro definování vojenského povolání. Vždyť vojenské povolání má všechny znaky, které se v těchto definicích vyskytují:

- soubor relativně ustálených činností,
- prostředek obživy (materiální existence),
- společenská skupina pracovníků,
- určitá společenská role,
- sociálně psychologické vlastnosti.

Jenže právě z hlediska těchto znaků prodělává povolání důstojníka zejména v posledních desetiletích pronikavý vývoj. V důsledku vědeckotechnické revoluce ve vojenství i společenských přeměn dochází k postupné diferenciaci rolí povolání důstojníka, který již dávno není pouze a výlučně tradičním velitelem. V tomto smyslu je přesnější hovořit o dnešních důstojnících jako o **skupině povolání**, která je velmi diferencovaná. Proces diferen-

ciace rolí důstojníka z povolání, který je objektivně potřebný a užitečný ve svém celkovém zaměření, přináší však i problémy: ne všechny role (nebo povolání) důstojníků jsou stejně přitažlivé. Jsou obory atraktivní, ale jsou i obory, které mají v rámci důstojnického sboru i ve veřejnosti nízkou prestiž a těžko se pro ně získávají noví, mladí budoucí důstojníci. Zvýrazňování speciální odbornosti, která je základem diferenciací vojenských povolání, plodí tendenci k „odborničení“. Tato tendence brzdí proces formování společných hodnot a vlastností, které by měly být vlastní všem důstojníkům, byt různých povolání v rámci důstojnického sboru. Pojem vojenská profese, vojenský profesionál by mohl za určitých předpokladů být takovým „sběrným“ pojmem, který by integroval vlastnosti a hodnoty, společné všem vojenským povoláním. Avšak i zde nastupuje obtíž v podobě odpovědi na otázku, co je obsahem těchto pojmů?

Pojem profese:

Podobně jako povolání, ani pojem profese není jasně definován. V literatuře existuje mnoho různých výkladů pojmu. Uvedu opět některé příklady:

Slovník cizích slov: „Profese je základní obor, povolání, druh pracovní činnosti, která vyžaduje určitě přípravy a určitý stupeň teoretických a praktických znalostí a dovedností a je zdrojem existence“.

Tato definice je sice obsáhlá, ale jak je jisté a první pohled zřejmé, nečiní rozdílu mezi pojmy profese — povolání. Dá se dokonce z textu soudit, že profese je zde chápána jako základní obor, odbornost, v rámci povolání, tedy úžeji, než povolání.

P. Sorokin: „Profesionální činnosti rozumím ustavičné a trvalé zabývání se určitými úkony, jež poskytuje individuální prostředky existence“.⁷⁾

Po formální stránce ani na této definici neshledáváme nic nevhodného. Čteme-li však v citovaném článku dále, zjistíme, že Sorokin považuje v duchu této definice za profesionální činnosti i takové disfunkční úkony, jako jsou vraždy, zlodějství, prostituce apod. Odpovídá to jeho názoru na společenskou vědu, která musí být naprosto neangažovaná, neideologická a nepolitická. Z tohoto hlediska potom mohou být i lidé, kteří se ustavičně a opakovaně zabývají krádežemi, vraždami, prostitucí nebo jejich

⁴⁾ Weber Max, Wirtschaft und Gesellschaft, I. Halbband, 1. Teil, 2. kap., par. 24.

⁵⁾ S. P. Huntington — The Soldier and the State, Harvard University Press, 1957.

⁶⁾ Socjologia zawodow, pod redakcją Adama Sarapaty, Warszawa 1965.

⁷⁾ P. Sorokin — Vliv povolání na chování lidí a sociologie profesionálních skupin, Parlament, II. roč., č. 6/7, str. 316.

zprostředkováním, považování za profesi, profesionály. Zmínují se o tom proto, abych upozornil, v jakých různých, i zřetelných polohách se může pojem profese — profesionál vyskytovat.

Polský marxistický sociolog J. J. Wiatr shrnuje výsledky konference, věnované sociologii profese, pořádané v Ústavu filozofie a sociologie Polské akademie věd v roce 1963, v konstatování, že konference nedospěla k jednotné a všeobecně přijatelné definici pojmu profese. Pro pracovní účely vymezuje profesi jako spojení tří nezbytných prvků:

1. O profesi můžeme hovořit jedině tehdy, vykonává-li určitá poměrně trvale vydělená skupina lidí stále, nebo relativně stále určitou činnost nebo určitý souhrn činností, vyčleněných v rámci společenské dělby práce.

2. O profesi hovoříme tehdy, je-li vedle první podmínky splněna ještě podmínka druhá: čerpá-li uvedená skupina prostředky k obživě z vykonávání této činnosti.

3. O profesi hovoříme konečně tehdy, je-li splněna i třetí podmínka, a to, že tato skupina se liší od jiných skupin svou kvalifikací a dovednostmi.

Může existovat činnost nekvalifikovaného námezdního dělníka, ale vzhledem k tomu, že chybí jakákoliv kvalifikovaná specializace, není to profese. Podobně, ač z jiných příčin, aristokratičtí důstojníci po dlouhou dobu vytvořili profesionální skupinu, neboť činnost, kterou v armádě vykonávali, byla spíše jakýmsi koníčkem a věci cti, než zdrojem obživy.⁸⁾

Toto vymezení pojmu profese je vyčerpávající a obsažné. Srovnáme-li je však s definicí pojmu povolání, zjistíme, že pojem profese, obsahově téměř shodný s pojmem povolání, je v tomto pojetí vyhrazen pouze pro ta povolání, která se vyznačují konkrétními znaky: **je stálou činností**, je prostředkem obživy a předpokládá kvalifikaci a dovednost.

Pátráme-li po zdrojích, z kterých se pojmy vojenský profesionál, vojenská profese dostaly do našeho pojmosloví, nemůžeme vynechat zejména dvě práce amerických vojenských sociologů — Moris Janowitz a S. P. Huntingtona.⁹⁾

Oba autoři považují profesi za pojem, kterým se označují jen některá povolání, jejichž příslušníci plní „vyšší poslání“ ve službách společnosti (např. lékař, práv-

ník apod.). Při zkoumání důstojnické profese docházejí k závěru, že vojenský důstojník současné armády je profesionálem a povolání důstojníka se vyznačuje hlavními kritérii profesionalismu. Za rozlišující znaky profese jako speciálního typu povolání považují odbornost, odpovědnost, korporativnost. Jak tyto znaky charakterizují?

1. **Odbornost:** Profesionál je expertem se specializovanými znalostmi a kvalifikací ve významné oblasti lidského snažení. Odbornosti se dosahuje dlouhotrvajícím studiem a zkušeností. Profesionální znalosti jsou svou podstatou intelektuální. Profesionální odbornost se nevyskytuje v běžném životě. Můžeme rozlišit dvě fáze profesionálního vzdělání:

a) široký kulturní základ,

b) specializovaná kvalifikace a profesionální znalosti.

2. **Odpovědnost:** Povolání, které má znaky profese, charakterizuje se jako **služba**. Profesionál je odpověden prokázat služby tehdy, jestliže to společnost vyžaduje. Nemůže vykonávat svou praxi, odmítne-li akceptovat svou společenskou odpovědnost (lékař přestává být lékařem, jakmile použije svých znalostí pro antisociální účely).

Finanční odměna nemůže být primárním cílem profesionála. Profese se stává morální jednotkou, která disponuje určitými hodnotami a ideály, kterými se řídí členové profese ve svém jednání.

3. **Korporativnost:** Členové profese sdílejí pocit organické jednoty a vědomí sama sebe jako skupiny, odlišné od jiných.

Tak se dá stručně charakterizovat pojetí profese (a tedy i vojenské profese) v citovaných dílech amerických vojenských sociologů. Takovéto „vznešené pojetí profese má vytvořit podmínky pro výchovu „ideálního typu“ důstojníka. Není těžké postrehnout, že jde o pokus zastřít politickou a třídní podstatu armády a tím i vojenské profese. „Profesionál v organizování násilí“, jak je také americký důstojník označován, má být apolitický, poslušným vykonavatelem vládnoucí třídy na základě smluvních vztahů. Je totiž třeba vidět, že to nebo ono chápání pojmu profese nebo povolání nijak podstatně neovlivňuje samotný proces přípravy adeptů této profese nebo povolání. Určující úlohu zde hraje třídní podstata společenského zřízení, státu a armády, jež je jeho součástí, politické cíle, které ten nebo onen stát sleduje, ideologie, kterou se řídí apod. Každému je známo, že americká ar-

⁸⁾ J. J. Wiatr, *Společnost, Úvod do systematické sociologie*, Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1968, str. 156.

⁹⁾ Moris Janowitz — *The Professional Soldier*, Social and Political Portrait, Glencoe 1961.

S. P. Huntington — *The Soldier and the State* — Harvard University Press, 1957.

máda vychovává „profesionály v organizování násilí“ typu poručíka Calleye, hromadného vraha z jihovietnamské vesnice My-lai, profesionálního zabijáka, prochnutého ideologií antikomunismu a rasové nenávisti. Vznesené, humánní cíle, obsažené v pojmech profese — profesionál, ustupují třídně politickým, antihumánním cílům agresivního imperialismu. I tady, jako v jiných oblastech, věc nespočívá v názvu, ale v podstatě otázky.

Dosavadní úvahy můžeme shrnout do těchto dílčích závěrů:

1. Pojmy profese, povolání nejsou jednotně definovány. Často se používají volně, nebo záměnně.

2. V češtině převažuje takováto odlišnost mezi pojmy profese — povolání: povolání je nadřazený pojem pojmu profese, profese je odbornost, speciální znalost nebo dovednost a může jich být několik v rámci jednoho povolání. Budeme-li aplikovat toto užití pojmu na přípravu důstojníka, zdůrazňujeme tím, že nám jde o přípravu důstojníka **odborníka**, specialistu (např. spojaře, ženistu, tankistu, leteckého inženýra, pilota atd.). Do pozadí naopak ustupují ty vlastnosti a hodnoty důstojníka, které musí být vlastní všem důstojníkům, bez ohledu na jejich konkrétní odbornost. Úzké pojetí pojmu profese jako **odbornosti**, preferující jednostranně odbornost před ostatními vlastnostmi a hodnotami budoucího důstojníka, směřuje ve všech důsledcích proti objektivním požadavkům a potřebám, z kterých musí vycházet proces přípravy a výchovy budoucího důstojníka.

3. Do našeho jazyka se pojmy vojenská profese — vojenský profesionál dostaly pravděpodobně z americké vojensko-sociologické terminologie. Pojem profese je tam vyhražován jen vybraným povoláním, která se charakterizují jako vyšší poslání ve službách společnosti. Má svoje znaky (odbornost, odpovědnost, kooperativnost), svůj systém hodnot a ideálů, kte-

rými se řídí členové profese ve svém jednání.

Socialistické armády států, sdružené ve Varšavské smlouvě, pojmy vojenská profese, vojenský profesionál k označení skupiny důstojníků z povolání nepoužívají.

Důstojník z povolání je v Sovětské armádě „kadrový officer“, v armádě Polské lidové republiky „oficer zawodowy“, v Národní lidové armádě Německé demokratické republiky „der Berufsoffizier“ atd. Pojem profese, profesionální příprava vojáků z povolání ovšem i socialistické armády používají, ale ve smyslu zvyšování odborné, speciální kvalifikace k výkonu různých funkcí, daných bohatou diferenciací rolí důstojníka socialistické armády. Jisté obtíže vznikají i tím, že pojmy povolání, profese, poslání, nejsou přesně převoditelné do adekvátních pojmů v jiných jazycích. Např. v ruštině pojem „profesija“ označuje profesi i povolání. V polštině existuje pojem *zawód* — adekvátní našemu pojmu povolání, ale i pojmu profese, který je méně užíván. Pro pojem „poslání“ má polština výraz „powołanie“, což rovněž může vést při překladu k nedorozumění.

To ovšem neznamená, že by se důstojníci socialistických armád nevyznačovali znaky profese (stálá činnost, prostředek obživy, kvalifikace a dovednosti). Tím se však nároky vojenského povolání v socialistické společnosti zdaleka nevyčerpávají. Vojenské povolání v socialistické společnosti je považováno shodně za poslání, které nejen že neskrývá třídní, politické a ideologické cíle, ale naopak předpokládá, že vykonavatelé tohoto povolání realizují vyhraněné třídní, politickou a ideologickou výchovu ozbrojených sil. Funkce vojenského povolání a role důstojníka v socialistické armádě jsou odvozeny od poslání a funkcí armády socialistické společnosti. Tato problematika si však заслужuje samostatného rozboru a budu se jí věnovat v příštím článku.

Vraťme se k naší původní otázce: mají pojmy vojenská profese — vojenský profesionál svoje oprávnění? Pokusil jsem se odpověď naznačit již v předcházejícím textu a dala by se shrnout takto: tyto pojmy mají své oprávnění potud, pokud každý, kdo je používá, je seznámen s tím, co tyto pojmy vyjadřují, v jakých polohách a krajnostech se mohou vyskytovat, nebo pokud bude přijat jejich určitý, jednotně používaný výklad. To je první předpoklad. Druhý předpoklad spočívá v tom, abychom uznali, že podstata problému nespočívá v tom onom názvosloví, ale v **obsahu** přípravy budoucího důstojníka, který je odrazem objektivních požadavků a potřeb.

Plukovník gšt. ing. Zdeněk H a v a l a

Přechod armády do útoku *po* *odražení nepřítele*

Jaderná válka i na hlavním Západoevropském válčišti může začít překvapivým použitím zbraní hromadného ničení.

V armádách NATO věnují velkou pozornost všem otázkám, které mohou zabezpečit dosažení překvapení při zahájení války. To potvrzuje i pečlivý rozbor zkušeností z Izraelské agrese proti arabským státům v r. 1967 velením NATO i udržováním vysokého stupně bojové pohotovosti velké části prostředků jaderného napadení. Hotovostní operačně taktické prostředky nepřítele mohou vést úder za 10—15 minut po obdržení signálu, hromadný vzlet taktického letectva může uskutečnit za 20—30 minut před úderem. První jaderný úder může nepřítel uskutečnit před zahájením rozsáhlých cvičení, v jejich průběhu, zejména když má vojska na nejvyšším stupni bojové pohotovosti a nebo samostatně s dalším vyvedením a rozvinutím vojsk.

Zkušenosti ze cvičení a rozbor možností nepřítele ukazují, že na vojska a objekty týlu vševojskové armády může nepřítel v prvním jaderném úderu použít 50—70 kusů jaderné munice různé kilotonáže. I při současných vstřícných úderech obou stran, mohou vojska vševojskové armády utrpět velké ztráty a část úderného uskupení, dříve předurčeného pro útok, může být značně oslabena a nucena z počátku odrážet útočícího nepřítele. Taková situace se může vyvinout především na těch směrech, kde se nepříteli podařilo dosáhnout velké převahy.

Na druhých směrech, kde si vojska armády udržela bojeschopnost a kde byly nepříteli způsobeny velké ztráty, mohou motostřelecké i tankové divize přejít do rozhodného útoku s cílem dokončit zničení protistojícího nepřítele a proniknout do jeho operační hloubky. V každém případě pro zachování bojeschopnosti vojsk bude mít velký význam včasné vybudování a zaujetí výchozího prostoru. I když budou včas zabezpečena všechna opatření k odražení nepřítele i k přechodu do útoku, po prvním jaderném úderu bude nutné je upřesnit nebo organizovat znovu a to ve složité situaci a v krátkém čase. V pásmu armády se totiž může změnit situace, poměry sil, mohou vzniknout rozsáhlé závaly, požáry, zamořené a zatopené široké úseky terénu.

V takových podmínkách bude vševojsková armáda nucena přejít částí sil nebo i hlavními silami do obrany a v průběhu odrážení úderů nepřítele na jednotlivých směrech organizovat přechod do útoku. Obrana přitom bude nezbytný dočasný druh bojové činnosti.

Proto i v současných podmínkách mají plnou platnost slova V. I. Lenina o tom, že „Takových válek, které by začínaly a končily frontálním vítězným útokem nikdy nebylo v celosvětové historii, nebo byly jen výjimka“.

Odražení útočícího uskupení nepřítele

Charakter situace i způsoby vedení boje vševojskové armády při odrážení silného útočícího uskupení nepřítele mohou být různé. Budou záviset na výsledcích jaderných úderů stran, vytvořených pásem zamoření, požárů a závalů, způsobených ztrátách, zámyslu velitele frontu, předpokládané činnosti protivníka a jiných podmínkách.

Nejvýhodnější způsob odrážení útoku nepřítele je předejít ho v jaderných úderech na jeho hlavní uskupení raketových jaderných zbraní, letectvo, velitelské stanoviště a uskupení pozemních vojsk, zejména tankových, s následujícím přechodem hlavních sil armády do útoku. Podaří-li se nepříteli vytvořit silné uskupení vojsk na jednotlivých směrech, předejít vojska armády v rozvinování a utrpí-li armáda velké ztráty, odrazit jeho útok může armáda uskutečněním dalších jaderných úderů na hlavní uskupení nepřítele a přechodem částí nebo všech sil armády do obrany. Hlavním cílem obrany armády v takových podmínkách bude nedopustit, aby nepřítel pronikl do hloubky našeho území, způsobit mu maximální ztráty a tím zabezpečit výhodné podmínky pro přechod do útoku hlavními silami frontu.

Zachovají-li si divize druhého sledu armády po prvním jaderném úderu bojeschopnost, pak odražení nepřítele může mít charakter střetného boje.

V průběhu obranné operace může armáda nepřítele zničit jadernými údery a silným armádním protiúderem, nebo přechodem hlavních sil armády do útoku na nejvýhodnějším směru. Nejvýhodnější způsob zničení nepřítele je (za výhodné situace) přechod do útoku zvlášť vytvořeným úderným uskupením na směru, který vychází do jeho operační hloubky, přičemž část úderného uskupení dokončuje jeho obklíčení a v součinnosti s jednotkami v dotyku nebo se sousedy ho ničí.

Úspěch odražení útoku nepřítele v pásmu armády bude záviset na rychlém soustředění informací o vytvořených prostorech zamoření, závalů a požárů a na rychlé likvidaci následků po jaderných úderech. Velitelé a štáby musí v těchto podmínkách nejen organizovat likvidaci následků, ale také odražení útočícího nepřítele bojeschopnými silami a prostředky, přijmout opatření k zesílení nejnebezpečnějších směrů manévrem vojsk i ženijních zátarasů, připravit a vést na nepřítele další jaderné údery.

Likvidace následků po úderech zbraněmi hromadného ničení bude mít v takovýchto podmínkách některé zvláštnosti. Situace nedovolí likvidovat následky v delších časových lhůtách, protože nepřítel může přejít (bude se snažit) do útoku ihned po jaderném úderu. Nejprve je třeba obnovit velení a vytvořit bojeschopné smíšené odřady i v těch svazcích a útvech prvního sledu, kde zůstalo bojeschopných jen několik jednotek. Zaměnit je druhými sledy a zálohami zpravidla nebude možné. Rovněž druhé sledy, které utrpěly velké ztráty nebude vždy možné vyvést do nových prostorů a doplnit lidmi, technikou a materiálem. S cílem jak nejrychleji obnovit velení bude často nutné převzít velení o dva stupně níže (armáda—pluk), nebo o stupeň výše (divize—armáda).

Základem zámyslu velitele armády pro odražení útoku nepřítele musí být uskutečnit další jaderné údery, pevně udržet důležité prostory a čáry bojeschopnými jednotkami, skloubit systém paleb a zátarasů s vedením protiztečí a manévrem sil na nebezpečné směry. Velitel armády bude nucen řešit všechny tyto otázky a upřesňovat úkoly na základě neúplných informací. Vážnou úlohu při tom bude mít iniciativa velitelů a štábů divizí a pluků, kteří musí samostatně bez vyčerpávajících rozkazů shora přijmout všechna potřebná opatření k obnovení bojeschopnosti a k odražení útoku nepřítele.

Organizace přechodu do útoku

Přechod vševojskové armády do útoku v těchto podmínkách se bude pravdivat v neobyčejně složité situaci ještě v průběhu odražení útočícího uskupení nepřítele. Největší úsilí velitelů a štábů všech stupňů bude zaměřeno k vytvoření úderného uskupení při současném řízení bojové činnosti vojsk.

Přechod do útoku se bude organizovat na základě nařízení velitele fronty. Při ujasňování úkolu a hodnocení situace, jako základ pro přijetí rozhodnutí, je neobyčejně důležité určit, které síly a prostředky budou pokračovat v odražení útočícího nepřítele a ze kterých sil a prostředků vytvořit úderné uskupení pro přechod do útoku, stanovit směr hlavního úderu a sladit úkoly jak pro rozvíjení útoku na území nepřítele, tak i pro dokončení zničení nepřítele, který pronikl na naše území.

Nejvýhodnější bude vést hlavní úder stranou od vklínivšího se uskupení nepřátelských vojsk na takovém směru, kde budou podmínky k rozvíjení rychlého útoku do hloubky a zároveň k vyjití části sil do týlu nepřítele s cílem postupně ho obklíčit a zničit buď samostatně silami armády, nebo v součinnosti se sousedy — viz příloha 1.

Mohou se však vytvořit podmínky, kdy situace nedovolí vytvořit úderné uskupení stranou od vklínivšího se nepřítele. Pak bude nutné vést protiúder do jeho boku a v některých případech i čelní úder s následujícím přechodem do útoku — viz **příloha 2**.

Velmi složité je vytvořit úderné uskupení vojsk pro přechod do útoku. V průběhu odrážení útočícího nepřítele v pásmu armády bude velká část sil a prostředků vázána úpornými boji s nepřítelem a jejich použití k vytvoření úderného uskupení bude značně obtížné a někdy i nemožné. To potvrzuje celá řada příkladů z Velké vlastenecké války. Např. 13. armáda Centrálního frontu v bitvě u Kurska při odrážení úderu hlavních sil 9. německé armády byla nucena zasadit do obrany většinu svých sil, včetně druhých sledů a záloh.

Je třeba vzít v úvahu, že vojska armády odrážení útočícího nepřítele budou značně oslabena. Proto úderné uskupení pro přechod do útoku budou zpravidla tvořit divize přidělené armádě ze zálohy frontu, z druhých armád a dovozuje-li to situace i z druhého sledu armády. Přitom velitel i štáb armády musí přijmout všechna opatření k tomu, aby k přechodu do útoku bylo zasazeno co nejvíce sil a prostředků ze směrů, kde se podařilo útočícího nepřítele zastavit a také z úseků, kde nejsou síly armády vázány bojem.

Divize předané armádě ze zálohy frontu budou zpravidla vytvářet první sled úderného uskupení. Budou přecházet do útoku z chodu po přesunu z vyčkávacích prostorů. Tyto prostory je nutné stanovit tak, aby divize nebyly zavázány do bojů s útočícím nepřítelem a mohly se rychle přesunout na čáru rozvinutí pro přechod do útoku. Druhý sled úderného uskupení armády budou zpravidla tvořit divize, které budou obkličovat a ničit vklínivšího se nepřítele.

V případě, že armáda plánuje přechod do útoku s rozvíjením armádního protiúderu, první sled mohou tvořit divize, které vedou boj na bocích nepřátelského uskupení a přidělené divize mohou být využity v druhém sledu (záloze) armády k narůstání úsilí a rozvíjení úderů do hloubky.

Může vzniknout i taková situace, že armáda nebude posílena a bude nucena přejít do útoku v původním složení. Pak je vytvoření úderného uskupení značně složitější. Bude je možné vytvořit po zakončení ničení vklínivšího se nepřítele a bude vyžadovat dlouhé časové lhůty a složité přeskupování vojsk. Pak základ úderného uskupení budou tvořit nejvíce bojeschopné divize. Do sestavy úderného uskupení mohou vejít i smíšené odřady k plnění některých úkolů — krýt boky, udržet důležité čáry a objekty, vést bojovou činnost na podružném směru a další úkoly.

Při odrážení útoku nepřítele, při vytváření úderného uskupení i při přechodu armády do útoku bude mít velký význam dovedné použití druhů vojsk i taktického výsadku jako pomoc pro splnění úkolů vševojskových svazků.

Vzhledem k takticko-technickým vlastnostem raketových vojsk vytváření úderného uskupení armády nebude vyžadovat složitý manévr těchto prostředků v pásmu armády. Složitý a obtížný úkol budou mít raketová vojska, aby současně s odrážení úderu nepřítele dosáhly pohotovosti k vedení jaderných úderů na stanovené cíle ve stanovenou dobu přechodu armády do útoku. Proto již v době odrážení útočícího nepřítele musí divize, armáda i front vést

průzkum, aby včas zjistil cíle, vybral a optimálně rozdělil k ničení prostředků divize, armády i frontu.

Naproti tomu vytvoření úderného uskupení bude zpravidla vyžadovat složitý manévra dělostřelectvem z méně ohrožených úseků i z hloubky k posílení divizí prvního sledu a k vytvoření potřebné hustoty dělostřelectva na směr hlavního úderu armády.

Hlavním úkolem vojsk PVO bude bránit vojska úderného uskupení proti napadení nepřátelského letectva při manévru, na čáře zasazení pro přechod do útoku i při jeho rozvíjení na směr hlavního úderu.

Použití ženijních vojsk v těchto podmínkách bude různorodé. Ženijní vojsko bude plnit různé úkoly. Bude nutné současně ženijně zabezpečit vedení obranného boje, zabezpečit manévra sil a prostředků vytvářejícího se úderného uskupení, jeho přechod do útoku a v průběhu útoku. Část ženijních sil a prostředků bude plnit úkoly při obklíčení a ničení vklínivšího se nepřítele. Obtížnost úkolů ženijního zabezpečení se zvyšuje tím, že mohou být plněny v podmínkách rozsáhlých závalů, požárů, zamořených a zatopených úseků terénu.

Taktický výsadek bude nejvýhodnější použít při zahájení útoku hlavních sil armády nebo v průběhu útoku. Může být vyčleňován od divize prvního nebo i druhého sledu úderného uskupení. Jeho úkoly v těchto podmínkách se nebudou lišit od úkolů stanovených taktickému výsadek v první nebo následující armádní útočné operaci.

V soudobých podmínkách není nutné vytvářet takové hustoty dělostřelectva a soustřeďovat takové masy vojsk jako v letech Velké vlastenecké války při přechodu armády do útoku.

Rozvíjení útoku vševojskové armády do hloubky

Čas a způsob přechodu armády do útoku bude záviset na vzniklé situaci v pásmu armády, činnosti sousedů a na připravenosti k tomu předurčených sil a prostředků. Přechod nařizuje zpravidla velitel frontu, který koordinuje a zabezpečuje přechod armády do útoku v rámci frontu. V některých případech může velitel frontu schválit nebo upřesnit zámysl velitele armády pro přechod do útoku a přijmout opatření k jeho zabezpečení.

Po přechodu armády do útoku bude výhodné pověřit velením vojsk, která vedou boj s vklínivším se nepřítelem, zástupce velitele armády s potřebnou operační skupinou. To umožní veliteli a štábu armády soustředit veškeré úsilí na velení úderného uskupení, které přechází do útoku.

Přechodu do útoku budou zpravidla předcházet jaderné údery nejen na nepřítele na směr hlavního úderu, ale také na vklínivšího se nepřítele. Nejvýhodnějším způsobem bude současný přechod všech předurčených sil armády do útoku. To zabezpečuje nejsilnější úder, efektivní využití výsledků jaderných úderů, rychlé ničení nepřítele a vyjití do jeho hlubokého týlu. Nelze vyloučit také postupné zasazování předurčených sil do útoku. Nejprve může přejít do útoku část vytvořeného úderného uskupení a k rozvíjení útoku mohou být zasazována vojska přicházející z hloubky, nebo z méně ohrožených

směrů. Tento způsob přechodu armády do útoku připadá v úvahu při pokračování úspěšného rozvíjení armádního protiúderu.

Při přechodu armády do útoku bude mít vždy velký význam rychlé využití výsledků jaderných úderů, rychlé vyjití vojsk do hloubky, využití vzdušných výsadek a zabránění nepříteli v manévru silami a prostředky.

Při rozvíjení (v závislosti na situaci) může mít bojová činnost charakter překonávání spěšně zaujaté obrany, pronásledování a nebo střetných bojů s přicházejícími zálohami nepřítele. Vklínivšího se nepřítele budou ničit ty síly, které působily při jeho odrážení. Budou ho ničit rozhodně a po částech.

Pro narůstání úsilí při rozvíjení útoku do operační hloubky může armáda využít divize ze zálohy frontu nebo i divize, které dokončily zničení vklínivšího se nepřítele.

Na závěr chci zdůraznit, že příprava a přechod armády do útoku po odrážení silného uskupení nepřítele bude velmi složitý. Úspěch bude záviset na vysokých morálně politických vlastnostech vojsk armády, stupni připravenosti velitelského sboru a štábů, včasném zničení prostředků jaderného napadení nepřítele, rychlém manévru a úporném odrážení útočícího nepřítele při dokonalé součinnosti všech druhů vojsk.

SOUČINNOST V BOJI A OPERACI

Součinnost je nepřetržitým procesem a její organizace je nezbytnou součástí velení vojskům. (Oper-1-1, čl. 31).

Každá bojová činnost i na nejnižším stupni velení je v podstatě výsledkem činnosti různých bojových prostředků působících na společný objekt. Čím vyšší jednotka vyvíjí bojovou činnost, tím různorodější prostředky a tím více jednotek se zúčastní ničení nebo umlčování téhož objektu. Klasickým příkladem společného ničení cílů je organizace boje v opevněném rajónu, kde cíl postupně ničí letectvo, dále přebírá jeho ničení dělostřelectvo,

tanky až po ruční zbraně motostřeleckých jednotek. Čím více prostředků se zúčastní působení na jeden a tentýž cíl, tím dokonaleji a do větší podrobnosti musíme organizovat součinnost. Obtížnost součinnosti roste tím více, čím rozličnějším náčelníkům jsou tyto prostředky podřízeny. Tam, kde lze součinnost nahradit přímým podřízením, je organizace boje podstatně jednodušší. Tato zásada se projevuje ve snaze nahradit podpůrné jednotky a útvary posilovými jednotkami, tzv. přímo podřízenými vševojskovým velitelům.

Základní podmínky úspěšné součinnosti

Nutnost součinnosti je dána dělbou úkolů mezi jednotlivými prvky operační sestavy armády. Čím je tato dělba úkolů (cílů) větší a jde do větší hloubky, tím větší význam má organizace součinnosti pro splnění konečných cílů operace — viz Oper-1-1, čl. 110.

Studujeme-li možnosti vševojskové armády, můžeme k ní přistupovat z různých hledisek. Můžeme ji chápat jako souhrn jednotlivých prvků operační sestavy, nebo jako souhrn svazků a útvarů různých druhů vojsk a konečně jako souhrn organizačních celků. Ve všech těchto případech vidíme, že se dělí na různé části, které mají různé vlastnosti a proto vyvíjejí rozličnou činnost. Položíme-li si otázku co tak rozličné celky spojuje, co z nich vytváří právě to, co nazýváme vševojskovou armádou vidíme, že to jsou jednak **vlastnosti**, které jim umožňují vést ozbrojený zápas a nebo jej zabezpečovat v konkrétním prostoru a čase.

Základní podmínka úspěšné organizace součinnosti je, aby jednotlivé prvky operační sestavy armády dokonale znaly **cíle** armádní operace a ti, kteří součinnost organizují, aby znali **možnosti** těchto prvků. Ve spojení těchto dvou faktorů je v podstatě skryto umění velitele a vševojskového štábu organizovat součinnost.

Cíle armádní útočné operace a součinnost

Cíl armádní útočné operace určí velitel frontu v operační směrnici, respektive ve výpisu z operační směrnice. Ovšem takto formulovaný cíl je platný pro armádu jako celek a zdaleka nemůže stačit pro činnost jednotlivých prvků armády. Velitel armády musí rozdělit tento společný cíl na dílčí podcíle a to časově a prostorově a pak funkčně.

Časové a prostorové rozdělení cílů vyžaduje stanovit posloupnost při plnění úkolů armády a v podstatě je vyjádřeno rozdělením úkolů divizním na bližší, dal-

ší úkol a úkol dne a rozdělením operace po dnech. Tyto úkoly budeme formulovat přesně co do času a prostoru, tak i do konkrétních dílčích cílů.

Při tomto rozdělení vzniká pak posloupnost prostředků a cílů, kdy cíl splnění v čase t_0 je prostředkem pro splnění cíle v čase t_1 . Jde tedy v podstatě o pořadí, v jakém budeme dílčí cíle plnit, abychom v konečném důsledku splnili cíl armádní útočné operace.

Funkční dělení cílů znamená stanovit dílčí cíle jednotlivým prvkům operační sestavy armády, aby odpovídaly jejich možnostem a dovolily jim co nejlépe se přičinit o splnění konečného cíle armádní útočné operace.

Součinnost z hlediska takového rozdělení cílů pak znamená sladit jak posloupnost dílčích cílů, tak funkčních cílů co do času a prostoru.

Funkční dělení cílů vyžaduje, aby velitel i vševojskový štáb dokonale znal možnosti druhů vojsk. Jenom za těchto předpokladů lze organizovat skutečně optimální součinnost, vedoucí k porážce nepřítelů. Důstojník vševojskového štábu a zvláště operačního oddělení musí být skutečně vševojskovým důstojníkem a ne pouze tankistou anebo motostřelcem. To znamená, že musí dokonale znát možnosti druhů vojsk. Bez toho nemůže sladovat činnost jednotlivých druhů vojsk k optimálnímu splnění cíle. Je nutné plně respektovat slova Engelse, kterými charakterizoval požadavky na znalosti důstojníků štábu již koncem 19. století takto:

„Tito důstojníci jsou tedy na velmi důležitých místech, mají mít všestranné a ukončené vojenské vzdělání a musí dokonale znát možnosti každého druhu vojsk na pochodu i v bitvě“.

Jestliže tyto požadavky formuloval v době, kdy čas pro přípravu k boji a operaci byl několikanásobně delší, kdy postup vojsk byl pomalý, kdy existovalo pouze několik málo druhů vojsk, pak tím více tento požadavek se prosazuje v současné době.

S problémem využití skutečných bojových možností vojsk velmi úzce souvisí

Úloha velitele a vševojskového štábu při zabezpečení nepřetržité součinnosti

Velitel armády při **přípravě svého rozhodnutí** musí cíl stanovený armádě rozdělit na dílčí cíle, které na sebe navazují prostorově, časově i použitím různých prostředků. Toto rozdělení formálně vydá ve svém rozhodnutí, kde stanovuje úkoly vševojskovým svazkům i druhům vojsk. Jak jsem již ukázal, základ součinnosti je právě v definování dílčích cílů a jejich

problém, **jakým způsobem** budou jednotlivé prvky sestavy plnit úkol. V mnoha případech lze stejného cíle dosáhnout různými způsoby činnosti. U tankového a motostřeleckého vojska to může být palba nebo úder, hlubší či menší obchvat nebo obejítí, obrana nebo útok. U dělostřelectva různé druhy palby, u letectva úder palubními zbraněmi nebo pumami, u raketového vojska různé ráže jaderných hlavíc atd.

Smyslem bojové činnosti všech prvků operační sestavy armády je splnit konečné cíle operace. Z toho vyplývá jednoznačně, že kterým prvkům operační sestavy **zaměřit především organizaci součinnosti**. Budou to zřejmě ty prostředky a síly, které mohou způsobit nepříteli největší ztráty a které mají rozhodující význam pro úspěch útočné operace. To jsou především jaderné zbraně a vševojskové svazky, které plní úkoly především na směru hlavního úderu armády. Tuto skutečnost jednoznačně podtrhuje Oper-1-1, čl. 110 a Oper-2-1, čl. 115.

Řešení tohoto problému má na stupni velitelství armády dva aspekty. Jednak zde půjde o zabezpečení využití jaderných úderů Hlavního velení a frontu ve prospěch a nebo do pásma armády a jednak o sladění vlastních jaderných úderů a činnosti útočících vojsk. V prvním případě jsou úderu dány a bude nutné přizpůsobit činnost vojsk armády tak, aby jich maximálně využila. Ve druhém případě půjde o plně respektování Oper-1-1, čl. 32, který zdůrazňuje nutnost brát v úvahu skutečné bojové možnosti vojsk, tzn. ničít nepřítel kombinovaným úderem jaderných zbraní a pozemních vojsk. Tedy při volbě cílů pro jaderné úderu neuvažujeme pouze o přímých výsledcích jaderných úderů, ale i o možnostech okamžitého využití pozemními vojsky. Jde v podstatě o postupné ničení nepřítelů mající charakter nepřetržitého působení různých ničivých prostředků na cíl. Je přirozené, že čím půjdou jaderné úderu do větší hloubky, tím méně je budou moci útočící vojska bezprostředně využívat (kromě činnosti výsadek).

rozdělení jednotlivým vykonavatelům. Z toho vyplývá, že velitel při formulaci svého rozhodnutí musí uvažovat nad základními otázkami součinnosti nadcházející armádní útočné operace.

Základ součinnosti v rozhodnutí nemusí být vyjádřen slovními formulacemi typů: „27. msd v součinnosti s ...“ nebo „oboustranným obejítím uskupení nepřítel“

v prostoru ...", ale stanovením dílčích postupných cílů vševojskovým svazkům, jaderným zbraním a druhům vojsk.

Hlavním organizátorem součinnosti je velitel (viz Oper-1-1, čl. 25 a Oper-2-1, čl. 9).

Vševojskový štáb vzhledem k organizaci, tak jako ke všem otázkám velení i zabezpečení bojové činnosti, vystupuje jako pomocník velitele, který soustřeďuje nutné údaje, připravuje potřebné výpočty a zpracovává požadované návrhy. Úkoly štábu definuje Oper-1-1, čl. 26 a 31.

Způsob, jak uskutečňuje tyto hlavní úkoly velitel, bude jiný než u štábu. Vyplyvá to z jejich funkčního určení.

Činnost velitele jako organizátora součinnosti bude spočívat především v tom, že

- ve svém rozhodnutí stanoví prvkům operační sestavy dílčí cíle, jejich posloupnost prostorovou a časovou a způsoby jejich plnění,

- určí základní varianty činnosti nepřítelů a vlastních vojsk, pro které bude organizovat součinnost,

- rozhoduje o konečných závěrech při organizaci součinnosti,

- v dílčích nařízeních upřesňuje činnost vojsk v průběhu operace.

První činnost jsem rozebral při rozboru vztahu rozhodnutí velitele k organizaci součinnosti a proto se zaměřím na zbývající činnosti.

Tak jako každou organizovanou činnost, tak i součinnost musíme plánovat.

Přesto, že součinnost je nepřetržitý proces, vyskytují se jednotlivé momenty, které jsou z hlediska součinnosti a zejména z hlediska plánování součinnosti důležité. Stanovení těchto momentů, ke kterým je nutné plánovat organizaci součinnosti, je jednou ze základních povinností velitele. Musí při tom stanovit, na základě všech dostupných informací a návrhů, které zpracuje jeho vševojskový štáb i náčelníci druhů vojsk a speciálních vojsk, jaká bude nejpravděpodobnější činnost nepřítelů a jaká bude činnost vlastních vojsk. Je samozřejmé, že k takovým závěrům může dojít až v době, kdy v podstatě schválil základní myšlenky plánu operace a proto pokyny pro organizaci součinnosti vydává až v této době. Rozsah těchto pokynů bude záviset na konkrétní znalosti situace nepřítelů a času, který bude mít velitel pro své úvahy. V některých případech, při nedostatku času, stanoví pouze údobí, ke kterým organizovat součinnost a hlavní varianty, které je nutné řešit.

Třetí úkol plní v průběhu organizace součinnosti, kdy musí jednoznačně formu-

lovat svá dílčí rozhodnutí. To neznamená, že jeho rozhodnutí nemohou být variantní, např. v takovémto formě: „V případě protiúderu na směr X, Y přejde 45. msd částí sil do obrany na čáře ...“, v případě, že nepřítel přejde do obrany na čáře ... bude 45. msd pokračovat v útoku na směr ...“. Ale jeho rozhodnutí musí být vždy jasné a nedovolují dvojí výklad. Z tohoto důvodu je nutné, aby velitel armády i v těch případech, kdy souhlasí s návrhy odborných náčelníků, řekl své konkrétní rozhodnutí a ne jenom: „Souhlasím“.

V průběhu operace je nutné součinnost stále upřesňovat v závislosti na vývoji situace, která se zpravidla nebude vyvíjet přesně podle našich původních předpokladů. K zabezpečení její nepřetržitosti bude velitel armády vydávat v průběhu operace dílčí rozkazy a nařízení, ve kterých bude upřesňovat dílčí úkoly podřízeným co do místa, času i způsobu plnění.

Práce vševojskového štábu i oddělení druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb vzhledem k organizaci součinnosti bude zahrnovat:

- nutné propočty a úvahy k jednotlivým variantám organizace součinnosti, které stanovil velitel,

- zabezpečení vlastní organizace součinnosti,

- zabezpečení součinnosti v průběhu operace.

Formy a způsoby organizace součinnosti

Organizace součinnosti v přípravě operace má tři fáze:

- příprava a vydání pokynů velitele armády pro organizaci součinnosti,

- příprava a vydání pokynů náčelníka štábu pro organizaci součinnosti a přípravu podkladů pro ni,

- vlastní organizace součinnosti.

V pokynech pro organizaci součinnosti stanoví **velitel armády** zpravidla:

- v jakých základních variantách bude organizace součinnosti probíhat,

- kdy bude organizace součinnosti probíhat,

- kdo se organizace součinnosti zúčastní.

Tyto pokyny vydává zpravidla v době, kdy je v základních rysech zpracován plán operace a kdy je tedy v podstatě jasno, jak se může operace vyvíjet.

Na základě těchto pokynů, předem zpracované metodiky práce velitelství při organizaci součinnosti a plánu operace **vydává náčelník štábu** podrobné pokyny pro organizaci součinnosti. Tyto pokyny budou zpravidla obsahovat:

— základní varianty organizace součinnosti a jejich jednotlivá údobí,

— otázky probírané v jednotlivých variantách a v jejich údobích a úkoly jednotlivých oddělení, které zpracují pro organizaci součinnosti,

— organizační opatření, tzn.:

— kdy a kde bude probíhat,

— kdo se jí zúčastní,

— zda bude jenom na mapě, leteckých snímcích, nebo plastickém stole a kdo ji zabezpečí.

Vydání těchto pokynů budou zpravidla přítomní ZVT velitelé, náčelníci oddělení vševojskového štábu, náčelníci druhů vojsk a speciálních vojsk.

Náčelník štábu pouze upřesňuje předem zpracovanou metodiku práce velitelství při organizaci součinnosti, kterou mají všichni náčelníci. Zpravidla stanoví, které otázky plánované v metodice nebudou probírány a které otázky je nutné doplnit. Dále stanoví, které problémy budou vyřešeny předem, než dojde k vlastní organizaci součinnosti. Je jasné, že např. metodika prvního hromadného úderu v průběhu operace s použitím jaderných zbraní není záležitostí 2–5 minut, kterou vyřeší náčelník raketového vojska a dělostřelectva přímo při organizaci součinnosti, ale musí ji důkladně propočítat v součinnosti s náčelníkem zpravodajského oddělení, náčelníkem LOSU, náčelníkem operačního oddělení, chemickým a ženijním náčelníkem. Podobně násilný přechod vážné vodní překážky nebo operační výsadek nelze řešit až při organizaci součinnosti armáda — divize, ale předem za účasti všech zainteresovaných oddělení.

Cílem pokynů náčelníka štábu není tedy jen stanovit otázky, které budou na organizaci součinnosti řešeny, ale i zabezpečit jejich dokonalou zpracovanost, obsahovou, časovou a prostorovou sladěnost. Při vlastní organizaci součinnosti již v podstatě jde o postupné sladění jednotlivých vyřešených operačních epizod, sladění činnosti armádních prostředků s činností vševojskových divizí a schválení těchto plánovaných činností od velitelů armády.

Při vlastní organizaci součinnosti při plánování první armádní útočné operace se zpravidla budou řešit dvě základní varianty a to varianta s použitím jaderných zbraní od samého zahájení války a varianta bez použití jaderných zbraní s možností přechodu na jadernou variantu. Základní variantou bude varianta s použitím jaderných zbraní od samého zahájení války. Proto bude také tato varianta řešena jako první.

V každé variantě budou zpravidla řešeny tři údobí:

1. údobí — zaujetí operační sestavy (u bezjaderné varianty jen její modifikace),

2. údobí — do splnění bližšího úkolu armády,

3. údobí — do splnění dalšího úkolu armády.

Při řešení součinnosti **k zaujetí operační sestavy** je nutné vycházet v podstatě ze tří možných situací při zahájení války a to zvláště s přihlédnutím k variantě s použitím jaderných zbraní od začátku zahájení války.

Nejsložitější bude situace, kdy nepřítel zahájí válku s nenadálým napadením v době, kdy vlastní vojska budou v posádkách a to již s použitím jaderných zbraní anebo bez jejich použití. Proto řešení této situace budeme věnovat mimořádnou pozornost. Dále je nutné vyřešit situaci, kdy nepřítel zahájí válku za situace, že vojska budou v prostorech operačního rozmístění a konečně za situace, kdy předejdeme nepříteli v rozvinutí. Poslední situace bude mít zvláštní význam v podmínkách zahájení války bez použití jaderných zbraní.

Při jaderné variantě je nutné položit důraz na problémy likvidace následků hromadného úderu nepřítelů a to nejen z hlediska klasického OPZHN ale především z hlediska operačně taktického, to znamená, jak a čím splnit úkoly uložené armádě. Půjde zde o problémy nahrazení vyřazených divizí prvního sledu divizemi druhého sledu, po případě o zvážení, za jaké situace armáda přejde do obrany, reorganizuje své síly a prostředky, nově splňuje útočnou operaci a pak teprve přejde do útoku.

Zvláštní místo zde má problém zaujetí operační sestavy vojsky krytu státní hranice. Nutnost zařazení tohoto problému do součinnosti armáda — divize vyplývá z významu, který má kryt státní hranice pro zaujetí operační sestavy a organizované vyrazení hlavních sil armády k útočné operaci.

V tomto údobí se rovněž řeší problém vlastního hromadného úderu. Velkou pozornost je nutné věnovat přisunu jaderné munice a to zvláště jeho časové kalkulaci a na ní závislé účasti armádních a divizních raketových prostředků na prvním hromadném úderu a na podpoře boje provedených divizí o pohraniční přechody. Je zřejmé, že účast těchto prostředků bude ve značné míře závislá na způsobu zahájení války.

Konečně je zde nutné řešit problém rozvinutí armádního týlu a to zejména

zdravotních etap a opravárenských prostředků.

Při řešení organizace součinnosti **do splnění bližšího úkolu armády** bude nutné vycházet ze závěrů o možném vývoji situace při zaujetí operační sestavy. Bude nutné především vyřešit podporu boje jednotek krytu státní hranice prostředky armády a frontového letectva, bude-li k dispozici, způsob jejich překročení hlavními silami armády a jejich začlenění do hlavních sil armády.

Dále bude třeba řešit jednotlivé významné operační epizody, jako např. násilný přechod významných vodních překážek, odrazení protiúderu bližších operačních záloh a nebo způsob střetného sražení s nimi, vysazení taktických výsadek a zabezpečení rychlého rozvíjení operace v hloubce.

Podobně tomu bude při organizaci součinnosti pro splnění dalšího úkolu armády.

Podrobnost a hloubka projednávaných otázek bude záviset v první řadě na možnosti reálného stanovení možného vývoje situace. To znamená, že podrobně bude rozebráno např. plnění bližšího úkolu divizí prvního sledu, méně podrobně plnění úkolu dne atd. a pouze v hrubých rysech plnění dalšího úkolu armády.

Při řešení jednotlivých epizod je nutné vycházet z několika možných variant činnosti nepřítele a jmenovitě jeho bližších i hlubších operačních záloh, které budou značně ovlivňovat vývoj situace. Je přirozené, že zcela jinak bude plánována činnost armád za situace, že nepřítel provede bližšími operačními zálohami protiúder na jednom nebo druhém operačním směru armády a nebo zda přejde s těmito zálohami do obrany. S těmito eventualitami musí velitel armády při organizaci součinnosti počítat.

Při organizaci součinnosti není výhodné jít do příliš velkých podrobností a mít příliš mnoho variant a podvariant. To zvláště proto, že vývoj operace nelze přesně určit a proto podrobné řešení není reálné. Rovněž proto, že příliš mnoho variant je natolik nepřehledné, že je těžko v praxi využitelné.

Několik slov k stanovení doby možného přechodu k použití jaderných zbraní nepřítele. K použití jaderných zbraní přejde nepřítel zpravidla tehdy, když nebude moci jinými způsoby splnit své strategické cíle. Uvědomíme-li si, že činnost naší armády neleží na hlavním strategickém směru Evropského válečného a že k použití zbraní hromadného ničení dojde hromadně na celém Evropském válečném, pak není příliš pravděpodobné, že by vývoj situace

u některé z našich armád byl příčinou pro přechod na použití jaderných zbraní. Z toho vyplývá, že k použití jaderných zbraní může dojít kdykoli, ať to odpovídá a nebo neodpovídá situaci v pásmu armády. Ovšem vzhledem k tomu, že žádnou činnost nelze plánovat spojitě, ale pouze diskretně (tzn. k určitým časovým interválům), nezbyvá nic jiného než stanovit intervaly, ve kterých budeme organizovat součinnost k odrazení nepřátelského hromadného úderu našeho. Tyto časy můžeme stanovit buď k jednotlivým situacím nebo pravidelně po 10, 12 nebo 24 hodinách. Vycházíme-li z předpokladu, že vzhledem k důležitosti našeho operačního směru, jsou to v obou případech jen zcela náhodné odhady a že skutečný přechod k použití jaderných zbraní může být ve zcela jinou časovou etapu a že původní plán budeme muset upravovat podle skutečného vývoje, pak se zdá výhodné rozpracovat tyto problémy pro takové okamžiky, které jsou pro nás kritické, jako je např. udržení přechodu přes státní hranice, násilný přechod vodní překážky, odrazení protiúderu bližších anebo hlubších operačních záloh apod. Je totiž podstatně jednodušší upravovat součinnost a řešit situaci při přechodu na použití jaderných zbraní v situacích, které nejsou z hlediska vedení naší operace kritické, než v situacích, které jsou kritické.

Forma organizace součinnosti na stupni armáda—divize je různá a závisí na možnostech přípravy této součinnosti, objektivních potřebách, čase a do určité míry na mentalitě velitele armády. Je nutné si uvědomit, že jde o součinnost na stupni armáda—divize a že není správné zasahovat do divizních problémů a to zvláště tehdy, je-li nedostatek času.

Záznam o průběhu organizace součinnosti můžeme vést dvojím způsobem. Buď jeden příslušník operačního oddělení zapisuje do zvláštních formulářů závěry velitele k jednotlivým údobím operace a operačním epizodám a nebo se předem rozdají druhým vojsk, speciálním vojskům a službám dílčí formuláře, které vyplní. Po dokončení organizace součinnosti každého údobí formuláře odevzdají pověřenému důstojníku operačního oddělení, který je shromáždí, prověří jejich úplnost a nechá přepsat.

Na stupni armáda není vhodná dosti často používaná „plánovaná tabulka součinnosti“ a to proto, že je prostorově příliš malá, což vede k takové stručnosti, že je to na závadu vlastního obsahu.

Velitelé divizí, kteří se součinností účastní zpravidla v doprovodu náčelníka operačního oddělení, si zakreslují do ma-

py potřebné údaje a dělají poznámky. Je vhodné, mají-li volné magnetofony. Je však důležité, aby si poznamenali jen to, co se jich týká a ne ostatní údaje. Jednak je to důležité z hlediska utajení a jednak

i pro další studium závěrů ze součinnosti, neboť to podstatně prodlužuje přehrávání informací. Výpisy ze záznamu o výsledcích součinnosti se zpravidla divizím nevysílají.

Organizace součinnosti v průběhu armádní útočné operace

Povinnosti velitelů a vševojskovému štábu při organizaci součinnosti v průběhu operace ukládá Oper-2-1, čl. 115.

Podle rozboru konkrétní situace musí štáb v prvé řadě určit, který z předpokládaných zámýslů nepřítel uskutečňuje. Musí se tedy snažit zajistit včas příznaky, které dovolují usuzovat na tu nebo onu variantu. Je přirozené, že zpravidla nepřítel nebude uskutečňovat přesně jednu z našich plánovaných variant, ale že půjde o její určitou modifikaci, pokud nepůjde o činnost, se kterou jsme vůbec nepočítali. V prvním případě, kdy se uskutečňuje v podstatě jedna z předpokládaných činností nepřítel, zkoriguje štáb plánovanou činnost vojsk a navrhne veliteli nutné upřesňující rozhodnutí ve formě bojových nařízení. Ve druhém případě, a ani ten nemůžeme plně vyloučit, kdy nepřítel uskuteční takovou činnost, kterou jsme neočekávali, musí to štáb okamžitě hlásit veliteli a v podstatě splánovat znovu tuto část operace tak, aby byly splněny požadované cíle operace.

Pokud vševojskový štáb neporovnává výsledky organizace součinnosti se skutečným vývojem situace a neudělá nutné závěry, pak organizace součinnosti byla zbytečnou ztrátou času.

Dalším úkolem štábu je sledovat, jak vojska plní úkol v čase, prostoru a způsobech činnosti podle rozhodnutí velitele a organizace součinnosti. Za narušení součinnosti lze pokládat, když vojska plní úkol opožděně nebo nesprávně a to nejen vševojskové svazky, ale i armádní prostředky druhů vojsk. V tom případě musí ihned navrhnout veliteli armády opatření, která by eliminovala vznik situace způsobené opožděním nebo nesprávným plněním úkolu jednoho nebo více prvků operační sestavy armády. Může např. převzít

úkol jiný prvek operační sestavy armády, např. za letectvo raketové vojsko nebo opačně apod. Při upřeshňování součinnosti v průběhu operace je nutné mít vždy na mysli konkrétní cíle armádní operace a ke splnění těchto cílů zaměřovat činnost vojsk. Došlo-li k tak základním změnám proti původnímu plánu operace, že se mění úkoly divizí a nebo dokonce i úkoly armády, je nutné výsledky původní organizace upravit a nebo dokonce reorganizovat součinnost znovu.

S tímto problémem úzce souvisí i upřeshňování součinnosti co do hloubky jejího rozpracování. Ukázal jsem, že při organizaci součinnosti při přípravě operace se součinnost řeší podobně jen v první části operace. Čím se činnost vojsk blíží ke konci operace, tím je součinnost méně podrobná. Z toho vyplývá, že je nutné původní organizaci součinnosti neustále doplňovat. To nejen proto, že situace není přesně taková, jak jsme předpokládali při plánování součinnosti při přípravě operace, ale i proto, že je čím dále, tím méně propracovaná. Proto musí vševojskový štáb upřeshňovat součinnost i v průběhu operace po jednotlivých závažných rozhodnutích velitele podobnou formou, jako při organizaci součinnosti při plánování operace. Rozdíl bude zpravidla v tom, že na organizaci součinnosti nebudou přítomni velitelé divizí, ale pouze směroví důstojníci, že součinnost bude probíhat k jednotlivým operačním epizodám. Bude podstatně více konkrétních podkladů a tedy může být i více konkrétní. Závěry z této organizace součinnosti předají směroví důstojníci příslušným velitelům divizí a náčelníci druhů vojsk a speciálních vojsk velitelům armádních prostředků. Kromě toho řadu úkolů mohou funkcionáři armády upřeshňovat velitelům divizí osobně.

Závěrem chci zdůraznit, že:

1. Organizace součinnosti je jednou z nejdůležitějších funkcí velitelů a vševojskových štábů.
2. Součinnost musíme organizovat nepřetržitě v celém průběhu operace.
3. Součinnost plánujeme předem a podle vývoje situace upřeshňujeme postupně.
4. Práce velitelství k vytvoření a udržení vysoké součinnosti vojsk armád musí cílevědomě řídit velitel i náčelník štábu armády.
5. Dokonalou součinnost může organizovat pouze velitel a vševojskový štáb, který plně ovládá reálné možnosti nepřítelů a vlastních vojsk a dovede je plně využít ke splnění cílů.

Maskování prostředků raketového vojska

Maskování prostředků raketového vojska je jeden z důležitých úkolů, který v průběhu bojové činnosti plní jak jednotky raketového dělostřelectva, tak ženijní jednotky přidělené nebo organicky začleněné do raketových jednotek a útvarů. Prostředky raketového vojska patří v současné době mezi **hlavní palebné prostředky — prvořadě kategorizované vojenské objekty, jež nutno maskovat**. Nepřítel věnuje právě jim zvýšenou pozornost pro jejich operačně taktický význam. Vyhledávání a ničení těchto prostředků pro jejich velkou účinnost bude k podpoře útočících vojsk jedním z rozhodujících činitelů v operacích. Utajit a oklamat protivníka o jejich skutečném rozmístění a činnosti není snadné. Raketové útvary a svazky jsou pro průzkum poměrně dobře identifikovatelné vzhledem k charakteristické speciální technice, zvláštnostmi své činnosti od jiných součástí pozemního vojska. Bude-li speciální technika pro svůj význam vždy vyhledávaným cílem protivníka, pak snahou zastírání musí být dosáhnout jejího úplného skrytí na rozdíl od běžné techniky, kdy v krátkých časových lhůtách se snažíme alespoň ji znenápadňovat.

Význam, úloha a úkoly maskování součástí raketového vojska

Úkoly maskování raketových útvarů a svazků je nutné řešit s přihlédnutím

- k operačně taktickým zásadám použití prostředků raketového vojska;
- k terénu (jeho ochranným a maskovacím vlastnostem, komunikacím);
- k možnostem nepřátelského průzkumu zjišťovat raketové prostředky a to jak v prostorech soustředění, bojového rozmístění nebo za přesunu.

Protivník se bude vždy snažit i z nepatrných náznaků vyvodit druh zařízení nebo fázi přípravy budoucího možného použití raketových prostředků. Možnosti nepřátelského, zejména vzdušného průzkumu, budou částečně omezeny na poměrně krátká časová údobí, v nichž bude možné zjišťovat demaskující příznaky charakteristické pro činnost prostředků raketového vojska. V úvahách o zastírání či znázorňování raketových součástí vycházím z předpokladu, že úroveň stupně vycvičenosti v maskování a vybavení maskovacími

prostředky u součástí raketového vojska je prvořadá a na výši, že komunikace k přesunům, prostory bojového rozmístění (soustředění) budou pro ně voleny přednostně a před zaujetím rekognoskovány s předstihem, takže vznik průvodních demaskujících příznaků bude omezován.

Technické utajování (zastírání) prostředků raketového vojska (při důsledném využívání přirozených maskovacích vlastností terénu) lze v zásadě dosáhnout dvojím způsobem:

Speciální technice vtiskujeme charakter **terénních předmětů nebo významných objektů.**

Toto přizpůsobení je reálné, neboť základní zavedený maskovací materiál je určen k přizpůsobení vegetačním fónům. Lze z něho zřizovat překryty ne nápadně splývající s okolím či vytvářet tvar příbuzný vyšším porostům.

Jednou z cest k účinnému zastírání rozměrných a zvláště tvarově typických speciálních prostředků může být použití „**masek — maket**“, jimiž lze vtisknout technice charakter méně významných objektů (civilního či vojenského charakteru).

Rozbor možností zjišťování, odhalování a vlivu na maskovací opatření jednotlivými druhy průzkumu u raketových útvarů a svazků

Pozemní průzkum nepřítele používá optické přístroje opatřené filtry a fotografické materiály s velmi citlivými emulsemi ke snímkování ve dne i v noci (černobílá, barevná, infra a spektrozónální fotografie). Zvýšily se možnosti a dosahy technických průzkumných prostředků a snížila se závislost na viditelnosti a počasí. Významným prostředkem pozemního průzkumu umožňujícím nepřetržitě pozorování v době, kdy ostatní prostředky průzkumu „nevidí“, je radiolokační průzkum ke zjišťování pohyblivých pozemních cílů. (U spojovacího vojska USA byla zavedena kamera, která může nasnímkovat bojové situace na vzdálenost až 30 mil.) Optika je doplněna infračočkou, jíž se může fotografovat na značnou vzdálenost; je rozpoznatelné např. osobní vozidlo na vzdálenost až 6 mil.

Kromě těchto průzkumných prostředků, bude působit ještě celá řada technických a jiných prostředků, které budou napomáhat pozemnímu průzkumu.

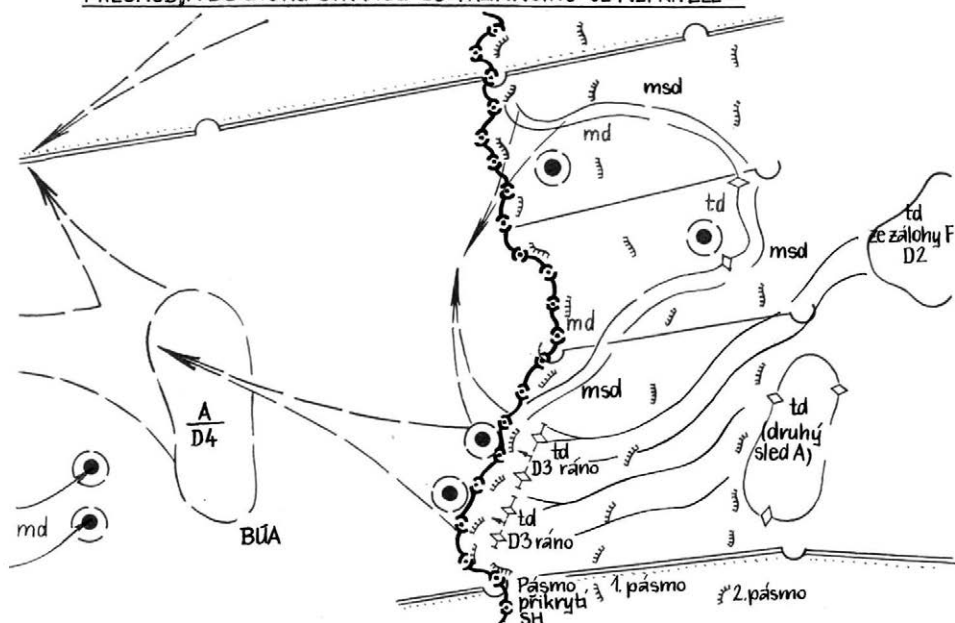
Vzdušný průzkum nepřítele se svými moderními technickými prostředky, možnostmi a vybavením při značných rychlostech a velkém doletu letounů umožňuje v krátké době získat velké množství zpráv na značnou hloubku. Průzkum se uskutečňuje

- pozorováním,
- fotografováním,
- palubními radiolokátory,
- televizí,
- s použitím tepelné pelengace.

Jako nejnebezpečnější z těchto druhů průzkumu je fotografování a pozorování (z nízkých a hloubkových letů). Z leteckých snímků lze s dostatečnou přesností vyhodnotit cíle a určit souřadnice z celé hloubky bojové operace a operační sestavy protivníka. Při vedení vzdušného průzkumu se počítá se snímkováním nejen ve dne, ale i v noci s použitím osvětlovacích prostředků o vysoké svítivosti. Při použití barevné, infra a spektrozónální fotografie lze odhalit i nepatrné barevné rozdíly na terénu, zjistit umělé masky a použití

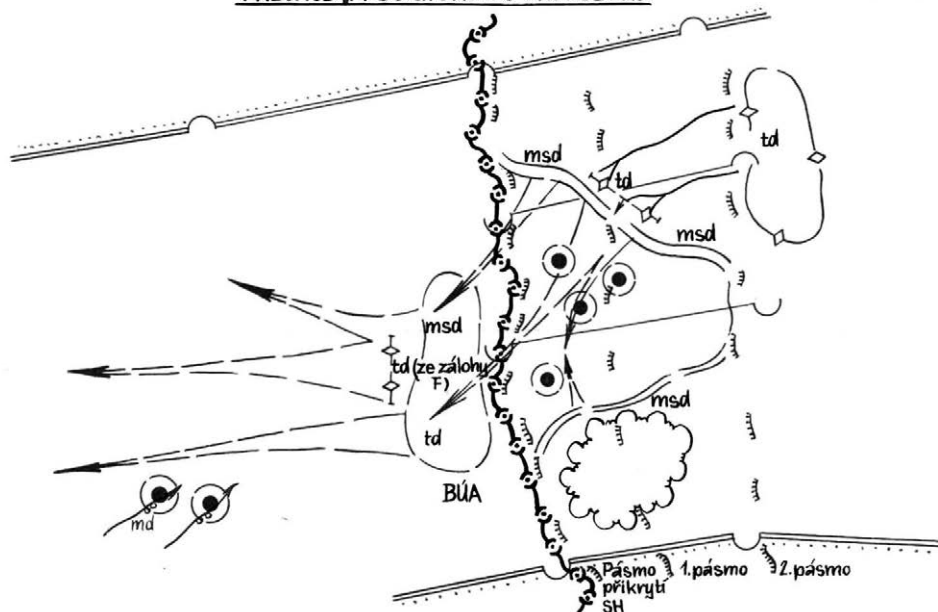
PŘECHOD „A“ DO ÚTOKU STRANOU OD VKLÍNIVŠÍHO SE NEPRÍTELE

Príloha 1

PŘECHOD „A“ DO ÚTOKU PO PROTIÚDERU

Príloha 2

nevhodných maskovacích nátěrů na technice, což neumožňuje fotografie černobílá. Americké velení vyžaduje, aby vzdušný průzkum byl nepřetržitý ve dne i v noci, i za ztížených bojových a meteorologických podmínek a podával tak výsledky snímkování z celé taktické hloubky protivníka a na nejdůležitějších směrech v operační hloubce.

Bezpilotní prostředky jsou určeny zejména k získávání údajů o jednotlivých objektech, např. mostech, komunikacích, palebných stanovištích, opevněných prostorech apod. z výšek od 1 000 do 6 000 m. K průzkumu v operační hloubce je plánováno použití řízených prostředků vracejících se na svoji základnu s dosahem až 500 km.

Dalším druhem průzkumu, který nepřítel bude pravděpodobně používat při zjišťování přítomnosti prostředků raketového vojska budou kromě běžných průzkumných skupin ještě speciální průzkumné odřady vysílané do naší bojové sestavy. Jejich úkolem bude zjistit a s použitím radiových stanic o velkém dosahu uvědomit nebo navést na cíl prostředky vyčleněné k ničení raketových útvarů a svazků.

Ničení raketové techniky i průzkumnými prostředky nepřítele je umožněno tím, že speciální technika je snadno zranitelná kulometnou nebo samopalnou palbou a střepinami granátů. Diverzní skupina je schopna vyřadit raketu nebo jinou speciální techniku na palebném stanovišti, nebo za přesunu vzhledem k tomu, že útvary samy nemohou organizovat spolehlivou ochranu a obranu těchto prostředků. Zejména při plnění bojových úkolů, jakož i během přesunu v průběhu operace, kdy odpalovací zařízení s raketami zaujímají sestavy a při skladování raket na překladištích u technických součástí je ztížena ochrana, neboť obsluhy jsou zaneprázdněny obsluhováním techniky.

Z rozboru průzkumných možností nepřítele vyplývá, že v současné době při používání dokonalých průzkumných technických prostředků bude zpravidla velmi obtížné dokonale utajit a zastít přítomnost prostředků raketového vojska všech stupňů velení. Zde bude záviset především na dovedném využívání terénu a všech technických způsobů maskování.

Z možností soudobého průzkumu a jeho vlivu na maskování prostředků raketového vojska můžeme učinit tyto závěry:

- zdokonalování, vývoj a zavádění nových prostředků průzkumu ztěžuje maskování raketových útvarů a svazků;
- při maskování ať již v době přípravné nebo i při vedení bojové činnosti v útočné operaci je nutné uvažovat možnosti a druh průzkumu nepřítele komplexně s důrazem zejména na letecké fotografování;
- ekonomika maskovacích opatření vyžaduje respektovat vztahy a možnosti protivzdušné obrany a protiradiotechnické opatření v rámci armádní útočné operace;
- je nutné neustále sledovat vývoj průzkumných prostředků předpokládaného protivníka a podle toho uskutečňovat vývoj maskovacích prostředků a organizovat výcvik v maskování u součástí raketového vojska.

Demaskující příznaky prostředků raketového vojska ve vztahu k možnostem průzkumu

Při řešení všech maskovacích opatření je nutné vždy vycházet z charakteristických demaskujících příznaků. V této souvislosti poukáží na jejich zvláštnost u raketových útvarů a svazků.

Rozbor demaskujících příznaků s nástinem toho, jak se vyvarovat jejich vzniku, návrhy na jejich znenápadnění a možnosti utajení, jsou výchozím podkladem k realizaci konkrétních ženijně technických opatření. Má-li maskování jako opatření namířené především proti průzkumu protivníka splnit svůj cíl, je nutné, aby neumožňovalo (při skrývání skutečnosti) nebo naopak umožňovalo (při napodobování skutečnosti) odhalovat právě ty demaskující příznaky objektů a činnosti na konkrétních fónách, z nichž bylo možné vyhodnotit příznaky charakteristické pro určitý cíl (objekt). Maskovací úsilí je nutné u prostorových objektů zaměřovat především na **vztahovou stránku** zjistitelných příznaků přítomnosti cílů v konkrétním terénu; dále pak zejména na **druhé, typové a polohové** rozpoznání a rozlišení. Postup, který protivník na základě zjištěných dílčích objektivních skutečností musí zvolit, aby doplnil kusé údaje, zprávy a informace na celkový obraz skutečnosti (zámyslu), probíhá ve sféře jeho myšlenkových úvah, porovnávajících obecné s konkrétním a směřuje od obecného ke konkrétnímu. Postupně dedukci vylučuje ty oblasti, jež zjištěné informace ze skutečnosti nepotvrzují (nebo jsou s nimi v nesouladu) a tak úžeji konkretizuje ty sféry, kde získané údaje odpovídají v nich existujícím vztahům. Čím významnější bude objekt, tím důležitější budou i demaskující příznaky pro nepřátelský průzkum a tím větší musí být snaha z naší strany tyto maskovat. S přehodnocením objektů co do důležitosti jejich ničení (s ohledem na možnosti použití ZHN) bude nutné i přehodnotit cíle, které se stávají předmětem operačního maskování. Do doby vzniku ZHN se svými plošnými a druhotnými účinky se maskování zaměřovalo na jednotlivé objekty — tedy **cíle bodové** a maskování větších celků, např. prostředků raketového vojska, prostorů soustředění svazků apod. bylo uvažováno jen jako maskování patřičně většího počtu bodových cílů. Organické a funkční vztahy mezi objekty byly brány v úvahu potud, pokud umožňovaly zjistit jednotlivý bodový cíl. Jaderné údery vedené především frontem a armádními prostředky budou zaměřeny zejména proti prostředkům raketového vojska a uskupení vojsk, které budou často v pohybu. Mělo-li dříve rozhodující úlohu vizuálně optické pozorování a z větší části pozemní pozorování, nyní úlohu masového průzkumného prostředku přejímá vzdušná fotografie (pilotované či bezpilotní letouny) spolu s průzkumem uskutečňovaným z umělých družic Země, neboť umožňují nepřetržitou kontrolu o stavu a změnách v daném prostoru a to v době míru, zvýšeného ohrožení státu či ve válce. Manévr taktickým letectvem bude uskutečňován hlavně v nízkých letech maximální rychlosti se zaměřením na bodové cíle zvláštního významu. Při kategorizaci objektů ničení co do významu a důležitosti s ohledem na vedení průzkumu, ničení a jejich ochranu je nutné vycházet ze stanovení pořadí důležitosti z operačního hlediska a jejich optimálního prostorového rozmístění. Horní mez rozmístění prostorového (složitého) objektu dává nepokrytý rovinatý terén a spodní hranici terén členitý a pokrytý s nedostatkem komunikací, kdy vzájemné spojení bude nejtěžší. Tyto dvě meze, vedle požadavků z operační sestavy na území teritoria, limitují podklady ke stanovení optimálního rozptýlení v prostoru (s ohledem na její ochranu a maskovací kapacitu terénu).

Volba terénu a jeho vliv na výraznost a prosazování demaskujících příznaků

Správně využít přirozené krycí a ochranné vlastnosti terénu v různých fázích bojové činnosti v podstatě ovlivní snížení či zvýraznění demaskujících příznaků prostředků raketového vojska, pravděpodobnost jejich odhalení ne-

přátelským průzkumem a rozsah maskovacích opatření. Prostory s největší hustotou přirozených masek (lesy) vytvářejí podmínky k nejvýhodnějšímu skrytí, budou to však pravděpodobné a často vyhledávané cíle k zamoření radioaktivními, trvale otravnými a bakteriologickými látkami nebo k použití napalmu.

Jako příklad uvádím, že v západních Čechách je asi 12–20 % terénu pokryto vzrostlými lesy; při využití osad, nerovností terénu i místních předmětů můžeme počítat s přirozenými ochrannými vlastnostmi terénu reálně celkem asi ze 30 %.

Z charakteristiky terénu středoevropského válčiště a z praxe štábu při různých cvičeních z rozmísťování vojsk v terénu je možné kalkulovat, že

40–50 % vojskových cílů bude ničeno jadernými zbraněmi či chemickými prostředky v lesích či osadách;

do 30 % budou cíle jaderného napadení důležité komunikační uzly, soustěsky, hraniční přechody či přechody všeho druhu;

zbytek, to je asi 20–30 % cílů budou pak vojska či objekty na otevřených prostorech či za přesunu na komunikacích.

Kritéria posuzování a hodnocení charakteru terénu vzhledem k maskování

S ohledem na výraznost a prosazování demaskujících příznaků prostorových cílů je nutné vycházet, posuzovat a hodnotit terén z několika hledisek:

- tvárnosti a pokrytosti povrchu;
- druhu vegetace a geologických poměrů;
- pedologických a geologických poměrů;
- zastavěnosti;
- klimatických poměrů a roční doby;
- komunikační sítě;
- vodních ploch, bažin a mokřin;
- orientačních bodů.

Terén a jeho maskovací kapacita zásadně ovlivní výskyt demaskujících příznaků, sníží či zvýší výraznost charakteristik prostředků raketového vojska. Kontrast demaskujících příznaků se bude lišit na různém fónu, při různé členitosti a pokrytosti terénu, bude záviset na osvětlení a atmosférické situaci. Snížení vzniku demaskujících příznaků na terénu ovlivňují geografické podmínky a bude vždy podřízeno — limitováno vztahem k vlastnímu plnění operačního úkolu raketovými útvary a svazky.

Specifické demaskující příznaky prostředků raketového vojska v různých fázích bojové činnosti, ovlivňující ženijně technická opatření

Demaskující příznaky (DP) prostředků raketového vojska mohou vznikat jak v prostorech bojového rozmístění (dále v textu PBR) a při rozmístění mimo boj, tj. v prostorech soustředění, tak při zásobování raketami a zabezpečování jejich technické přípravy a za přesunu a přemísťování raketových svazků, útvarů a jednotek v průběhu operace.

Z ženižního hlediska PBR, prostor soustředění:

- musí zabezpečit skryté rozmístění a dobré podmínky k manévru;
- určuje se mimo prostory zaujímané ostatními druhy vojsk, mimo hlavní komunikace a výrazné terénní orientační body;
- přiděluje se a volí přednostně před jinými druhy vojsk s přihlédnutím k ochranným vlastnostem terénu s nejlepší přirozenou maskovací kapacitou.

S tím souvisí i využití okrajových městských či průmyslových budov při situování a znenápadňování raketových prostředků, jakož i jejich umísťování v blízkosti vysokých stromů či jiných objektů, zakrývajících či rušících vzhledový DP, to je zejména tvar a stíny raket v pohotovostní poloze do okamžiku jejich odpálení.

Demaskující příznaky v prostoru bojového rozmístění vznikají

- při nesprávné volbě a zaujímání PBR. Zpravidla se pro tyto volí lesní komplexy s členitým, porostlým terénem s dostatečným počtem komunikací nebo osad. Charakter terénu na druhé straně předem umožňuje předvídat, zda terén vyhovuje k jejich rozmísťování,
- při překládání raket,
- během činnosti uvnitř prostoru bojového rozmístění.

Při rozmísťování prostředky raketového vojska mimo boj zaujímají vyčkávací prostory nebo prostory soustředění. Zabránit zde vzniku DP vyžaduje přednostní volbu terénu, který umožňuje OPZHN, skryté rozmístění a výtečné maskování především speciální techniky. Dostatek vhodných cest musí umožnit skrytý manévru, jakož i rychlé opuštění prostoru při vyhlášení bojového poplachu nebo napadení protivníkem. Speciální techniku je nutné umísťovat zásadně mimo budovy v dostatečné (bezprostřední) vzdálenosti od nich a dokonale je maskovat. Utajíme-li speciální bojovou a dopravní techniku raketového vojska, pak ostatní DP jsou totožné s těmi, které vznikají v prostorech soustředění (rozmístění) vševojskových svazků či svazků druhů vojsk.

Demaskující příznaky v průběhu zásobování raketami vznikají

- na komunikacích, nejsou-li rakety maskovány na přepravnících, nebo není-li změněn jejich tvar formou „maska — maketa“. Kolový transport je nápadný délkou tahače s přepravníkem na komunikaci odpovídající únosnosti a snížené rychlosti během přesunu z týlu (letišť) až k technickým jednotkám;
- při zásobování vzduchem, kdy je možné bojové hlavičky přepravovat vrtulníky. Přelety vrtulníků a upravené přistávací plochy mohou u technických jednotek v PBR či poblíž prostoru prtz navádět průzkum protivníka na tento prostor a druhotně odhalovat bojovou sestavu raketových útvarů (svazků). U oddílů taktických raket vzniká možnost zjistit vrtulníky pozemními radiolokátory, zejména při jejich startu nebo přistávání.

Z maskovací praxe je známo, že nejvýhodnější možnosti ke skrytí a utajení mají objekty „na místě (v klidu)“ za současného využití konkrétního terénu, přírodních a zavedených maskovacích prostředků. Složitá situace vzniká za přesunů všeho druhu, kdy speciální technika charakteristická svými vzhledovými demaskujícími příznaky je v pohybu v různém prostředí a na různém

fónu, kdy nelze plně využít přirozené skryty daného prostoru. Prostředky raketového vojska zahrnují komplex různorodého zařízení a speciální techniky, jsou přesunovány a rozmísťovány podle průběhu a tempa operace, takže nebude zpravidla možné využívat noci či špatných povětrnostních podmínek. Tím má protivník zvýhodněné podmínky k vedení průzkumu a zvyšují se nároky na maskovací opatření všeho druhu. Ženijně technická opatření usnadňují přesun prostředků raketového vojska tím, že vytvářejí DP zejména na komunikacích nižšího řádu, především na polních a lesních cestách.

Tuto činnost bude nutné předpokládat zejména tehdy, půjde-li o maximální utajení těchto prostředků s ohledem na využívání přírodních vlastností terénu v souladu s dodržением taktických operačních zásad a při nemožnosti přesunu raket po výhodnějších komunikacích. Předcházet vzniku DP za přesunu vyžaduje předvídat možnosti a zvláštní maskovací opatření s důrazem na skrytí raketové techniky při zastávkách, při průchodu soutěskami, v otevřeném terénu, na přepravách přes vodní toky apod., kde v každém případě nesmí dojít k zastavení a nahromadění této techniky.

Charakteristické demaskující příznaky za přesunu jsou:

- pohyb různorodé speciální a bojové techniky v jednom směru v pochodové sestavě, kdy jednotlivé proudy mohou být sestaveny z dílčích proudů organických jednotek nebo odpalovací zařízení s raketami či bez nich tvoří samostatný proud v pochodové sestavě svazku nebo útvaru jako poslední;

- zpomalení a zastavení přesunujícího se proudu během přesunu z jakýchkoliv příčin, jakož i nahromadění osob, techniky a prostředků při zastávkách;

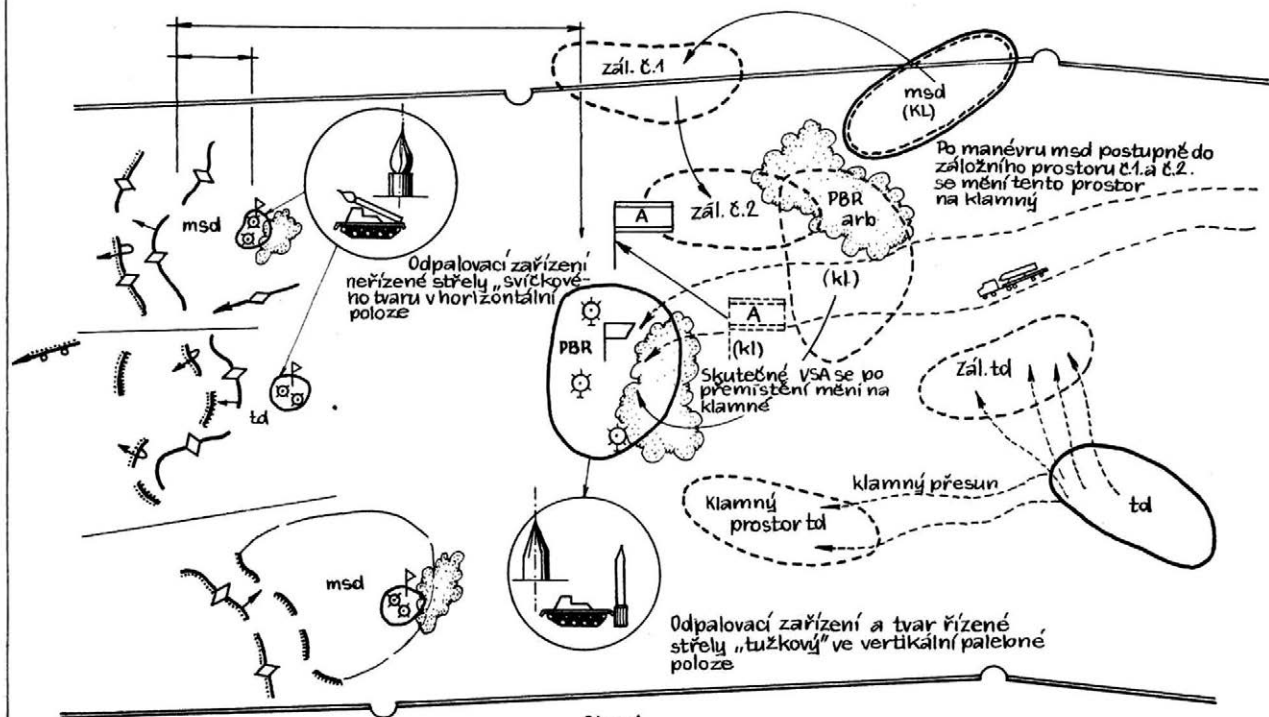
- v prostorech určených k velkým zastávkám, pokud jejich výběr nebo příprava z hlediska skrytí nebyla dostatečně předem zabezpečena. (Při přesunu v noci není žádoucí plánovat zastávky; speciální a dopravní technika musí být vybavena prostředky pro vidění v noci, fluoreskujícími terči nebo fosforeskujícími pruhy);

- jedním z DP, který může napomáhat k zintenzívnění nepřátelského průzkumu na osách přesunu je rozmístění středorázových prostředků PVO předem na nejnebezpečnějších úsecích přesunu. Snížit možnost odhalení DP raketových útvarů (svazků) za přesunu vyžaduje zabezpečit nadvládu ve vzduchu a tak ztížit protivníkovi vzdušný průzkum. Letecká ochrana os přesunu a prostorů bojového rozmístění musí být realizovatelná cílevědomě tak, aby činností vlastního letectva nebyl nepřítel upozorňován na důležitosti chráněných objektů nebo činnost (např. ochrana přechodů na vodních tocích).

Přemisťování raketových jednotek a svazků a útvarů v průběhu operace

Při vedení bojové činnosti bude problematika maskování všech prostředků raketového vojska na všech stupních v podstatě záviset na tom, jak se podaří vyřešit maskování těchto prostředků za přesunu. Přemisťování v průběhu útočné operace je závislé na tempu operace. V této souvislosti budou mít podle mého názoru prvořadý a zásadní význam **klamné přesuny**, znázorňující přemisťování raketového vojska všeho druhu spolu se zaujímáním klamných prostorů bojového rozmístění a klamných prostorů soustředění všeojskovými svazky, obsazovanými kombinovaně v operační sestavě vojsk (viz obr. 1).

SCHÉMA ZAUJÍMÁNÍ PROSTORŮ SVAZKY S VYTVAŘENÍM KLAMNÝCH PROSTORŮ A DEMASKUJÍCÍCH PŘÍZNAKŮ V ÚTOČNÉM PÁSMU VŠEOVJSKÉ ARMÁDY

Obr. 1

Tomu napomáhá způsob přemísťování prostředků raketového vojska zpravidla po oddílech vzájemným překračováním. Utajení skutečnosti či zvýraznění DP na klamných směrech bude záviset na rekognoskačních skupinách, aby věrohodným (nesprávným) vytyčováním os přesunů a pravděpodobným (nevěrohodným, ale možným) výběrem prostorů s využitím přirozených masek či s použitím umělých materiálů vytvořily předem takové podmínky, aby speciální technika mohla zajíždět pod masky a tak byl snížen výskyt specifických demaskujících příznaků raketových útvarů a svazků.

Závěrem k DP prostředků raketového vojska zdůrazňuji, že hlavní úsilí raketových útvarů a svazků související s organizací taktického a operačního maskování nutno především zaměřit na utajení a zastírání všech **příprav k překvapivému použití prostředků raketového vojska**, jakož i uvést nepřítele v omyl o prostorech jejich skutečného rozmístění či přemísťování. Z rozboru DP vyplývajících z činnosti a použití raketových útvarů a svazků vystupují maskovací opatření, jež se musí přednostně řešit. Především je nutné předcházet vzniku vytváření těch DP charakteristických pro raketové vojsko volbou a využíváním terénu, jakož i správným používáním zavedených maskovacích prostředků, i znalostí různé improvizace z místních zdrojů. To vyžaduje především od štábů raketových útvarů a svazků systematickou přípravu a výcvik v maskování.

Možnosti maskování (zastírání a klamání) prostředků raketového vojska s důrazem na klamné opatření

Při zastírání a zvláště při naznačování činnosti prostředků raketového vojska v rámci operačního maskování je nutné vždy přihlížet k tomu, že jde o činnost značně odlišnou od běžné činnosti vojsk. K postihnutí všech jejích zvláštností a charakteristik je nutné vyjít z vybavení a skutečné činnosti prostředků raketového vojska u vševojskové armády (F) a tyto aplikovat při realizaci klamných opatření. S ohledem na možné reakce protivníka v důsledku klamných opatření je problematika věrohodnosti klamu a vytvoření momentu překvapení u raketových útvarů a svazku zvláště závažná a vylučuje jakoukoliv improvizaci. Proto zvláštní pozornost vyžadují především otázky plánování a materiálně technické vybavení maskovacím materiálem, ať již k účelům zastírání či klamání. Splnění cílů operačního maskování vyžaduje pak při vlastní realizaci úzkou součinnost mezi velitelem raketového vojska a dělostřelectva a ženiiním náčelníkem, ať již na stupni armáda či front. Maskovací opatření musí být pečlivě sladěna s ostatními úkoly ženiiního zabezpečení.

K problematice klamných opatření v prostorech bojového rozmístění uvádím:

— na palebných stanovištích může průzkum protivníka zjišťovat u hotovostních baterií zcela odkrytou raketu v hotovostní poloze. Ke znázorňování odpalovacího zařízení s raketou na palebném stanovišti bude tudíž nezbytné k imitaci použít vzhledově věrných maket. S tím souvisí i problém časového a prostorového vymezení, kdy a kde maketu „ukázat“ a na „jakou dobu“. Kromě toho bude nutné uvažovat, jak naznačit potřebné charakteristické do-

provodné příznaky po zásahu protivníka, bez nichž by nepřítel odhalil, že jde o klam, stejně jako zabezpečit ochranu osádky uskutečňující oživování;

— rozsah ženiijních opatření při organizování klamného PBR je poměrně značný a zpravidla bude nutné se při naznačování omezit jen na některé prvky ze sestavy oddílů (minimálně dva). Souhrnem opatření pak skloubit velení, manévr v prostoru, zásobování a palebnou přípravu, jakož i obsazení PBR některými prvky bojové sestavy (např. hotovostní baterií apod.);

— vzniká otázka, nakolik bude účelné a uskutečnitelné zřizovat klamně PBR oddílů taktických raket s ohledem na jejich malou vzdálenost od předního okraje. Za předpokladu, že pro oddíly taktických raket bude vždy určován terén s maximálními ochrannými vlastnostmi, domnívám se, že by bylo ne-reálné v útočném pásmu divize imitovat činnost oddílů taktických raket. Kromě toho by realizace klamných prostorů v sestavě prvosledových vševoj-skových svazků byla záležitostí velmi složitou a přitom lze předpokládat, že při současném komplexně vedeném průzkumu nepřitelem by byl klam brzo odhalen.

Zavedené maskovací soupravy u raketových útvarů a svazků umožňují zastírat veškerou bojovou činnost speciální techniky, kromě přesunů. (Přehozený maskovací pokryv lze výjimečně použít i k zastření (znenápadnění) prostředků za přesunu.) Veškeré práce spojené s vytýčením, stavbou a likvidací postavených maskovacích souprav uskutečňují obsluhy jednotlivých pracovišť samostatně. Maskovací efekt je závislý na správné volbě místa ke stavbě souprav. Rozmístění techniky je nejvýhodnější v blízkosti porostů, mezi křovinami, ve zvlněném terénu, v blízkosti staveb, na okraji roklí nebo svahů apod. K znenápadnění zastřených objektů na různých fónech je výhodné používat odřezanou vegetaci zejména k rozbití kontur maskovacího nakrytí; podle časových možností odkrytá zemina náspů výkopů se drnuje, na podzim pohazuje suchou trávou. V zimě při sněhové pokrývce se nakrytí nepravidelně pohazuje sněhem k nenápadnému splynutí s okolním fónem.

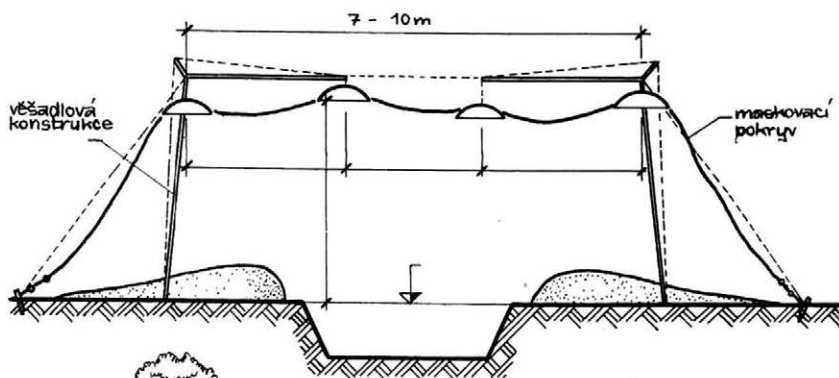
Možnosti využití maskovacích prostředků raketového vojska

Maskovací síť měnitelných rozměrů (masky M) sestávající z jednotlivých modulů může být kompletována do rozměrů násobku tohoto modulu na rozměr objektu (techniky, okopu), který má být maskován. Možnost rozpojování je v místech spojených řetězovým úvazem a ve své koncepci je maskovací síť určena jako překryt na techniku či jiný objekt (okop). Její použití jako vodorovné samonosné masky se nedoporučuje, i když pevnost osnovy v tahu je značná, neboť při častějším používání může dojít k poškození osnovy a stříže, zejména po jejím obvodu. Použití těchto sítí jako vodorovných masek vyžaduje některé úpravy, aby ženiijní technika mohla zajíždět nebo vyjíždět zpod masky a aby byla umožněna práce pod maskou (hloubení okopů, oprava techniky, technická kontrola apod.). To vyžaduje kromě běžných typů masek používat pokryvů velkých rozměrů, určených k maskování pracovišť při budování okopů žstřp, jež byly upraveny již z výroby nebo svépomocí. Je účelné po obvodu i diagonálně (zespodu sítí) je zesílit a vyztužit konopnými lant-cemi nebo padákovými šňůrami.

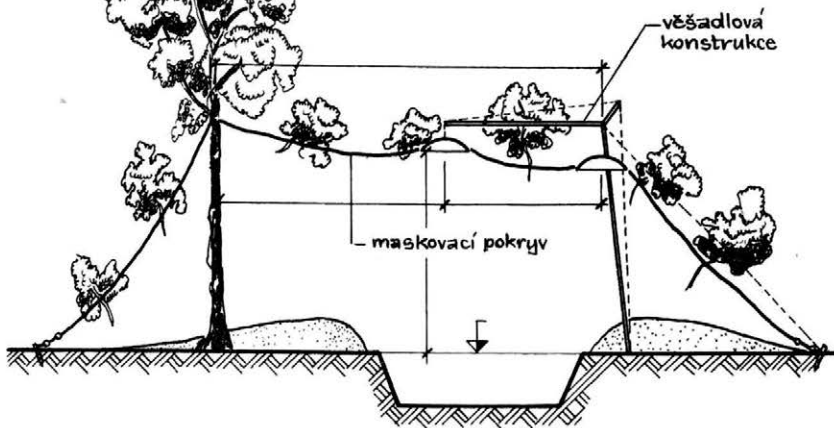
Současná praxe při zastírání speciální techniky je taková, že zavedené maskovací soupravy používají a staví osádky nad technikou samy.

SCHÉMA MOŽNÉHO POUŽITÍ UPRAVENÝCH A PŘÍZPŮSOBENÝCH MASKOVACÍCH SOUPRAV RŮZNÝCH TVPŮ

A. PŘI POUŽITÍ DVOU SOUPRAV - málo členitý terén

B. POUŽITO JEDNÉ SOUPRAVY - v porostlém terénu

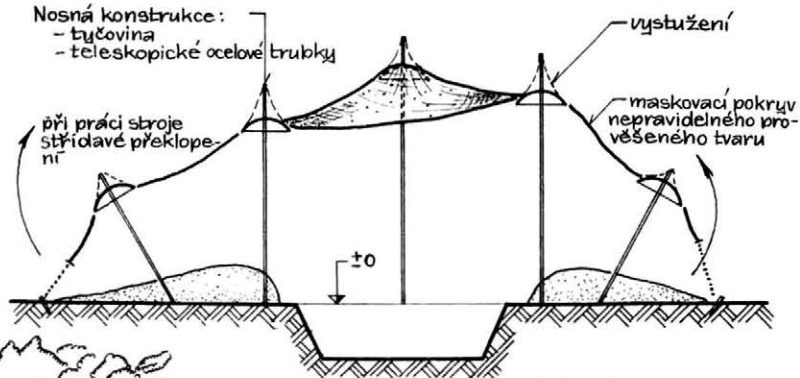

Obr. 2

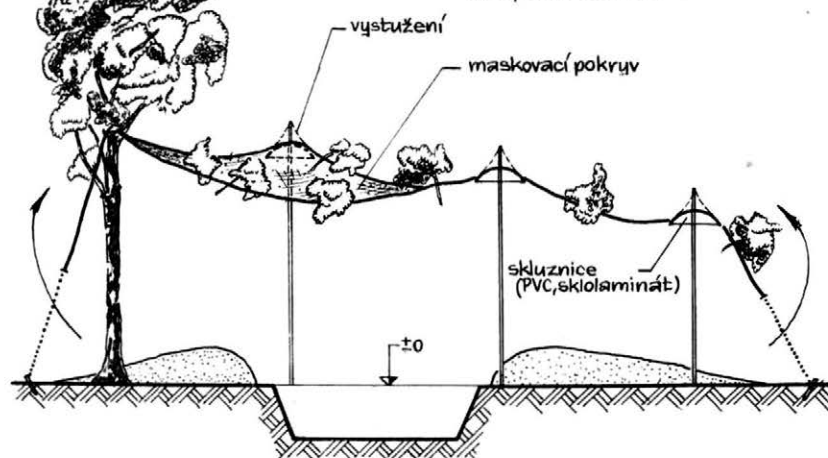
SCHÉMA KOMBINACE VÝPOMOCNÉ NOSNÉ KONSTRUKCE A ZAVEDENÝCH
MASEK
(měřítko 1:100)

A) V málo členitém terénu

Nosná konstrukce:
- tyčovina
- teleskopické ocelové trubky

B. V porostlém terénu

Obr. 3

Možnosti víceúčelového použití maskovacích souprav

Vzniká otázka, jak víceúčelově využít maskovací prostředky i po fázi budování okopů tak, aby ženíjní mechanizace (DOKy) mohla pracovat skrytě pod maskou a prostor činnosti ženíjního budování zůstal utajen i během prací. S přihlédnutím k využití maskovacích souprav věšadlových konstrukcí specificky u raketového vojska jsou tyto možnosti použití:

- kombinace výpomocné nosné podpěrné konstrukce a masek M;
- upravené a přizpůsobené zavedené maskovací soupravy.

Spojení řetízovým úvazem umožní jejich snadné rozpojování na části, výhodné k zamaskování plošných okopů zejména v málo členitém a částečně porostlém terénu k překrytí i stop, nájezdových ramp, náspů, přebytečné zeminy apod. Jako nosné konstrukce možno použít výpomocně tyčovinu o příslušné délce, nebo předem zhotovené podpěry z trubek teleskopického typu s možností nastavovat si různé výšky konstrukce a tak vytvářet nepravidelný tvar „vodorovného překrytí“. Při budování okopů v bezprostřední blízkosti řady stromů (podél cest) nebo na okraji lesa či v průsecích je výhodné na stromy upevnit háky nebo skoby a na ně nepravidelně v různých výškách zavěšovat maskovací překrytí v eventuelní kombinaci s bočním překrytem. Ke snazší manipulaci a zabránění poškození pokryvu masek, jakož i k dosažení tvarové deformace a odlehčení masky je vhodné připevnit na konce nosné konstrukce podpěr skluznice z páskového železa, plechu (nebo umývadla z PVC), na nichž osnova sítě klouže, nezachytává se a umožňuje posun. Rovněž vytváří i nepravidelný tvar povrchu překrytí. (Viz obr. 2.)

Při zastírání v zimě s částečnou nebo úplnou sněhovou pokrývkou zaměňuje se letní pokryv masky za bílý nebo se upravuje výpomocně deformačními skvrnami nepravidelného tvaru (nebo pruhy) připevněnými na osnovu maskovacího pokrytí.

Při použití věšadlových konstrukcí maskovacích souprav k práci ženíjní techniky při hloubení okopů pod maskou, jde v podstatě jen o malé úpravy věšadlové konstrukce. Především půjde o „napřímení“ šikmých ramen věšadel, čímž se rozšíří prostor pod maskou i za cenu snížení stability vzpěr, což není na závadu, neboť jde o poměrně krátkou dobu ženíjního budování pod maskou. Konstrukci věšadel lze stavět symetricky nebo asymetricky a tak vytvořit jakýsi „tunel“ o šířce od 7 do 10 m, nepravidelného tvaru s různě nastavitelnou podjezdovou výškou. Konstrukci lze zřizovat i v kombinaci se stromořadím, převyšujícími terénními nerovnostmi apod., čímž se sníží doba a rozsah maskovacích opatření. Věšadlové konstrukce by tím byly víceúčelové a odpadly by různé časově náročné improvizace. (Viz obr. 3.)

Prostředky raketového vojska jsou v současné době prvořadými objekty ničení a budou proto vždy středem zájmu nepřítelského průzkumu. Proto musí být i hlavním předmětem utajení a maskování. Objekty raketového vojska jsou charakteristické svou atypickou technikou, jejíž vzhledové demaskující příznaky se na terénu velmi výrazně prosazují. Rovněž i použití raketových prostředků v různých fázích bojové a operační činnosti má oproti ostatním druhům vojsk své charakteristické zvláštnosti.

Abychom uchránili prostředky raketového vojska (byť relativně) maskováním, je třeba na jedné straně usilovat o jejich maximální skrytí a na druhé straně k upoutání pozornosti průzkumu nepřitele organizovat a realizovat klamná opatření. Potencionální nepřítel počítá s „ochranou“, kterou mu skýtají klamná opatření, a plánovitě již v míru využívá samohybných maket zejména odpalovacího zařízení s raketami různého typu v hotovostní poloze, jež jsou vzhledově a funkčně zcela věrohodné. S těmito maketami zaujímá klamné prostory souběžně s obsazováním hlavních prostorů skutečnou speciální technikou a tak realizuje metodu maskování — „zmnožování kategorizovaných cílů“ na válčišti. Do těchto klamných i skutečných prostorů pak navádí svůj vzdušný průzkum, jehož úkolem je vyhledávat, hodnotit a identifikovat podle různých kritérií druh a možný způsob použití prostředků raketového vojska. Tak vlastně prověřuje i účinnost rozmístěných klamných prostředků a současně školí vlastní průzkum i v bezprostředním ničení takto odhalených významných objektů.

Pokusil jsem se o rozbor některých problémů, při čemž se domnívám, že maskování tak jako i řešení ostatních úkolů ženíjního zabezpečení si vyžadují mimořádnou pozornost v rámci ostatních opatření operačního maskování. Při tom je nutné neustále získávat zkušenosti z výcviku a ze cvičení, tyto pak zobecňovat a vytvořit tak ke školení štábů a odborných náčelníků na základě praktických zkušeností ucelenou teorii maskování této významné zbraně.

Přesuny týlových svazků a útvarů

Současné platné předpisy pro pořádkovou a regulační službu jednoznačně nerozlišují systémy pořádkové a regulační služby, které objektivně vedle sebe existují. Pořádkovou službu můžeme rozdělit na

- týlovou,
- teritoriální,
- vojskovou — pořádkový systém svazku a útvarů.

Úkolem týlové pořádkové služby je zabezpečit pořádek v týlovém prostoru vojsk a v týlových přesunech. Její orgány budou vykonávat službu na UAS (silniční provozní útvary) a bude je řídit nadřízený štáb týlu.

Zásady činnosti teritoriální pořádkové služby jsou v podstatě totožné se zásadami služby týlu, je však organizována systémem orgánů vojenské dopravy. Její síť je řidší a může být popřípadě zhuštěna orgány ministerstva vnitra. Umístění teritoriální a týlové služby bude v podstatě statické a stabilní.

Platí stěžejní zásada, že u obou systémů **musí řídit velitelé a štáby přesunovaných vojsk**. Orgány vojenské dopravy a pořádková teritoriální a týlová služba jsou pouze jedním z prostředků zabezpečení přesunů a **nemohou velet přesunovaným vojskům**.

Orgány teritoriální a týlové pořádkové služby budou nápomocny prostředky zdravotnické a technické pomoci, odpočinkovými zařízeními, stravovacími stanicemi, dále informacemi o situaci na komunikaci a při regulaci pohybu pochodových proudů. Cílem a úkolem vojskové pořádkové a regulační služby je dát do rukou

velitele a štábu prostředek především k zabezpečení řízení vlastního přesunu. Je však spjata nejen s přesuny, ale s veškerou činností vojsk v poli.

Současná — statická koncepce vojskové pořádkové služby.

Dosavadní řešení vojskové pořádkové a regulační služby je statické a vyžaduje, aby přesun byl zabezpečen již **před jeho zahájením**. Pohotovost pořádkové a regulační služby se má docílit rozestavením stanovišť a umístěním ukazatelů cest na celou hloubku přesunu nebo alespoň na její podstatnou část.

Splnění tohoto úkolu vyžaduje velký časový předstih a velkou potřebu vojáků a funkcionářů.

Dnešní časté vynucené změny pochodových os, nutnost manévru v prostoru soustředění, ukázaly nevhodnost tohoto řešení. Soudobá pořádková a regulační služba vyžaduje u vojsk takové řešení, které by ji neodtrhovalo od přesunujících se vojsk a zajišťovalo jí možnost pružně a okamžitě reagovat na vzniklé změny.

Předpokládá se rovněž rozvoj iniciativy u štábů týlových svazků a útvarů k uspokojivému řešení a zabezpečení těchto otázek.

Statická pořádková služba se může i nadále používat k řízení stálé dopravy, zejména přísunu a odsunu na UAS, avšak je méně vhodná v soudobých podmínkách k přesunům útvarů a svazků, které budou nuceny měnit směr přesunu, osy přesunu a volit objížďky.

Aktivace vojskové pořádkové služby u týlových svazků a útvarů.

K úspěšnému přesunu je rozhodující činnost jednotek při vlastním přesunu. Složitost situace v počátečním období války ovlivní práci teritoriálních dopravních orgánů především v tom, že

— jednotky podílející se na pořádkovém a regulačním zabezpečení budou teprve mobilizovány,

— vedle vojenských přeprav bude značný rozsah přeprav evakuačních a národohospodářských,

— budou vyváženy vojenské sklady z prostorů mírové dislokace a vytvářeny sklady mobilní,

— v samém začátku bude operační týl rozmístěn na teritoriu.

V podmínkách PVO je nutné počítat s malými počty sil k regulaci na UAS. Vzhledem k tomu, že zájmová silniční síť je velmi rozsáhlá, přibližně 1/3 celkové sítě, nejsou KSVD a ostatní teritoriální orgány pravděpodobně schopny zabezpečit v POV pořádkovou a regulační službu v potřebném rozsahu.

Z toho vyplývá, že organizaci pořádkové a regulační služby při soustředění a rozvinutí vojsk v POV je nutné organizovat především na stupni útvarů a svazků. Tyto úkoly musí být splněny hlavně s plným využitím a respektováním pokynů teritoriálních orgánů.

Zejména bude nutné včas se informovat u KSVD, zda a jak je organizována silniční pořádková služba ve směru přesunu. Bude-li přesun po komunikaci, kde silniční pořádková služba není organizována, budou muset být organizována vlastními silami a prostředky.

Nedojde-li v těchto otázkách k úzké součinnosti s KSVD, nemůže být realizováno využití orgánů KSVD pro potřebu přesunujících se vojsk a jejich štábů.

To tedy vyžaduje těsnou spolupráci štábu svazku a útvaru s příslušnými KSVD. Proto by bylo vhodné, aby štáby svazku a útvarů ještě před zahájením přesunu organizovaly součinnost s jednotlivými KSVD.

Dosavadní praxi — vyčlenit k zabezpečení přesunu jen malou skupinu štábu bude nutné revidovat a naopak zdůraznit povinnost velitelů a štábů všech stupňů nepřetržitě řídit přesun své jednotky. Tento úkol nelze srovnávat ani zaměňovat za regulaci, zabezpečovanou teritoriálními a týlovými orgány.

Požadavky na systém pohyblivé vojskové pořádkové služby u týlových svazků a útvarů.

Požadavky na vojskovou pořádkovou službu můžeme stručně charakterizovat těmito úkoly:

— pomáhat řídit přesuny vojsk bezpečným vedením proudu, zabezpečením regulace jak na ose, tak v prostorech velkých zastávek, celodenního odpočinku a prostorech rozmístění vojsk při dosažení cíle přesunu (v rozchodišti),

— zabezpečit průzkum pochodové osy s dostatečným časovým předstihem,

— při dosažení cíle pochodu zabezpečit včasnou přípravu a průzkum (rekognoskaci) prostorů soustředění (rozmístění vojsk). Rekognoskace na stupni útvaru musí zajistit hladký rozchod jednotek až do roty (v to).

Ponecháme-li dosud převládá názor, že na teritoriu a v týlovém prostoru není třeba organizovat vojskovou pořádkovou službu, nejsou tyto problémy dosud uspokojivě řešeny. Úkoly vojskové pořádkové služby se často zplošťují jen na více či méně dobře organizovanou regulaci. Potvrzuje se, že není možné oddělovat jednotlivé úkoly vojskové pořádkové služby od sebe, uskutěčňovat zvláštní opatření k jejich zabezpečení a vyčleňovat potřebné síly a prostředky až při přesunu. Bylo by žádoucí řešit tyto úkoly komplexně, v zájmu lepší přípravy ke splnění uvedených úkolů a zabezpečení maximální spolehlivosti a operativnosti.

U štábů týlových útvarů a svazků připadají v úvahu při řešení pořádkové a regulační služby tyto možnosti:

1. Jednotlivé útvary a velitelství svazku se přesunují v samostatných pochodových prouděch. Tak tomu zpravidla bude při přesunech z prostorů mírové dislokace do prostorů soustředění a v některých případech až do prostorů vlastní bojové činnosti.

2. Velitelství svazku se všemi podřízenými útvary a jednotkami se společně přesunují po jedné pochodové ose. Tento případ může nastat v POV při přesunu tehdy, dojde-li na základě bojové situace k opožděnému vydání úkolů svazku.

Příkladem nevhodnosti současného způsobu organizace přesunů některých týlových útvarů jsou stavební a mostní útvary železničního svazku, které vytvářejí normální a pomalý sled. Toto vytváření normálních a pomalých sledů pochodového proudu je u železničních stavebních a mostních útvarů méně vhodné k zabezpečení řízení pochodového proudu.

Při vytváření pomalých a normálních sledů je nutné brát v úvahu tyto základní negativní faktory

— vyčlenění velkého množství sil a prostředků do pořádkové služby pro oba pochodové proudy útvaru;

— velké organizační nároky na velitele a štáby k zabezpečení řízení a velení oběma pochodovými proudy;

— minimální, resp. žádná znalost situace velitele a štábu za přesunu v pomalého sledu. (V pomalém sledu je limitující těžká technika útvaru).

Na základě těchto skutečností by bylo účelné u železničních stavebních a mostních útvarů organizovat při přesunech jen jeden sled.

Systém pohyblivé pořádkové služby

Hlavním charakteristickým znakem vojenské pořádkové služby by měla být její pohyblivost. Pořádkové orgány útvarů a svazků by měly plnit svoje povinnosti za pohybu. Přitom je potřebné nespolehat se jen na pořádkovou službu teritoriální a týlovou, ale položit důraz především na řízení pochodových proudů silami přesunujících se jednotek.

V soudobých podmínkách boje by bylo plnění úkolů pro pořádkovou službu, organizovanou staticky, zvláště obtížné.

Účelnější by byla **pohyblivá pořádková služba**, organizovaná na všech stupních jednotek, útvarů a u svazků v potřebných počtech.

Štáb svazku, v případě přesunu útvarů po jedné pochodové ose mohl by využívat část pořádkových orgánů útvarů a jednotek k organizaci svazkové pořádkové služby. Vyhovující řešení musí zabezpečit, aby orgány pořádkové služby vytvářely před i za proudem pohyblivou clonu, pohybující se v průběhu stejnou rychlostí jako proud.

K dosažení tohoto cíle by bylo vhodné organizovat pohyblivou pořádkovou službu týlových útvarů s tímto členěním:

Čelní pořádkovou skupinu vysílat minimálně na vzdálenost délky pochodového proudu před pochodovým proudem tak, aby mohla zajistit včasné zásahy do řízení pohybu proudu, vést dostatečný průzkum pochodové osy a objíždět, včas hlásit zátarasy a zamoření, vyžádat rozhodnutí o objíždě a vystavit regulační orgány na nepřehledných místech, odbočkách, ve městech apod.

Tyto přechodné regulační orgány by se stahovaly do průchodu záde pochodového

vého proudu nebo by předávaly pořádkové úkoly čelním pořádkovým orgánům následujícího útvaru. Bylo by účelné je ihned po dojetí čela vlastního proudu při zastávce zařadit opět do čelní pořádkové skupiny. K tomuto střídání by mělo docházet na stupni útvarových proudů.

K zabezpečení pohyblivosti těchto regulačních orgánů (směrníků) by bylo výhodné použít motocyklisty, což by umožnilo rychle rozestavit a po splnění úkolu stáhnout směrníky ke stanovené čelní skupině pořádkové služby.

K splnění úkolů čelní pořádkové skupiny by vyhovovalo toto složení:

Velitelem čelní pořádkové skupiny by měl být zkušený důstojník štábu (s terénním vozidlem), jemuž by byla přímo podřízena celá čelní pořádková skupina složená z vojáků pro ženijní, radiální, chemický, biologický průzkum a radiisty se střední rádiovou stanicí (VXN-101). Bude-li mít pořádková skupina před vlastním proudem náskok minimálně jedné délky pochodového proudu, postačí k zabezpečení regulačních úkolů motorové vozidlo s regulovčíky. Při uplatnění zásady, že je možné staticky směrníky vystavovat za pochodu velmi omezeně — jen k zabezpečení zvlášť důležitých míst, bylo by vhodné použít motocyklisty výhradně jako pohyblivé spojky. Takto složená čelní pořádková skupina by mohla popř. plnit současně úkoly PzH.

Druhou skupinu pořádkové služby by mohla tvořit vyčleněná **záložní pořádková skupina** ve stejném složení jako čelní pořádková skupina. Ta by se měla pohybovat v čele pochodujícího proudu s úkolem vyjždět ihned na nový směr, změnit-li se osa přesunu, nebo na objezdnou komunikaci a střídát čelní pořádkovou skupinu při zastávkách a odpočinku.

Velitel této skupiny (záložní) by kromě uvedených úkolů zabezpečoval bezprostřední vedení proudu podle mapy na čele pochodového proudu, pokud by tato skupina nebyla nasazena.

Za záložní pořádkovou skupinou do čela hlavních sil bylo by účelné vyčlenit „skupinu zabezpečení pohybu“ (SZP) s úkolem přímého zabezpečení pochodového proudu na ose přesunu.

Třetí skupinou pořádkové služby by měla být **uzavírací pořádková skupina**, která by se pohybovala na zádi proudu za „TUH“.

Zatím co by úkoly prvních dvou skupin byly převážně regulační a zabezpečovací, úkol této skupiny by měl více uzavírací

charakter. Jejím úkolem by bylo především dbát, aby se proud netrhal a aby nepředjížděl, kdo není k tomu oprávněn. Tato skupina by zodpovídala za ukončení regulace pochodových proudů a odvoz regulovčků (směrníků).

Tato skupina by mohla být početně slabší, se dvěma motocyklisty (spojkami) a pohyblivým dopravním prostředkem s rádiovou stanicí (VXN-101) k odvozu regulovčků (směrníků) po přechodu pochodového proudu.

Při přesunech útvarů svazku po jedné pochodové ose by bylo vhodné, aby tuto činnost řídil přímo štáb svazku. To by ovšem vyžadovalo vyčlenit **operační skupinu štábu svazku**, s úkolem řídit jak všechny skupiny pořádkové služby útvarů, tak činnost vyčleněných prostředků k zabezpečení pohybu proudu.

Tento navrhovaný možný systém pohyblivé pořádkové služby u týlových svazků a útvarů za pochodu je dostatečně jednoduchý a nekomplikovaný i v případě, že se uskuteční po jedné pochodové ose

přesun většího počtu pochodových proudů a zajišťuje i plynulost přechodu na plnění dalších úkolů při dosažení cílového prostoru pochodu.

V závěrečné fázi pochodu by čelní pořádková skupina plnila úkoly rekognoskace stanovených prostorů. Záložní pořádková skupina by v blízkosti těchto prostorů plnila úkoly statické pořádkové a regulační služby na vnějším obvodu prostoru, na těch křižovatkách (rozchodištích), z nichž by bylo nutné dirigovat jednotky do vykázaných prostorů a zabránit tomu, aby do prostorů vjížděly nepovolané osoby a vozidla.

Bylo by výhodné, aby pořádkovou službu zabezpečovaly štáby a to svojí přímou účastí v jejich orgánech.

Dále by bylo účelné vyčlenit důstojníky do pořádkové skupiny. Do této činnosti by mohli být zařazeni důstojníci všech skupin jak z VS, tak z TVS od všech složek. Přitom však je nutné mít hlavně vždy na mysli úkoly, které budou jednotky plnit po skončení přesunu.

ZE SOCIALISTICKÝCH ARMÁD

K ARMÁDNÍ ÚTOČNÉ OPERACI

PLÁNOVÁNÍ OPERACÍ

V periodickém tisku, na vojenskoveckých konferencích a na cvičeních probíhají v poslední době diskuse o tom, jak nejúčelněji plánovat první operace pozemních vojsk v podmínkách, kdy není včas známo, zda bojová činnost začne s použitím jaderných zbraní nebo jen s použitím konvenčních zbraní. Diskutující hovoří zejména o tom, zda rozpracovávat na stupni front a armáda jeden plán operace, který by odpovídal požadavkům vedení jak jaderné, tak i bezjaderné války, nebo dva plány.

V průběhu diskuse zazněly hlavně návrhy plánovat celou frontovou operaci podle jednoho plánu pro podmínky jaderné války do hloubky bližšího úkolu frontu a na první armádní operace a kromě toho zpracovat variantu plánu pro případ použití jen konvenčních zbraní. Kromě toho diskutující navrhovali, že ve frontu a armádách je třeba současně rozpracovat dva plány operace: pro podmínky operace vedené s hromadným použitím jaderných zbraní a pro podmínky operace vedené jen konvenčními zbraněmi, kdy jaderné zbraně jsou v pohotovosti k použití.

Ani jeden, ani druhý názor není přijatelný. Již z toho důvodu, že vojska nejsou s to současně se připravovat podle dvou různých variant. Mohou zaujímat jenom jeden prostor soustředění a jedny čáry rozvinování, musí mít přesně určené úseky průlomu podle jednoho plánu. V opačném případě vzniká nejasnost v jejich činnosti od samého zahájení operace.

Jak dosáhnout toho, aby vojska mohla přejít do útoku prakticky v libovolný okamžik s použitím jakýchkoli prostředků ničení?

K odpovědi na tuto otázku porovnáme charakteristické zvláštnosti dvou variant zahájení války: jaderné a bezjaderné. To umožní určit obecné hlavní zákonitosti a požadavky na bezprostřední přípravu vojsk, aby po jejím dokončení byla schopna okamžitě přejít do útoku a na jeden ze signálů vést bojovou činnost jak to vyžaduje jaderná válka — na druhé straně v operaci, která začíná konvenčními zbraněmi.

Upraveno ze sovětského tisku

K usnadnění výkladu budeme analyzovat některé hlavní prvky armádní operace. Víme, že v ní plánujeme několik směrů úderu a úseků průlomu s použitím jaderných zbraní nebo bez nich. V prvním případě **armáda může zahájit útok na 2–3 a ve druhém jen 1–2 směrech.** Divize v souladu s tím bude prolamovat obranu nepřítele na dvou nebo na jednom úseku. Vzhledem k tomu je účelné při plánování z počátku určit směry úderu a úseky průlomu pro bezjadernou variantu zahájení války a pro jadernou variantu zvolit dodatečně nezbytné množství směrů úderu a úseků průlomu. **Z přílohy 1** je zřejmé, že při jaderné variantě zahájení války armáda uskutečňuje úder na třech směrech: na hlavním směru dvěma divizemi a na ostatních směrech po jedné divizi. Při bezjaderné variantě vojska přecházejí do útoku na dvou směrech, při čemž na hlavním směru jsou tři divize a na druhém dvě divize; to zabezpečuje na každém z nich potřebnou převahu nad nepřítelem. Takové uskupení vševojskových svazků a jejich úkoly nejlépe zabezpečí okamžitý přechod vojsk do útoku v jaderné nebo bezjaderné variantě války.

Použití raketových vojsk a dělostřelectva a rovněž ostatních druhů vojsk armády organizujeme na plánovaných směrech. Přitom část dělostřelectva, včetně přibraného ze svazků druhého sledu, potřebné jednotky průzkumu a ženijních vojsk plánujeme vyvést k úsekům průlomu, určeným pro bezjadernou variantu, předem pod ochranu vševojskových útvarů a jednotek.

V navrhovaném způsobu plánování budou asi určité potíže s volbou optimálních východních prostorů pro vojska prvního sledu, z nichž musí být připravena přejít do útoku jak v jaderném, tak i v bezjaderném zahájení války. Překonání těchto potíží ulehčí okolnost, že většina svazků bude přecházet do útoku z chodu.

Hlavní úder při hromadném použití jaderných zbraní je výhodnější volit na hlavní uskupení nepřítele a **při použití konvenčních zbraní** na slabé úseky jeho obrany. To ovšem nemůže být šablonou. Ze zkušeností Velké vlastenecké války známe dostatek příkladů, kdy hlavní úder směřoval tam, kde měl nepřítel nejsilnější obranu. Pokud se týče hlavního úderu v operacích s použitím jaderných zbraní, svého času byly různé protichůdné názory na tento problém. Jeden zdůrazňoval účelnost takového úderu na směrech, kde má nepřítel soustředěny hlavní síly a druhý naopak dokazoval výhodnost hlavního úderu na nejslabší úsek obrany. Přitom oba důvody byly poměrně závažné. Z toho

všeho vyplývá, že směr hlavního úderu i jiných úderů se mohou poněkud lišit při útoku s použitím jaderných zbraní a bez nich. To je velmi důležité při zpracování jednotného plánu operace pro koordinaci jeho jaderné nebo bezjaderné varianty.

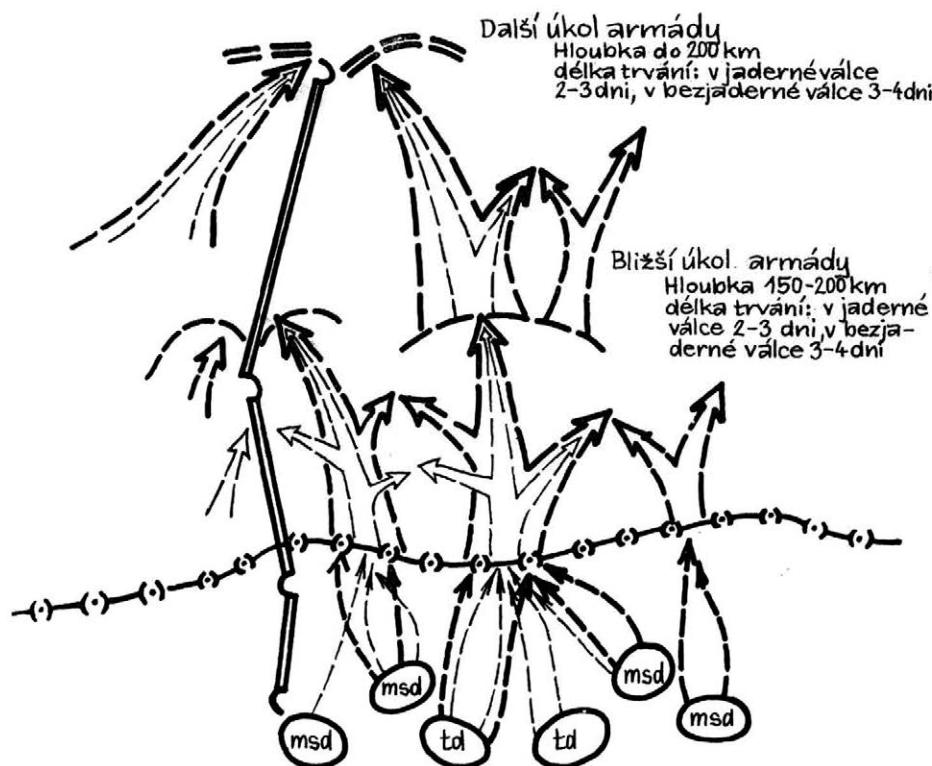
Šířka pásma útoku operačních svazů, v každém případě v prvních dnech operace, bude stejná při útoku s jadernými zbraněmi a bez nich. Množství armád, které útočí na daném válečném území, bude totiž v prvním období stejné v jakýchkoli podmínkách. V průběhu operace šířka pásma útoku a hranice těchto operačních svazů můžeme upřesňovat v závislosti na situaci. Podobné změny měly svoje místo ve Velké vlastenecké válce a na mnohých poválečných cvičeních.

Poněkud složitější je určovat rozhraní a pásmo útoku divizím. Budou se podstatně měnit v závislosti na množství divizí, zasazovaných do sražení v první den operace. Proto jedna rozhraní budeme určovat v případě zahájení operace s použitím jaderných zbraní a poněkud jiná, kdy tyto zbraně nepoužijeme.

Obsah úkolů operačních svazů se bude lišit v závislosti na tom, použijeme-li jaderné zbraně nebo ne. V prvním případě budeme ničit hlavní síly nepřítele objevené do celé hloubky jeho operační sestavy hromadnými jadernými údery, v bezjaderném období jen postupnými údery dělostřelectva, letectva, tanků a motorizované pěchoty v průběhu celé operace. Čas na splnění úkolů bude také různý. Např. při hloubce armádní operace 350–400 km její trvání s použitím jaderných zbraní může být 4–5 dní a bez nich 6–8 dní nebo poněkud delší.

Určité potíže bude mít **plánování materiálně technického zabezpečení.** Např. v armádní operaci bez použití jaderných zbraní potřeba vojsk v dělostřelecké munici může být dvakrát vyšší, než v operaci s jejich použitím. Vzniká otázka, jak plánovat zabezpečení vojsk a jaké zásoby vytvořit, jestliže včas neznáme, jak bude operace zahájena. Je zřejmé, že je nezbytné kalkulovat zabezpečení s maximální potřebou.

Na základě těchto závěrů můžeme **plánovat operaci tak,** aby veškerá bezprostřední příprava vojsk uskutečňovala se **podle jednotného plánu** bez závislosti na tom, jak válka začne. V takovém případě **vojska budou vždy v pohotovosti přejít do útoku buď s použitím jaderných zbraní, nebo bez nich,** což je hlavním požadavkem v soudobých podmínkách. Ovšem na různých bojištích, v různých štábech je problémem, kolik variant plánu operace má-

Vysvětlení:

- ← ← ← Osy přesunu a směry úderů v operaci, která začíná použitím jaderných zbraní
- ← ← ← Totéž
- ← ← ← s použitím jen konvenčních zbraní

me rozpracovat. To je možné řešit různě. V tom není podstata věci. Důležité je, aby jeden i dva plány zabezpečovaly bezprostřední přípravu vojsk k operaci a jejich okamžitý přechod do útoku jak v jaderné, tak i bezjaderné válce bez jakýchkoli přeskupení a přestávek.

V periodickém tisku a na vojenskovecké konferenci ve Frunze VA velmi správně zazněla slova o důležitosti širokého použití tankových vojsk v období přechodu od bezjaderné k jaderné čin-

nosti s cílem co nejúplněji využít výsledků prvního a následujících jaderných úderů. Musíme si ovšem uvědomit, že v posledních letech pravděpodobný nepřítel rychle vyvíjel a ve velkém množství zavedl do výzbroje vojsk PT prostředky. Proto plánovat využití tankových svazů a svazků v prvním sledu v bezjaderném období je velmi omezené, aby při zahájení války neutrpěla vojska velké ztráty.

Problémem zůstává upřesnění představy o čase nebo čarách, ze kterých „je nej-

pravděpodobnější přechod stran k použití jaderných zbraní. O tom se často dočteme v různých pracích a článcích. Autoři v nich navrhuji plánovat přípravu vojsk k jaderné činnosti podle dosažení určitých čar. Rozhodnutí o použití jaderných zbraní přijímá nejvyšší politické vedení a bude záviset ne na situaci vojsk v pásmu toho kterého operačního svazu, ale na všeobecné vojenskopolitické situaci a na stavu uskupení ozbrojených sil na hlavních strategických směrech hlavního válčiště

nebo všech ostatních válčišť. Z toho vyplývá, že plánovat termíny přechodu od bezjaderné k jaderné činnosti v závislosti na dosažení určité čáry vojsky není účelné. Rozhodně bude lepší vycházet z nutnosti **zabezpečit udržení všech vojsk ve stálé bojové pohotovosti v průběhu celé operace** k přechodu na bojovou činnost s použitím jaderných zbraní kdykoli, tak jak v současné době zdůrazňujeme v operační přípravě, na cvičeních a na válečných hrách.

DOPLŇOVÁNÍ ZTRÁT

Jedním ze složitých problémů, který ze široka rozebírají autoři na stránkách vojenského tisku, je doplňování ztrát v soudobých operacích. Cílem článku je vyjádřit názor na tuto otázku.

Statistické údaje o ztrátách počtu osob v armádních útočných operacích dokazují, že jejich rozsah se značně měnil v různých operacích, v různých údobích jedné operace a v průměru za den. K největším celkovým ztrátám vojsk docházelo v delších operacích s nízkými tempy útoku, za nepříteli velké převahy sil a prostředků nad nepřitelem. Přitom průměrné denní ztráty střeleckých divizí, tankových a mechanizovaných sborů a brigád za jedno údobí bojové činnosti převyšovaly průměrné denní ztráty armády.

Nejvyšší ztráty měla vojska, která byla v přímém dotyku s nepřitelem nebo blízko čáry dotyku. Ztráty za den činily průměrně v armádě 0,6–1,2 %, v divizích 3–6 %, v plucích 10–16 % celkového jejich početního stavu. Přitom průměrné denní ztráty divizí a pluků při bojové činnosti v operační hloubce byly zpravidla 2–3krát menší než při průlomu nepřátelské obrany.

V letech Velké vlastenecké války udržovala se bojeschopnost vojsk armády na úrovni, která zabezpečovala splnění úkolů hlavně posílením bojové sestavy armády bojeschopnými střeleckými, tankovými, dělostřeleckými a jinými svazky a útvary zálohy frontu a hlavního velení. Ztráty osob svazků armády se doplňovaly z počtů doplňovacích rot, někdy i praporů, které byly vytvářeny ve frontu nebo přišly z hloubky území ze záložních a výcvikových útvarů, dále po návratu lehce raněných a nemocných do bojové sestavy i mobilizací místního obyvatelstva osvobozeného území bezprostředně v prostorech bojové činnosti. Bojové jednotky se kromě toho doplňovaly z počtů jednotek týlu.

Zevšeobecnění a analýza údajů o ztrátách osob v soudobých operacích umožňují vyslovit předpoklad, že **rozsah celko-**

vých ztrát v armádních útočných operacích v jaderné válce u všech druhů zbraní budou se pohybovat v různých rozmezích a mohou průměrně činit 30–60 %, popřípadě i více celkového počtu vojsk. Přitom v armádách, které působí na směru hlavního úderu, v první útočné operaci mohou dosahovat až 40–60 % a v armádách, které útočí na jiných směrech, 30–50 %. Při plnění bližšího úkolu armády při zahájení jaderné války mohou tyto ztráty tvořit 60–70 % i více celkového počtu všech ztrát v operaci a při plnění dalšího úkolu 30–40 %.

Svazky a útvary druhů vojsk armády za období operace mohou mít tyto ztráty:

- motostřelecké a tankové divize 10–80 % i více,
- raketová brigáda 40–90 %,
- vojska PVO 20–90 %,
- dělostřelectvo do 50 %,
- spojovací vojsko 20–50 %,
- ženijní a chemické vojsko do 60 %,
- týl armády 10–50 %.

Tyto ukazatele svědčí o tom, že **zákonitost vzniku a rozdělení ztrát, charakteristická pro Velkou vlasteneckou válku**, kdy nejvyšší jejich procento připadalo na vojska, která byla v blízkosti čáry bojového dotyku stran, při použití jaderných zbraní **ztrácí svůj význam**. Můžeme s nimi počítat jen v bezjaderném a částečně v omezeném jaderném období.

V jaderné válce budou ztráty vojsk hromadné, nečekané, velmi různorodé co do charakteru, výsledku a stupně narušení organizační struktury vojsk. Organizační struktura vojsk rozhodujícím způsobem ovlivňuje volbu způsobů doplnění počtu osob při obnovení bojeschopnosti uskupení vojsk.

Jestliže jednotlivé jaderné údery mohou ničit jednotky částečně nebo úplně, pak v důsledku skupinových nebo hromadných jaderných úderů jsou možné ztráty bojeschopnosti celých útvarů a někdy i svazků. Proto **k doplnění ztrát vojsk,**

zničených jadernými zbraněmi, bude účelné **využít kompaktní jednotky, útvary a svazky.**

Použití chemických zbraní, podle zkušeností cvičení a válečných her, v menší míře než použití jaderných zbraní může narušit strukturu vojsk, a to zpravidla do hodnoty rot (baterií), praporů (oddílů), někdy i pluků. Ovšem pro většinu osob, zasažených otravnými látkami, je nutná okamžitá pomoc přímo v prostoru napadení, prakticky ztrácí bojeschopnost a jejich výměna je rovněž účelná po celých jednotkách. Karanténní opatření před bakteriologickými zbraněmi nepříteli v průběhu bojové činnosti budeme uskutečňovat v jednotkách, útvarech a svazcích. K výměně vojsk, zasažených těmito zbraněmi, používáme odpovídající bojeschopné organizované jednotky. K výměně zničených vojsk celými jednotkami může dojít např. při hromadném použití napalmu.

Vzhledem k těmto zvláštnostem, **možnými způsoby doplňování ztrát** v rámci první útočné operace jaderné války k uchování bojeschopnosti uskupení vojsk mohou být tyto:

- změna rozdělení počtu osob uvnitř svazků, útvarů a jednotek,

- organizace a uskutečnění armádního manévru počty osob,

- včasné vytvoření záložních armádních uskupení,

- doplnění vojsk armády ze záložních a výcvikových svazků a útvarů frontu.

V mírové době nemají skupiny vojsk a vojenské okruhy záložní uskupení. I když by byla taková uskupení včas zmobilizována, doplnění ztrát počtu osob v armádní útočné operaci, vedené ve vysokém tempu a bez operačních přestávek, vytváří velké potíže.

Předpokládáme, že válka začne jen s použitím konvenčních zbraní a její bezjaderné období bude trvat 2—3 dny. Záložní uskupení druhů vojsk na území příhraničních vojenských okruhů budou zmobilizována v poměrně krátké době a okamžitě zahájí přesun do prostoru bojové činnosti. Ale i v tom případě na uskutečnění všech nezbytných opatření, spojených s mobilizací vojsk, a na jejich přesun na vzdálenost 800—1200 km je třeba minimálně 3—5 dní.

Příchod zmobilizovaných záloh do armády a frontu můžeme i tak v nejlepším případě očekávat až na konci první armádní útočné operace. Začne-li válka s použitím jaderných zbraní, pak doplnění ztrát předem vytvořenými uskupeními

v rámci této operace je prakticky vyloučeno.

V takových podmínkách k **doplnění ztrát**, s cílem vytvořit bojeschopné uskupení vojsk, budeme hlavně **využívat vnitřních možností svazů a svazků.** Určité množství osob můžeme získat zejména změnou jejich rozdělení uvnitř útvarů a svazků. Tak např. povinnosti mechaniků-řidičů tanků mohou plnit starší mechanici a mechanici-řidiči evakuačních dopravních čet, starší mistři a mechanici oddělení oprav pásových vozidel; povinnosti nabíječů tanků a dělostřeleckých jednotek divize a pluků starší mistři a mistři čet a jednotek k opravě opravárenských dílen pluků u opravárenských praporů divizí. Takové příklady bychom mohli uvést i ve vztahu jiných speciálních v jednotkách divize. V tomto směru můžeme využít i početního stavu bojových jednotek, které zůstaly bez obsluhované techniky a rovněž jednotek u útvarů, které ztratily bojeschopnost a vyvádíme je z boje k novému doplnění.

Odpovídající změna rozdělení počtu osob k obnovení bojeschopnosti potřebných uskupení armády a především raketových a PL raketových vojsk, kromě toho i vševojskových svazků, které působí na směr hlavního úderu, je možná i mezi svazky (samostatnými útvary) armády.

Zdrojem doplnění mohou být zejména motostřelecké a tankové útvary, které kryjí státní hranici a dočasně ztratily bojeschopnost, některé svazky a útvary prvního a druhého sledu a záloh armády, které ztratily bojeschopnost a vyvádíme je k doplnění, dále mírové výcvikové útvary a jednotky.

Doplnění ztrát početního stavu musí odpovídat charakteru a stupni ztráty bojeschopnosti vojsk armády po napadení zbraněmi hromadného ničení. Při vyřazení celých jednotek a útvarů v krátké době, někdy i celých svazků, je účelné doplňovat ztráty odpovídajícími připravenými organickými jednotkami, nebo jednotkami dočasně zorganizovaných z vojsk, která ztratila bojeschopnost. Zbýlá vojska, která si uchovála bojeschopnost, organizujeme do jednotek, osádek, čet, rot, baterií a je-li dostatek času do praporů nebo oddílů a teprve potom je střídáme podle zámyslu a nařízení.

Splnění těchto opatření má některé výhody, ale tak jak ukazují zkušenosti, ve většině případů nemůže mít určující vliv na řešení problému včasného doplnění ztrát osob armády.

V jaderné válce musíme mít proto potřebná organická záložní uskupení. Je účelné mít je jako bojeschopné jednotky

a útvary jak všeobecného určení, tak i vytvářených ze specialistů nejužších a deficitních speciálních (odborností). To v podstatě vyžaduje značné množství osob. Pro počty dokazují, že k udržení bojeschopnosti (dvě třetiny doplnění organických počtů) samostatných raketových oddílů, tankových a motostřeleckých praporů, dělostřeleckých a minometných jednotek ve třech motostřeleckých a jedné tankové divizi za předpokladu, že vševojsková armáda může mít 40–50% ztrát v první útočné operaci, musíme mít **předem vytvořené záložní uskupení** v počtu asi deset tisíc lidí.

Takové organické záložní uskupení k udržování bojeschopnosti vojsk musí především **zabezpečit doplnění předpokládaných ztrát v bojových jednotkách po prvním jaderném úderu nepřítele**. Proto ve vševojskových svazcích armády je nutné mít výzbroj a techniku pro 2–3 motostřelecké pluky, 2–3 tankové pluky, raketové oddíly a roty chemické ochrany divizí; kromě toho minimální množství osob v uskupeních typu jednotek a útvarů na snížených počtech, které jsou sloučeny do záložní divize. Armády v takovém případě — při nebezpečí války nebo v bezjaderném období války — dokáží zmobilizovat záložní uskupení v krátké době s cílem co nejrychleji obnovit bojeschopnost vševojskových svazků v jaderném období války.

Analýza ukazuje, že záložní uskupení ve vševojskových svazcích v hodnotě 1–2 prapory na divizi nemohou ve skutečnosti

ovlivnit doplňování ztrát. Proto by bylo třeba, aby divize měla alespoň záložní pluk, sestávající ze 4–5 bojeschopných praporů. Taková divize by byla ovšem těžkopádná a nesnadno řízená. Kromě toho, podle zkušeností cvičení a válečných her, některé divize jen v prvním jaderném úderu mohou mít 70–80% ztrát při úplném narušení jejich organizační struktury.

Zmobilizovat záložní pluk z jednotek na sníženém počtu při zahájení vysoce manévrových útočných operací divize nemůže. Proto rozvíjení záložních uskupení v divizích v mírové době bude stěžejí účelné. Vševojskové svazky po využití vnitřních možností a možností armády k doplnění ztrát musíme proto **zaměřovat záložními vševojskovými svazky frontu, nebo vojsky, která přijdou z hloubky území**.

Vzhledem k možným ztrátám je účelné mít rovněž ve frontu (i v případě vytváření armády druhého sledu) 1–2 záložní divize na každou armádu prvního sledu k nahrazení svazků, které ztratily bojeschopnost. Kromě toho ztráty armády v důstojnických a poddůstojnických funkcích i vojinů, kteří mají úzkou specializaci, budeme doplňovat z počtu záložních, výcvikových útvarů a svazků frontu, rozvinutých již v mírové době nebo podle mobilizačních plánů. K výměně zničených míst velení vševojskových svazků a útvarů je účelné mít v uskupení vojsk již v mírové době štáby divizí a pluků na poněkud snížených počtech se spojovacími prostředky.

Přechod armády do obrany po hromadném jaderném úderu protivníka

Přechází-li armáda na počátku nebo v průběhu útočné operace frontu po hromadném jaderném úderu protivníka do obrany, nastává pro velení velmi složitá situace. Tato forma přechodu je v jaderné válce současně nejpravděpodobnější, poněvadž hromadné použití ZHN má právě způsobit v krátké době změnu v poměru sil na určitých směrech a vytvořit příznivé předpoklady k útočné činnosti. K tomu jsou zaměřeny některé názory bez nároku, že by zcela vyčerpávaly tuto tematiku.

Zajímavé jsou některé názory pravděpodobného protivníka na použití jaderných zbraní v průběhu bojové činnosti a na vedení jeho útoku, i některé aspekty při přechodu armády do obrany v průběhu útočné operace frontu po hromadném jaderném úderu protivníka. O všeobecných otázkách obrany armády bude zmínka jen v nejnútnejším rozsahu.

Názory pravděpodobného protivníka na použití JZ během bojové činnosti a na vedení útoku

Velení NATO pokládá použití jaderných zbraní za hlavní prostředek k dosažení cíle bojové činnosti, jakož i války vcelku. Přesto se v současné době vyskytují u nich názory na zahájení války konvenčními prostředky a oddálení zničujícího odvetného úderu států Varšavské smlouvy. V takovém případě ovšem nevylučují zcela použití jaderných zbraní. Nastala-li by situace, že svazky NATO by nemohly dosáhnout s konvenčními prostředky žádný podstatný úspěch, pak předpokládají tyto možnosti použití JZ:

— bojová síla svazků je ještě plně k využití a je zabezpečena soudržností obrany,

— podstata ozbrojených sil NATO je ohrožena a začíná se rýsovat obsazování území států ležících v bojové zóně NATO.

Cílem použití jaderných zbraní má přitom být zadržet náš útok a vytvořit příznivé podmínky pro přechod k vlastnímu útoku na jednom směru nebo na široké frontě. K získání tohoto cíle se předvídá použít JZ překvapivě, hromadně a koordinovaně s ostatními prostředky ničení k boji proti našim nejdůležitějším objektům a uskupením. Útočící vojska mají přitom využít účinky jaderných úderů a dokončit rozbití našich vojsk. Obzvláštní význam přikládají vedení 1. jaderného úderu a získání převahy v jaderných zbraních. V průběhu bojové činnosti — po 1. hromadném úderu — budou vedeny zpravidla jednotlivé a skupinové údery.

K vedení jaderných úderů o síle od 1 do 100 kt na první sled armády (v taktic-

ké nebo operační hloubce) přicházejí v úvahu k použití především taktické letectvo, rakety PERSHING, SERGEANT, HONEST JOHN a dělostřelectvo s jadernou municí, zvláště 203mm houfnice. Jaderné údery plánují se přitom na prostředky jaderného napadení, na nejdůležitější útočná uskupení (zpravidla tanková), na velitelská stanoviště a vojska protivzdušné obrany. K izolaci prostoru bojové činnosti prvního sledu před přivedením záloh z hloubky nebo z boků, bude se protivník snažit vytvořit jadernými údery (pozemními) a použitím chemických prostředků silně zamožené prostory.

Pravděpodobný protivník pokládá za hlavní úkol — vzhledem k možným ztrátám, způsobeným naším odvetným úderem — přejít rychle na široké frontě do útoku všemi bojeschopnými silami a prostředky divizí 1. sledu, ale také 2. sledu a záloh sborů a armádních skupin. Tím chce dosáhnout, aby v bojové činnosti nastala žádná operační přestávka a aby naše vojska, zasažena jadernými údery, nemohla obnovit bojeschopnost. Současně s přechodem k útoku realizuje opatření k obnovení bojeschopnosti vlastních vojsk, zasažených jadernými údery, aby je mohl použít k zesílení uskupení na směru hlavního úderu.

Jeho divize mohou přejít do útoku z prostorů rozmístění a soustředění (vzdálených 30–120 km od předního okraje obrany) z bezprostředního dotyku nebo z chodu. Protivník po hromadném použití JZ pokládá za výhodné útočit malými pohyblivými jednotkami na široké frontě. Přitom se bude snažit využít vzniklé mezery a otevřené boky k rychlému proniknutí do hloubky. Zničení zbylých vojsk má být dokončeno pomocí jednotlivých jaderných úderů, palby dělostřelectva a úderů letectva. Opěrné body a prostory obchází, aby naše vojska rozfal a zničil je po částech.

Jakmile jeho sbory 1. sledu splnily další úkol nebo zmocnily se důležitých objektů v hloubce 30–60 km, zasazuje druhé sledy a zálohy k rozšíření úspěchu do operační hloubky.

Zasažení druhých sledů a záloh zabezpečuje znovu jadernými údery, palbou dělostřelectva a údery letectva. Ke zvýšení útočného tempa předpokládá protivník použití vojskové letectvo. Úkolem jeho taktických vzdušných výsadek je

- zmocnit se důležitých prostorů a udržet je,
- ničit prostředky jaderného napadení,
- narušovat velení vojskům ničením velitelských stanovišť a spojovacích uzlů.

Tímto způsobem snaží se pravděpodobný protivník předejít nás ve vedení hromadných jaderných úderů, způsobit našim vojskům co největší ztráty a jejich zničení dokončit údery útočících vojsk.

Organizace obranné operace s bojeschopnými vojsky armády

Obrana v jaderné válce je dočasný, vynucený způsob bojové činnosti, který má zabezpečit vedení útočné činnosti na jiných směrech. Použití JZ a vzrůstající možnosti palby, úderů a manévru dovolují stanovit svazkům a útvarům v obraně rozhodující cíle a splnit úkoly v kratší době.

Situace armády při přechodu k obranné operaci v průběhu útočné operace frontu po jaderných úderech protivníka bude rozdílná. K přechodu do obrany může dojít jen na rozkaz nadřízeného.

Po hromadném jaderném úderu protivníka musí velitel armády v nejkratší době zjistit stupeň bojeschopnosti svazků a učinit opatření k odražení dalších možných úderů útočícího protivníka. Musí ihned hlásit nadřízenému situaci a návrh k dalšímu vedení bojové činnosti a po obdržení úkolu k přechodu do obrany organizovat vše potřebné.

Podmínky k přechodu do obrany vedou většinou k tomu, že ke všem opatřením přípravy a organizace bude docházet v krajně napjaté a složité pozemní a vzdušné situaci. Zpravidla bude nutné odrazet útoky a začít s odstraňováním následků hromadných jaderných úderů. Divize vedou přitom bojovou činnost s rozdílným charakterem. Na jednotlivých směrech mohou být v důsledku jaderných úderů protivníka a jeho útočících vojsk donuceny bránit obsazený úsek, vést obranný boj a částečně také ustoupit. Na druhých směrech budou naproti tomu jednotky, které zůstaly po hromadném jaderném úderu bojeschopné, pokračovat v útoku, zatlačí protivníka a získají výhodné terénní prostory. Představené odřady mohou již postupovat v hloubce obrany protivníka. Jednotlivé útvary a svazky budou dokončovat zničení zbylých sil protivníka v jeho týlu. Taková situace bude zpravidla vyžadovat **postupný přechod** vojsk armády do obrany.

Práce velitele armády, velitelů a štábů bude ztížena chybějícími přesnými údaji o nepříteli a vlastních vojscích, stejně tak jako náhlé změny situace. To je ale přesto nezbavuje nutnosti rychle přijmout rozhodnutí k přechodu do obrany, k organizaci odražení útoku protivníka a k vedení úderů na jeho prostředky jaderného napadení a důležitá útočná uskupení. Kromě

toho musí bezprostředně učinit opatření k obnovení bojeschopnosti vojsk.

Organizace obrany armády se silami, které si uchovávají bojeschopnost po hromadném úderu protivníka, neliší se v zásadě od rozsahu opatření v jiných podmínkách. Podle konkrétní situace mohou být jejich význam a pořadí rozdílné. Nejdůležitější opatření v takové situaci jsou:

- ničit prostředky jaderného napadení protivníka a vést úderu na jeho nejdůležitější úderná uskupení, abychom ho oslabili a oddálili jeho přechod do útoku,

- zjistit stav vojsk po hromadném jaderném úderu,

- zjistit nejslabší místa v operačním učenění armády po jaderných úderech protivníka,

- učinit opatření k uzavření mezer, vzniklých po jaderných úderech s použitím jednotek, které si uchovávají bojeschopnost, nebo záloh,

- organizovat obnovení bojeschopnosti vojsk, zasažených jadernými údery.

Při přechodu armády do obrany pod úderu útočícího protivníka je nutné rychle přijmout rozhodnutí a stanovit neodkladné úkoly vojskům. Přijetí rozhodnutí, stanovení úkolů, organizace součinnosti, plánování operace a vedení bojové činnosti je proto jednotný, neodlučitelný proces.

Velitel přijímá rozhodnutí v první řadě k činnosti na nejdůležitějších a nejnebezpečnějších směrech a stanoví vojskům úkoly k ničení jaderných prostředků, k boji, s hlavním uskupením protivníka a jeho dalších záloh. Současně stanoví úkoly k odražení útoku, k vytvoření obranných pásem a k obnovení bojeschopnosti vojsk. K organizaci obrany stanoví jako první:

- kdy a v kterém úseku přejdou vojska do obrany,

- průběh předního okraje obrany,

- obranné úseky druhých sledů a záloh,

- kde a jakými silami a prostředky způsobit protivníkovi rozhodující ztráty a odrazit jeho útok,

- kdy dosáhnout pohotovosti v obraně.

Při organizaci součinnosti je nutné koordinovat jaderné a chemické úderu raketových vojsk frontu a podporujícího letectva s raketovými vojsky armády, palbu dělostřelctva, bojovou činnost divizí 1. sledu s ženijními záharasy. Rychlá změna situace vyžaduje neustále upřesňovat stanovené úkoly a součinnost.

Úkoly stanoví v první řadě raketovým vojskům, vojskům PVO, divizím, bojovými

na směru hlavního úderu protivníka a ženijním útvarům, které vytvářejí záharasy. Práci je nutné plánovat tak, aby velitel armády a velitelé divizí souběžně přijmuli rozhodnutí, organizovali vedení obrany, ale i opatření k obnovení bojeschopnosti vojsk, zasažených jadernými údery.

Budování obrany armády

Obranu armády tvoří

- operační učenění vojsk armády,
- použití jaderných a chemických zbraní ve spojení s palbou konvenčních zbraní a údery podporujícího letectva,

- systém PVO,

- ženijně technická úprava terénu.

V závislosti na situaci při přechodu do obrany bude pořadí úprav různé a bude mít své zvláštnosti. V každém případě bude budování obrany určováno požadavky, kladenými na moderní obranu a stanoveno podle zámyslu operace. Musí zabezpečovat:

- efektivní použití všech sil a prostředků, zvláště jaderných a chemických zbraní,

- aktivní PVO a ochranu vojsk před údery jaderných zbraní,

- spolehlivou PTO a úporné bránění nejdůležitějších prostorů,

- maximální využití manévrovosti vojsk.

Operační učenění vojsk armády

Operační učenění vojsk armády tvoří se na základě zámyslu obranné operace zpravidla postupně. Rozhodující při tom jsou podmínky situace při přechodu do obrany, zásoby a stav sil a prostředků armády, jejich úkoly, činnost protivníka a terénní podmínky.

První sled armády mohou tvořit buď motostřelecké nebo tankové divize. Přecházejí do obrany zpravidla v pásmu, ve kterém útočily. Podle stavu bojeschopných praporů a pluků mohou být hranice mezi divizemi změněny k dosažení potřebné hustoty obrany. Ve výjimečných případech mohou pluky a divize změnit podřízenost k rychlému vytvoření účelného obranného uskupení. To však nebude pravidlem, poněvadž změna podřízenosti komplikuje velení. Obvykle přechází armáda do obrany s takovým stavem v jakém útočila. Posiluje se teprve k obnovení útoku. Divize, které po jaderném úderu protivníka dočasně ztratily více než 50 % své bojeschopnosti, mohou být při dostat-

ku záloh postupně vytaženy k obnovení jejich bojeschopnosti v hloubce obranného pásma armády.

Divize 1. sledu vytvářejí 20–30 km hluboké pásmo obrany. Podle situace mohou jednotlivé divize dále pokračovat v útoku až k výhodnému úseku terénu nebo také k takovému úseku terénu ustupovat. V tomto případě je nutné zajišťovat přechod do obrany silami a prostředky 1. sledu a ve výjimečných případech zálohami armády. Útvary a prapory, zasažené k zajišťování, mají aktivní činnosti způsobit protivníkovi ztráty, zdržet ho a tím získat pro hlavní síly čas k budování obrany.

Abychom zabezpečili úpornou a aktivní obranu, musíme ji členit do hloubky a budovat ve 2 sledech. Na začátku přechodu do obrany v uvedených podmínkách bude možné operační uclnění armády (nebo bojové sestavy divizí) jen v jednom sledu.

Druhé sledy a zálohy vytváříme z vojsk, která

- obnovila bojeschopnost,
- byla přivedena z hloubky nebo z jiných úseků,
- byla zproštěna jiných úkolů, např. zničení zbylých sil protivníka v týlu vlastních vojsk.

Po vytvoření 2. sledů a záloh dostávají tyto úkol vybudovat a obsadit 2. pásmo obrany na směru hlavního úderu protivníka, připravit a vést protiúder. Část 2. sledu může být také použita v 1. pásmu obrany k uzavření mezer, vzniklých po nových jaderných úderech protivníka.

Uskupení raketových vojsk pozůstává z raketové brigády armády a raketových oddílů divizí. Jejich bojeschopnost musí být rychle obnovena, aby mohly vést úderu na prostředky jaderného napadení a hlavní uskupení protivníka při přibližování a rozvinování. Raketové oddíly divizí 2. sledu mohou se souhlasem velitele armády vést úderu z předsunutých palebných postavení.

Uskupení vojsk PVO má v nejkrajší době odstranit narušený systém PVO a zabezpečit přikrytí nejdůležitějších objektů a přeskupování vojsk armády. Přitom je nutné organizovat především přikrytí raketových vojsk armády, hlavního uskupení, velitelských stanovišť a nejdůležitějších týlových objektů.

Zálohy armády budou v době přechodu do obrany pozůstávat zpravidla z nepatrných sil. Proto je nutné učinit neodkladná opatření k jejich znovuvytvoření a zesílení. To se děje přeskupením, obnovením bojeschopnosti jednotlivých útvarů a při-

vedením dalších prostředků. Velitelská stanoviště, která při obdržení úkolů k přechodu do obrany byla schopná provozu, využijí se i nadále. V případech, kdy se protivníkovi podařilo tyto vypátrat nebo zničit, musí se použít záložní VS.

Použití jaderných a chemických zbraní ve spojení s konvenčními prostředky ničení je rozhodující způsob ke zničení útočícího uskupení protivníka. Velitel armády plánuje jejich efektivní použití podle jejich počtu a dalšího přísunu a stanovit úkoly. Na počátku obranné operace bude mít armáda jen omezený počet jaderných prostředků, jejich počet se zvýší teprve dalším přísunem. Úderu je nutné vést především na prostředky jaderného napadení, na nejdůležitější uskupení a na nejbližší zálohy, abychom tyto oslabili, zmařili jejich přivedení a získali čas k organizaci obrany a obnovení bojeschopnosti vojsk.

Palebný systém v obraně bude vytvářen na základě plánovaných jaderných a chemických úderů v úzké součinnosti s palbou všech zbraní, úderu letectva a systémem zátarasů s maximálním využitím terénních podmínek a má zabezpečit především spolehlivou protitankovou obranu. Velitel armády vydá k tomu úkoly divizím, stanoví dobu pohotovosti, organizuje součinnost mezi nejdůležitějšími palebnými prostředky, přidělí divizím posilové prostředky a určuje spotřebu munice.

Systém PVO pozůstává z průzkumných a pozorovacích stanovišť, z PL raketových a PL jednotek a útvarů, hlásné sítě a sítě výstrahy. Jsou-li k dispozici protiradio-technické jednotky, zapojí se i ony do systému PVO. PVO získala zvláště v poslední době podstatně na významu, poněvadž na jejím rychlém vybudování a účinném udržování závisí v rozhodující míře odolnost obrany. K tomu je nutné soustředit zvláště síly a prostředky vojskové PVO na nejdůležitějších směrech a předvídat včasný manévra k uzavření mezer v systému PVO, které mohou vzniknout po jaderných úderech. Kromě toho organizuje se úzká součinnost sil PVO frontu a sousedů, zvláště se svazky stíhacího letectva a PL raketovými útvary.

Ženině technická úprava terénu

Obsahuje:

- budování obranných pásem, postavení, VS a zásobovacích míst,
- systém zátarasů a ničení,
- vytvoření příznivých možností k manévru a rozvinování vojsk.

Ženíjně technická úprava terénu vytváří výhodné podmínky k efektivnímu využití všech palebných prostředků a k manévru. Práce k ženíjně technické úpravě terénu začínají s obdržáním úkolu k přechodu do obrany silami divizí se zřetelem na trvalou pohotovost vojsk k odražení útoků protivníka. Pokračuje se v nich během celé obranné operace.

Ženíjně technické budování obranných pásem a postavení zvyšuje odolnost obrany a ochranu vojsk před účinky ZHN. Při maximálním využití ženíjní techniky, sil a prostředků útvarů a jednotek a vybudováním úkrytů, postavení a zákopů, může být snížen např. poloměr ničivého účinku tlakové vlny při jaderném výbuchu po 2—3 hodinách 1,5 až 2X, po 5 až 6 hodinách 2X, po 10—12 hodinách až 3X.

Ženíjní překážky vytvářejí se především na tankových směrech před útvary a jednotkami, které utrpěly jadernými údery značné ztráty, k jejich zajištění před úplným zničením. V dalším budují se zátarasy na tankových směrech v hloubce obrany a připravuje se manévry zátarasy na jednotlivých směrech, který má velký význam v průběhu obranné operace. Zkušenosti Sovětské armády, zvláště z bitvy u Kurska, potvrzují, že ke zničení 1 tanku včasným položením minového pole bylo třeba asi 400 min a při překvapivém položení na směrech tankového útoku jen 120—150 min.

V průběhu obranné operace doplňují ženíjní jednotky budování obranných pásem a postavení i systémy zátarasů a zajišťují manévry vojsk. Ženíjně technického budování, které nemůže být nikdy dokončeno, zúčastňují se útvary. Při nuceném náhlém přechodu armády do obrany nebude k úpravě terénu zpravidla dostatek času. Proto je nanejvýš účelné využít vodní překážky a osady k odolné a aktivní obraně.

Odstranění následků nepřátelských jaderných úderů

Při odstraňování následků jaderných úderů nepřítele je nutné začít s obnovou velení a uzavřením mezer, vzniklých po jaderných úderech, jakož i přijmout opatření, aby protivník nemohl z chodu zničit útvary, které ztratily bojeschopnost. K tomu patří v první řadě odrazit útoky nepřátelských sil na zbylé síly, připravené k použití, na zálohy a z částí i na 2. sled, popř. sousedy.

S obnovováním bojeschopnosti začíná se u útvarů, které utrpěly nepatrné ztráty, aby byly co nejdříve opět bojeschop-

né. Přitom bude snaha nasadit většinu jednotek ke splnění bojového úkolu. K odstranění následků jaderného napadení předpokládá se použití v první řadě speciálních jednotek. Není-li jinak možné, vytváří se z dosud bojeschopných jednotek bojové skupiny.

Velitel armády organizuje obnovu bojeschopnosti raketové brigády a armádních útvarů a je-li to nutné, určuje síly a prostředky k podpoře divizí 1. sledu. Pluky a divize, které potřebují k obnově bojeschopnosti delší dobu, stáhnou se do hloubky a přecházejí do zálohy armády.

Odražení silného útočného uskupení protivníka

Při přechodu do obrany v průběhu útoku řídí se veškerá činnost obranné operace podle zámyslu, vzniklé situace, stavu a možnosti vlastních vojsk, činnosti protivníka, terénních podmínek a činnosti vojsk frontu a sousedů. Za všech podmínek, i při rozhodující převaze sil a prostředků protivníka, musí být snahou vést aktivní obrannou operaci. To vyžaduje koordinovat úporné bránění důležitých postavení a prostorů s jadernými údery, údery letectva, palbou dělostřelectva, protiútoky a protiúderů.

K úspěšné obranné činnosti je nutné všemi silami a prostředky zjišťovat nepříteli, v první řadě jeho prostředky jaderného napadení, komunikace, soustředování vojsk, prostory rozvíjení hlavního uskupení a VS. Průzkum a zjišťování údajů o nepříteli umožňují veliteli efektivně použít síly. Stejně důležitá je organizace PVO a ochrany proti ZHN.

Rozbití útočícího uskupení protivníka a vytvoření předpokladů k přechodu vlastních sil do útoku je možné dosáhnout

— jadernými a chemickými údery na přicházející a rozvíjející se hlavní síly protivníka od nejbližších přístupů až k přednímu okraji obrany,

— protipřípravou na protivníka, který se připravuje k útoku

— odražením útoku palbou všech zbraní,

— protiútoky silami divizí 1. sledu a protiúderů armády na protivníka, který prolomil obranu.

V průběhu obranné operace je nutné vést trvalý boj s prostředky jaderného napadení s použitím raketových vojsk, letectva dělostřelectva, zvláštních jednotek a průzkumných skupin v týlu nepříteli. V závislosti na jaderných a chemických

prostředcích, které má armáda k dispozici a na možnostech raketových vojsk, mohou být vedeny jak jednotlivé, tak i skupinové údery. Cílem je způsobit nepříteli ztráty, oddálit jeho přechod do útoku a tím získat čas k organizaci vlastní obrany a obnovení bojeschopnosti vojsk.

Údery raketových vojsk na vojska protivníka před předním okrajem obrany uskutečňují se zpravidla centralizovaně na rozkaz velitele armády v souhlase s údery raketových vojsk a letectva nadřazeného. Kromě toho stanoví velitel cíle, dobu vedení úderu, druh výbuchu a kdo úder uskuteční.

Při jaderných úderech — pozemních výbuších — a úderech chemickými raketami je nutné zajistit bezpečnost vlastních vojsk a sousedů. Proto k nim musí dát souhlas velitel fronty.

Při přechodu vojsk do obrany pod tlakem nepřítele nebude zpravidla možné, především pro nedostatek času, organizovat nebo vést protipřípravu na rozvíjející se uskupení protivníka. Proto divize napadají ho samostatně s využitím přesunutých postavení a palby dalekosného dělostřelectva již na nejvzdálenějších přístupech k 1. pásmu obrany. Velitel armády organizuje v tomto období vlastními silami a prostředky zničení objevených se jaderných prostředků protivníka, vede údery na jeho zálohy a podporuje bojovou činnost divizí 1. sledu.

Činnost zajišťovacích a krycích jednotek před 1. pásmem obrany koordinuje velitel armády s údery raketových vojsk, letectva a palbou dělostřelectva. Útvary a jednotky využívají přirozené překážky, připravují zátarasy a odrážejí útoky předvojí a útvarů 1. sledu protivníka. Způsobují mu ztráty a vytvářejí předpoklady k organizaci obrany hlavních sil divizí.

V téže době mohou některé jednotky ničit zjištěné jaderné prostředky protivníka na pochodu nebo v palebných postaveních, dezorganizovat velení vojskům a činnost týlu. Splnily-li krycí jednotky svoje úkoly, stahují se do hloubky obrany nebo se začleňují k plukům 1. sledu k jejich posílení.

Přicházejí-li hlavní síly protivníka k přednímu okraji obrany, pluky a divize 1. sledu palbou všech zbraní způsobují mu ztráty a brání zaujatá postavení. Současně dokončují vojska armády budování obrany v hloubce a pokračují v obnovení bojeschopnosti.

Po jaderných úderech protivníka musí velitel armády přijmout opatření k obnovení narušeného velení. Bude nutné upřesnit úkoly divizím a plukům. Součas-

ně musí začít s odstraňováním následků jaderného napadení. Do prostorů jaderných úderů je nutné přivést neprodleně divizní a armádní zálohy k uzavření mezer, vzniklých po úderech. Útvary v prostorech s vysokou radiací, resp. útvary, které jsou radiací ohroženy, se na rozkaz velitele přemísť. I při těchto opatřeních je nutné zabezpečit trvalé odrážení útoků nepřítele.

Podávají-li se nepříteli vlom do obrany, brání divize 1. sledu úporně výhodné prostory na nejdůležitějších směrech. Za výhodných podmínek vedou protiútoky a způsobují protivníku maximální ztráty. Roztínají jeho bojovou sestavu a ničí ho po částech. Nemohou-li divize 1. sledu vést protiútok, zadržují postup nepřítele, zabezpečují rozvinutí divizí 2. sledu a záloh armády k protiúderu.

Protiúder armády je neaktivnější způsob rozbití nepřítele, který prolomil obranu. Nejvýhodnější podmínky k vedení protiúderu jsou tehdy, jestliže

- je ještě zachována odolnost obrany,
- útočící protivník utrpěl značné ztráty a zasadil již svoje bezprostřední zálohy,
- jeho letectvo ztratilo aktivitu,
- velení vojskům je narušené,
- přivedením 2. sledu nebo zálohy armády bude dosaženo početní převahy nad protivníkem.

Podle situace je možné vést protiúder do jednoho nebo také do obou boků hlavního uskupení protivníka. Velitel armády upřesní své rozhodnutí k vedení protiúderu podle vzniklé situace a stanoví

- objekty, dobu a způsob vedení úderů jadernými, chemickými a konvenčními prostředky,
- uskupení vojsk a jejich úkoly,
- směr úderu, prostory rozvinutí,
- opatření ochrany protiúderného uskupení před údery letectva,
- všestranné zajištění protiúderu,
- způsob velení vojskům.

K vytvoření protiúderného uskupení použije všechny pluky a divize, které nejsou v bezprostřední bojové činnosti a organizuje časově omezený protiútok všech záloh divizí 1. sledu. Hromadné použití JZ frontu a armády na protivníka, který prolomil obranu, jeho prostředky jaderného napadení a nejbližší zálohy vytvářejí výhodné předpoklady k úspěšnému protiúderu také slabšími silami z počátku na široké frontě a tím k využití účinků JZ v nejkratším čase.

V průběhu protiúderu uskutečňuje velitel armády podle vzniklé situace a v soulase se svým rozhodnutím opatření k rozvíjení protiúderu, k ničení objevivších se prostředků jaderného napadení a k rozbití přiváděných záloh. K tomu vedou mnohonásobné úderu raketová vojska, dělostřelectvo a letectvo.

Uskupení na směru hlavního úderu se posiluje silami z vedlejších směrů, pluky, které v důsledku přechodu k útoku svoje úkoly splnily a byly v obraně na křídlech protiúderného uskupení, jakož i pluky, které obnovily bojeschopnost. Při úspěšném protiúderu vznikají příznivé předpoklady k obnovení útočné činnosti. Velitel armády uskutečňuje již v průběhu obranné operace opatření k vytvoření útočného uskupení a předvídá k tomu pluky a divize, které

- po odstranění následků jaderného úderu obnovily bojeschopnost,
- neměly odrážet žádný útok protivníka,
- splnily úkoly, stanovené jim k obraně,
- byly armádě nově podřízeny.

K obnovení útoku armády dochází zpravidla postupně. Přitom se plně využívají úspěchy sousedů, zvláště tehdy, mohli-li během obranné operace úspěšně útočit. V tomto případě měly by divize armády, přecházející do útoku, využít územ-

ní zisk sousední armády a udeřit jejich pásmem do boku protivníka. Tím jsou dány příznivé podmínky k obklíčení a úplnému zničení nepřátelského uskupení. Armáda může k obnovení útoku dodatečně dostat raketové jednotky a prostředky jaderného napadení, popř. nové zálohy. V dalším může být úkol armády upřesněn a při nutnosti změny pásma i změněn.

K úpornému vedení vojsk v obranné operaci má správná organizace míst vedení rozhodující význam. K tomu se rozvíjejí záměnná VS, účelně umístěná do operačního uclnění a ženijně vybudo-
vaná.

Obrannou operaci pokládáme za ukončenou, podaří-li se vojskům armády splnit své bojové úkoly, tj. odrazit útok hlavních sil protivníka, zničit uskupení, jež se podařilo vlom do obrany, udržet pásmo obrany, obnovit bojeschopnost vojsk a tím vytvořit předpoklady k dalšímu útoku.

Velký význam k obnovení útoku armády má plynulý útok sousedních armád. Uskupení útočících vojsk vytváří nebezpečí pro boky a týl protivníka. Je v důsledku toho přinucen použít druhé sledy nejen k rozvíjení úspěšného útoku, ale i k odstranění tohoto nebezpečí. Taková situace vždy ulehčuje armádě vést obrannou činnost a vytváří větší možnosti k obnovení útoku s poměrně menšími silami.

Vojenská politika USA na začátku sedmdesátých let

Prostředky ozbrojeného násilí hrály v poválečné politice Spojených států amerických vždy významnou úlohu. V politické strategii všechny vlády věnovaly mimořádnou pozornost vojenské politice jako jednomu z hlavních nástrojů realizace mocenskopolitických cílů USA.

Nejinak je tomu i za vlády prezidenta Nixona. Po více než dvou letech od jeho zvolení, po rozsáhlých studiích a poradách, předložila americká vláda¹⁾ na jaře letošního roku ucelený program své vojenské politiky, sahající nejméně do poloviny sedmdesátých let.

Vojenská politika USA vychází ze zahraničně politických cílů Spojených států a je odrazem způsobu realizace těchto cílů, jež má podle Nixona spočívat na „dostatečné síle, skutečném partnerství a účelném jednání.“²⁾ Vojenská politika je limitována americkými možnostmi, jež ani u první imperialistické mocnosti nejsou neomezené, a vnitropolitickou situací v USA, jejíž negativní rysy jako sociální rozpornost, nepříznivou platební bilanci, silnou inflaci, odpor proti americké vojenské angažovanosti v zámoří musí Nixon — zejména v předvolebním roce — respektovat a musí z nich hledat východiska.

Nixonova doktrína a její odraz v americké vojenské politice

Podstatou Nixonovy doktríny je přenést část břemene boje za uchování kapitalistického systému v různých oblastech světa na spojence a odlehčit tak Spojeným státům v jejich nákladné činnosti proti pokrokovému vývoji, kterou se rozhodly po 2. světové válce uskutečňovat. Ukázalo se, že politická a přímá vojenská angažovanost USA na všech světových kontinentech a ve všech světových oceánech přesahuje ekonomické možnosti Spojených států, podřívá politicky i hospodářsky jejich vedoucí postavení v kapitalistickém světě a vede dokonce k zaostávání v nejprogresivnějších zbraňových systémech, rozhodujících pro strategický poměr sil mezi USA a SSSR.²⁾ V projevech vedou-

¹⁾ Zahraničně politický výklad Nixona z 25. 2. 1971 (Europa-Archiv, dokumenty str. 192—199). Výroční zpráva ministra obrany Lairda o vojenském programu USA z 9. 3. 1971 (Europa-Archiv, dokumenty str. 303—320).

²⁾ Ministr obrany USA Laird v interview časopisu U. S. News and World Report ze 17. 5. 1971: „Od r. 1965 Sovětský svaz lépe zvládl své zdroje ve sféře národní bezpečnosti a lépe je aplikoval na mohutný rozmach ve strategické oblasti, jakož i v rozsáhlém modernizačním programu v sovětském vojenském námořnictvu a ve zkvalitňování a modernizaci sovětských pozemních sil.“

cích amerických politiků i jmenovitě Nixona, se zdůrazňuje teze, že Spojené státy již nechtějí hrát úlohu světového čteníka, neboť mnohé jiné kapitalistické státy dosáhly za posledních 25 let vysoké prosperity a mohou od Spojených států část jejich povinností převzít.

Tato myšlenka není v americké politice nová a opakuje se nejméně od začátku šedesátých let. Za prezidenta Nixona dozrála do vyhraněných požadavků, na spojeneckých velmi tvrdě vymáhaných. Projevují se v ekonomické, politické i vojenské oblasti a jsou vyjádřeny slovy „skutečné partnerství“, třebaže se nesnaží zakrýt, že jde o „partnerství“ při uchování americké hegemonie a že „partnerstvím“ se rozumí převzetí větší zodpovědnosti a vyšší míry závazků při potlačování pokrokového vývoje ve světě. Bylo by mýlné hodnotit Nixonovu doktrínu jako formu amerického izolacionismu; Spojeným státům jde nadále o to uskutečňovat globální politiku, kontrolovat politiku svých spojenců a partnerů a zasáhnout všude, kdekoli se budou domnívat, že zájmy amerického imperialismu a kapitalistického systému vůbec jsou ohroženy.

„Partnerství“ jako jeden ze tří základních sloupů Nixonovy politické strategie je těsně spjato s dalšími dvěma pilíři: s „udržováním dostatečné síly“ a „účelným jednáním“ (rozumí se s protivníkem, tj. se socialistickými státy). Partnerství má hlavně přispívat ke zvýšení celkového vojenského potenciálu Západu. Udržování dostatečných ozbrojených sil států NATO má usnadňovat diplomatická jednání a využívání všech ostatních nevojenských prostředků zahraniční politiky. Má tvořit základ politiky „z pozice síly“.

Tyto principy Nixonovy doktríny, opírající se v takové míře o sílu, logicky se promítají právě nejvýrazněji ve vojenské politice.

Vojenská politika Nixonovy vlády, stejně jako americká vojenská politika od začátku padesátých let, vydává svou vojenskou sílu za prostředek „odstrašení“ (deterentu). Tato obranná terminologie argumentující nebezpečím agrese se

My jsme za totéž období došli tak daleko, že jsme za jediný rok obětovali 22 miliard dolarů na výdaje spojené s vietnamským konfliktem... Oni dokázali... vyčistit ze svých obranných zdrojů programy, které je dovedly na nynější pozici rovnováhy ve strategických zbraních a které jim umožnily rozvíjet modernizaci námořních a pozemních sil.

To jim poskytlo obrovské výhody, kdežto my jsme byli od roku 1965 připoutáni k jihovýchodní Asii...

strany států Varšavské smlouvy, nemůže však nikoho mýlit. Víme dobře, že Spojené státy neváhaly použít svých „obraných sil“ velmi ofenzivně, jestliže si vyhodnotily protivníka jako vojensky slabšího a kalkulovaly s úspěchem.

Při formulování své vojenské politiky vycházela Nixonova administrativa ze závěrů, že existuje nejméně sedm faktorů, které vyvolávají potřebu nově stanovit i zásady americké vojenské politiky.³⁾ Jsou to:

- stále rostoucí vojenský potenciál a tempo technického vývoje v Sovětském svazu,

- rozšiřující se vliv SSSR v celém světě,

- jaderná hrozba ze strany ČLR,

- revize národních priorit ve Spojených státech a s tím spojené redukování relativní výše vojenských výdajů v poměru k hrubému národnímu důchodu (absolutní výše vojenských výdajů každým rokem roste),

- silně se zvyšující personální náklady v americkém vojenském rozpočtu a tendence k výstavbě ozbrojených sil, složených výhradně z dobrovolníků,

- změny v hospodářských poměrech ve světě, způsobené silným ekonomickým růstem některých států,

- rostoucí uvědomění spojenců NATO, že je nutné změnit rozdělení závazků v koalici a silici přesvědčení asijských partnerů o nutnosti vzájemné podpory v jednotlivých oblastech.

Z těchto faktorů, z nichž některé je již formulace zní zřejmě dosti tendenčně, vyvozují američtí strategové tyto zásady své vojenské politiky:

1. Udržování dostatečného strategického jaderného potenciálu Spojených států jako prvořadé složky vojenské síly Západu.

2. Výstavba a neustálé udržování operačně taktických ozbrojených sil USA a amerických spojenců v takovém rozsahu a kvalitě, aby v případě ozbrojeného konfliktu nebylo třeba přikročit ke strategickým jaderným zbraním.

3. Vytvoření systému vojenskopolitických paktů, které by zahrnovaly všechny světové oblasti a které by zavazovaly všechny členské státy k maximálnímu úsilí v boji proti komunismu i ke vzájemné pomoci.

³⁾ Projev ministra obrany Lairda z 9. 3. 1971

Hlavní principy americké vojenské politiky

Za základ své vojenské politiky stanovila Nixonova vláda tzv. „strategii realistického odstrašování“. Laird ve svém projevu odmítl názor, že nová strategie je pouhým pokračováním strategie Kennedyho a Johnsonovy vlády. Minulá strategie byla prý orientována na reagování a protitahy („pružná reakce“) — nová strategie má být aktivní a ofenzivní. Minulá strategie se údajně soustřeďovala na omezování, uklidňování a urovnávání vzniklých konfliktů — nová strategie klade důraz na energické jednání a angažovanost z pozice síly. Je to poprvé kdy oficiální činitel Spojených států prohlašuje, že Západ vede a povede svá příští jednání „z pozice síly“.

Plánování v rámci nové vojenské politiky, založené na „strategii realistického odstrašování“, počítá s celkovým vojenským potenciálem kapitalistických států, s tzv. „úhrnnými silami“ (Total Force), které zahrnují pravidelné i záložní síly USA a jejich spojenců i spřátelených kapitalistických zemí. Tyto „úhrnné síly“ by měly být zasazovány diferencovaně podle situace a podle odpovědnosti, kterou by jednotlivé kapitalistické země převzaly.

Spojené státy mají být odpovědné především za udržování strategických ozbrojených sil k vedení všeobecné jaderné války.

Také za vedení lokálních konfliktů s použitím jaderných zbraní mají nést hlavní odpovědnost USA, avšak některé spojenecké země mají být díky svému jadernému potenciálu schopné se na odpovědnosti v této oblasti podílet.

Za vedení rozsáhlých konvenčních válek — např. větší války v Evropě — mají společně zodpovídat Spojené státy a jejich spojenci.

Tíhu omezených a lokálních konfliktů mají nést země příslušné oblasti, především svými pozemními vojsky, přičemž pokud se konflikt dotkne zájmů a závazků Spojených států, americká vláda se bude angažovat vojenskou a hospodářskou po-

mocí, konkrétně vojenským námořnictvem a letectvem, jenom v krajním případě pozemním vojskem. Příkladem praktického uskutečňování této politiky je „vietnamicizace“ konfliktu v jihovýchodní Asii.

Tyto zásady americké vojenské politiky se snaží Nixonova vláda v plném rozsahu uplatnit i v Evropě v Severoatlantickém paktu. Snahou USA je na jedné straně maximálně centralizovat vlastnictví i pravomoci nad strategickými i operačně taktickými jadernými zbraněmi ve svých rukou, na druhé straně podstatně zkvalitnit i rozšířit konvenční síly států NATO. Projevilo se to markantně na zasedání Rady NATO a Výboru pro plánování obrany NATO v prosinci 1970 v Bruselu. Evropské členské státy paktu převzaly v souladu s americkými požadavky některé další závazky k posílení konvenčního potenciálu svých ozbrojených sil.

Deset evropských států NATO se zavázalo v průběhu příštích pěti let vynaložit dodatečně 1 miliardu dolarů jednak na zkvalitnění vlastních ozbrojených sil, jednak na zdokonalení operační přípravy válčiště. Nejvyšší závazek (40%) převzala Německá spolková republika. Kromě toho byla schválena tzv. studie NATO AD-70, která ukládá členským zemím zvýšit v sedmdesátých letech údernou sílu tankových vojsk, kvalitu protitankové obrany, zlepšit ochranu letounů na letištích proti konvenčním zbraním, protiponorkovou obranu, zlepšit situaci na křídlech NATO, zvýšit mobilizační možnosti evropských zemí NATO, účelněji uskupit pozemní vojska na evropských váčištích, zkvalitnit spojení a některé další úkoly.

Spojené státy sledují cíl pokud možno nejvíce sjednotit ozbrojené síly států NATO v jeden celek, k prohloubení integrace přejít na společné dlouhodobé plánování výzkumu, vývoje, výstavby a použití ozbrojených sil. Tyto snahy však narážely až doposud na zákonitě vzájemné rozpory imperialistických států a nemůžeme předpokládat, že tomu v budoucnu bude jinak.

Perspektivy výstavby amerických ozbrojených sil

V duchu americké vojenské politiky je výstavba ozbrojených sil zaměřena na schopnost vést všechny druhy válek, od konvenčních přes omezenou jadernou až po všeobecnou jadernou válku. Vzhledem k omezování své vojenské angažovanosti v zámoří, ke snaze přenést větší díl odpovědnosti za vedení konvenčních válek na spojence, početní stavy ozbrojených sil USA budou snižovat, hlavní pozornost budou věnovat výstavbě strategických sil,

výzkumu a vývoji ke zdokonalení současných a vytvoření nových zbraňových systémů. Věnují úsilí rozšíření víceúčelovosti zbraní, aby mohly být používány jak v konvenční tak v jaderné válce.⁴⁾ Zvyš-

⁴⁾ Např. bombardovací letoun B-52, třebaže byl určen ke strategickým úkolům, sehrál důležitou úlohu při taktických operacích v jihovýchodní Asii. Většina taktických letounů je použitelná ve válce s použitím nebo bez použití jaderných zbraní. Letouny letadlových lodí mohou plnit útočné i obranné úkoly na moři i na pevnině.

ji mobilizační kapacitu, kvalitu záloh a operační i strategickou mobilitu.

Hlavní součástí amerických ozbrojených sil jsou **strategické útočné a obranné síly**, jejichž kapacita se v budoucích letech má dále zvyšovat. Cílem je udržet si i v budoucnu tzv. „schopnost druhého úderu“, tj. schopnost způsobit protivníkovi vážné škody i v případě jeho předcházejícího úderu; zároveň usilovat o tzv. „schopnost prvního úderu“, tj. schopnost zničit předstihujícím úderem protivníka natolik, že by nebyl schopen účinné odvety. To by bylo možné při podstatně, třeba i přechodně změně v poměru strategických sil vlivem vynálezu kvalitativně nového zbraňového systému, mnohonásobně ničivějšího než dosavadní známé. Na úseku strategických útočných zbraní jde o americkému velení zejména o snížení zranitelnosti a zvýšení schopnosti proniknout na cíl.

Ke snížení zranitelnosti strategických bombardovacích letounů uskutečňuje rozptyl na více letišť, ke zvýšení jejich možnosti proniknout na cíl do výzbroje letounů zavádí protipozemní řízenou střelu SRAM s dosahem 50 až 160 km, která omezuje účinný zásah PVO proti útočícím letounům.

Dochází k podstatnému zvýšení kvality řízených střel MINUTEMAN zaváděním nových obměn, z nichž MINUTEMAN III je vyzbrojen třemi manévrujícími bojovými jadernými hlavicemi, přičemž každá může být navedena samostatně na různý cíl. Celkem 10 letek, tj. 500 střel má být vyzbrojeno těmito hlavicemi. Tím se také zlepšuje schopnost proniknutí na cíl. K ochraně stacionárních řízených střel se uskutečňují opatření k zesílení podzemních sil.

Za nejúčinnější způsob ochrany strategických řízených střel pokládají Američané jejich zmobilizování instalací na ponorkách s jaderným pohonem. Je to součást oceánské strategie USA již považují za nejperspektivnější z hlediska globálních imperialistických zájmů Spojených států. 31 z celkového počtu 41 ponorek s jaderným pohonem, vyzbrojených původně řízenými střelami POLARIS, má být do poloviny sedmdesátých let přezbrojeno řízenými střelami POSEIDON, vybavenými deseti manévrujícími bojovými hlavicemi. Zároveň se vyvíjí systém řízených střel dalekého dosahu, odpalovaných z ponorek pod vodou (tzv. ULMS), který by měl být zaváděn do výzbroje ve druhé polovině sedm-

desátých let. Můžeme tedy shrnout, že u útočných strategických zbraní USA je tendence zvyšovat jejich kapacitu zaváděním vícenásobných hlavic při ponechání zhruba dosavadního počtu odpalovacích zařízení řízených střel. U strategických bombardovacích letounů dojde k mírnému snížení, na rozdíl od předpokladů, vyslovovaných v minulých letech, a to zřejmě vzhledem k možnosti výhodného využití těchto prostředků i k vedení konvenční války. To je i jeden z hlavních důvodů vývoje nového strategického bombardovacího letounu B-1, lépe přizpůsobeného k použití v omezené válce, který má v budoucnu nahradit letouny B-52.

Strategické obranné síly, které zahrnují v polovině r. 1971 kromě systému uvědomování a řízení 11 letek přepadových stíhačů, 30 baterií pozemních protivzdušných řízených střel NIKE-HERCULES, mají se v nejbližších letech zaměřovat na pokračování výstavby protiraketového systému SAFEGUARD (určen především pro obranu základů mezikontinentálních řízených střel) a na vývojové úkoly v oblasti PVO a PRO.

Ze sil všeobecného určení mají zůstat zachovány **operačně taktické a taktické prostředky jaderného napadení**⁶⁾ bude snaha je obměňovat moderními typy s cílem zvyšovat jejich kvalitu bez zvyšování počtů. Po přezbrojení moderní, výkonnější obměnou řízených střel PERSHING se počítá se zaváděním řízených střel LANCE, které budou postupně nahrazovat dělostřelecké rakety HONEST JOHN, po případě řízené střely SERGEANT. U jednotek vojenského letectva se předpokládá přezbrojování víceúčelovými letouny F-111 a F-4.

Nejmarkantnějším důsledkem přenesení části odpovědnosti na spojence má být v příštích letech snížení počtů **pozemního vojska** USA.⁷⁾ Do poloviny r. 1972 bude sice z bojových svazků zrušena jen jedna brigáda, avšak omezením počtu týlových jednotek se početní stav pozemního vojska během tohoto finančního roku⁸⁾ sníží o 165 000 osob.⁹⁾ Tendence snižování početních stavů má v dalších letech pokračovat.

⁶⁾ Ve výzbroji OS USA jsou v polovině r. 1971 řízené střely PERSHING, SERGEANT, dělostřelecké rakety HONEST JOHN, kanóny 175 mm, houfnice 203,2 mm a 155 mm, z letounů-nosičů typy F-111, F-4, F-105, F-100 a několik typů palubních letounů-nosičů.

⁷⁾ V polovině r. 1971 měly USA 13¹/₂ divize pravidelných sil a 3 divize námořní pěchoty. Kromě toho udržovaly 8 divizí Národní gardy, 1 záložní divizi námořní pěchoty a 21 samostatných brigád Organizované zálohy.

⁸⁾ Od 1. 7. 1971 do 30. 6. 1972.

⁹⁾ K 1. 7. 1972 má mít pravidelné pozemní vojsko USA 942 000 osob.

⁵⁾ Podle projevu Lairda z 9. 3. 1971 mají mít USA v polovině r. 1972 1 000 řízených střel MINUTEMAN, 54 řízených střel TITAN, 856 řízených střel POLARIS a POSEIDON na 41 ponorkách s jaderným pohonem, 450 letounů B-52 a 71 letounů FB-111.

čovat v souladu s rozhodnutím americké vlády o přechodu na profesionální armádu. Snižování početních stavů zdůvodňuje americké velení rostoucími personálními výdaji, což silně omezuje možnosti zkvalitňování všech složek ozbrojených sil. V pozemním vojsku má i nadále docházet k modernizaci bojové techniky a výzbroje — ke zdokonalování zejména vojskové protivzdušné obrany, protitankové obrany a vojského letectva. Je snaha zavádět do pozemního vojska výzbroj a bojovou techniku, která nevyžaduje tak početnou obsluhu či osádku. Zároveň má být věnováno značné úsilí zkvalitnění záloh. Je vypracován desetiletý program výstavby nových výcvikových zařízení pro záložní jednotky, zdůrazňuje se zlepšení stavu výzbroje v Národní gardě a Organizované záloze po částečném odsunu sil s Vietnamu.

V taktickém letectvu USA má zůstat během tohoto roku zachován dosavadní počet 21 křidel, avšak počty letek i početní stav osob se mají mírně snížit. Obdobná tendence je u letectva vojenských námořních sil. U letectva nemá dojít k tak radikálnímu snížení počtů jako u pozemního vojska proto, že Spojené státy zejména na mimoevropských válčističích počítají s přímou angažovaností v případě potřeby. Hlavním rysem další výstavby amerického taktického letectva je jeho modernizace, která spočívá hlavně ve snaze po zavádění masivně víceúčelových letounů, jako jsou

F-4, F-111 a kolem poloviny sedmdesátých let F-15 a F-14. Obměna letového parku je však omezována finančními prostředky, vyčleněnými pro tento účel.¹⁰⁾ Další charakteristickou tendencí u taktického letectva je jeho výraznější zaměření na úkoly v konvenční válce.

U vojenského námořnictva se má po nevýznamném snížení počtu uplavidel do poloviny r. 1972 počet na několik dalších let ustálit na 16 letadlových lodí, 93 jaderných a konvenčních ponorek (kromě 41, vyzbrojených strategickými řízenými střelami) a asi na 230 dalších plavidel různého druhu. Tendence se vyvíjí směrem budování a udržování ne příliš početného loďstva, avšak vysoce efektivního, s větší údernou silou a univerzálnějšího zaměření, než tomu bylo v minulosti.

Zvláštní pozornost věnuje americké velení zvyšování operační a strategické mobilnosti ve vzduchu i po moři s cílem zajistit co nejrychlejší a co nejsilnější zásah amerických vojsk v zámoří. Významnou úlohu ve strategické oblasti mají plnit velkokapacitní dopravní letouny C-5A GALAXY, které mohou dopravovat i těžkou bojovou techniku. Do poloviny r. 1972 mají být postaveny čtyři letky (65 letounů) a za další rok ještě 15 letounů. Pro strategickou přepravu mají Spojené státy v současné době dále třináct letek (275 letounů) C-141 a v případě naléhavosti počítají s použitím dalších 330 letounů civilního letectva.

Poznátky o americké vojenské politice, jak se projevují v oficiálních dokumentech a projevech vedoucích politických a vojenských představitelů USA, ve vojenském odborném tisku a jak se s nimi setkáváme v praxi, umožňují vyvodit tyto základní závěry:

1. Vojenská politika Spojených států amerických na začátku sedmdesátých let je jedním ze základních nástrojů imperialistické zahraniční politiky Nixonovy vlády. Je neoddelitelná od diplomatických, ekonomických, ideologických a jiných nevojenských prostředků boje amerického imperialismu proti socialistickým státům a proti všem pokrokovým proudům ve světě. Je základem americké politiky „z pozice síly“.

2. Současná vojenská politika USA vychází z Nixonovy doktríny a doplňuje ji. Donucena řadou vojskopolitických neúspěchů ve světě a ve snaze vyhréznout z vnitropolitických obtíží, způsobených nákladnou globální vojenskou angažovaností, hledá americká vláda nové formy své imperialistické politiky. Mezi ozbrojenými silami kapitalistických států má dojít ke změně rozdělení odpovědnosti a závazků, jež bude pro Spojené státy znamenat snížení přímé vojenské účasti v krizových světových oblastech a zvýšené úkoly pro spojence a partnery USA. Ušetřené prostředky mají Spojené státy věnovat na udržování strategické parity se Sovětským svazem, na modernizaci méně početných sil všeobecného určení a na výzkum a vývoj progresivních zbraňových systémů.

¹⁰⁾ Náčelník štábu amerického vojenského letectva, generál John D. Ryan, poukazuje v článku v časopise „Armed Forces Journal“ ze 4. 1. 1971 na skutečnost, že ve finančním roce 1970/71 mohlo být zakoupeno pro vojenské letectvo jen něco přes 370 letounů ve srovnání s 945 ve finančním roce 1968/69.

mů. Relativně (vzhledem k hrubému národnímu produktu) se nezvyšující vojenské výdaje svědčí o tom, že v rámci zahraničně politické aktivity v současné době a v nejbližší perspektivě přikládají mimořádný význam nevojenským prostředkům boje proti socialismu a pokroku.

3. Vojenská politika USA připravuje své ozbrojené síly k vedení všech základních forem války: studené, omezené i všeobecné jaderné války. Hlavní pozornost věnuje výstavbě strategických ozbrojených sil. Ve snaze vyhnout se jadernému konfliktu, jehož důsledky by nevyhnutelně pocítilo i teritorium Spojených států, vyvíjí americká vláda nátlak na své spojence, zejména v NATO, aby zvýšili kapacitu svých konvenčních ozbrojených sil, přiblížili ji kapacitě ozbrojených sil států Varšavské smlouvy tak, aby případný ozbrojený konflikt v Evropě nemusel v krátké době vyústit v omezenou či dokonce ve všeobecnou jadernou válku.

4. Snaha o snížení přímé vojenské angažovanosti se týká i amerických ozbrojených sil v Evropě. Zatím nedostatečná síla evropských armád NATO a vyhlídky na jednání o oboustranném snížení ozbrojených sil NATO a Varšavské smlouvy ve střední Evropě však pro nejbližší dobu zdržují americkou vládu od jednostranného snížení. Oficiálně se prohlašuje, že „v současné době se žádné snížení ozbrojených sil USA v Evropě neplánuje“.¹¹⁾

5. Americká vojenská politika musí být stálým předmětem pozornosti socialistických států. Je základem a určujícím faktorem pro činnost Severoatlantického paktu, pro vojenskou aktivitu většiny evropských kapitalistických států. Informovanost o jejich cílech, prostředcích a metodách by měla být součástí vojenskopolitických a vojensko-odborných znalostí všech důstojníků ČSLA na vyšších štábech.

¹¹⁾ M. R. Laird v interview U. S. News and World Report, 17. 5. 1971.

Možnosti mechanizované divize NSR při ženijním zabezpečení budování PTO

Rozvoj jaderných prostředků neměl v armádách NATO vliv na snížení významu protitankové obrany, ale naopak zvýšil její důležitost. V řadě vojenských publikací západních vojenských odborníků se zdůrazňuje, že jaderné údery mají význam jen tehdy, budou-li jejich účinky využity tankovými a mechanizovanými vojsky. A právě k tomu, aby mohla být tato vojska využita k rozvíjení úspěchu po jaderných úderech, počítá se v bojových řádech armád NATO s budováním silné, trvalé a hluboké protitankové obrany, schopné i po jaderných úderech zastavit útok tankových a mechanizovaných jednotek protivníka. Proto se také upustilo od dřívější praxe organizování speciálních protitankových jednotek pouze v některých útvarech a svazcích, ale protitankovými prostředky se vybavují všechny jednotky a útvary pozemních vojsk. Jde sice o lehké protitankové prostředky s nevelkým dosahem (pancéřovky, tarasnice a protitankové granáty), ale i tyto prostředky jsou schopny probít pancíř všech současných tanků a OT. O tom, jaký význam je v armádách NATO, zejména v Bundeswehru, přepisován protitankové obraně, svědčí i značný rozvoj PTRS v posledních letech.

Mechanizovaná divize Bundeswehru může k organizaci protitankové obrany využít prostředky podle tabulky 1.

Přítom musíme brát v úvahu, že v rámci čety a roty má mechanizovaná divize Bundeswehru pouze různé typy pancéřovek, zatímco speciální protitankové prostředky jsou organizačně začleněny až na stupni prapor (motpr a mpr OT M-113 mají po jedné četě PTRS Cobra-8 naváděcích zařízení — a po dvou četách samohybných kanónů 90 mm — po 4 kanónech; mpr OT HS-30 mb má dvě čety samohybných PT kanónů 90 mm — po 4 kanónech; mpr OT HS-30 tb dvě čety PTRS SS 11 — po 5 naváděcích zařízeních; mb protitankovou rotu ve složení 13 PT kanónů 90 mm a jedna četa PTRS SS 11 — 5 naváděcích zařízení).

Vzhledem k účinnému dosahu těchto protitankových prostředků (pancéřovky 200–400 m, PTRS od 300 m do 3 km, PT kanóny do 1,5 km a tanky do 2 km) vidíme, že největší nasycení protitankové palby bude v pásmu 100–1500 m od předního okraje obrany.

Z tohoto organizačního začlenění protitankových prostředků je nutné vycházet i při budování pásma obrany divize.

Podle Bojového řádu Bundeswehru zaujímá mechanizovaná divize pásmo obrany šířky 25–30 km a hloubky do 30 km (viz obr. 1). Na budování takového

Útvar	Pancéřovka	Samohyb. dělo 90 mm Widder	PTŘS Cobra (SS-11)	BZK 10 mm	Střední tank
motpr	113	8	8/—	—	108
mpr mb (OT HS-30)	102	8	—	9	—
mpr mb (OT M-113)	119	8	8/—	—	—
mpr tb (OT HS-30)	122	—	—/10	9	—
tpr	58	—	—	—	54
mb	—	37	16/5	9	54
tb	—	—	—/10	9	108

pásma obrany se podle tohoto řádu předpokládá doba 3–4 dnů. Pásmo obrany divize se skládá z obranných postavení a rájónů (budovaných systémem opěrných bodů a uzlů),

— prostorů soustředění pro druhosledové jednotky a útvary a pro zálohy,

— palebných postavení dělostřelectva a raketového vojska,

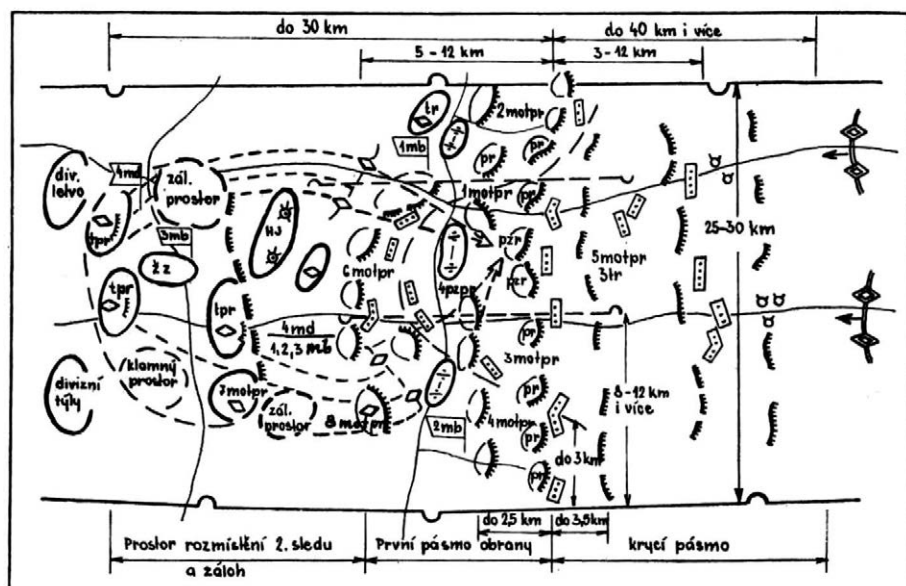
— úkrytů a ochranných okopů pro živou sílu, bojovou techniku a materiál,

— velitelských stanovišť,

— vybudovaných a udržovaných přísnových a odsunových cest a cest pro zabezpečení manévru druhých sledů a záloh,

— ženiných zátarasů (výbušných i nevýbušných).

Rozhodující význam při budování pásma obrany divize je v západoněmeckých předpisech i vědeckých po'ednáních věnován terénu a možnostem jeho využití, a to nejen z hlediska organizace obrany, ale

Obr. 1. ŽENINĚ VYBUDOVANÉ PÁSMO OBRANY MECHANIZOVANÉ DIVIZE NSR.

i z hlediska možnosti budování zemních prací.

Hlavní úsilí zemních prací se předpokládá položit do prostorů dostupných tankům. K zemním pracím se předpokládá použít především síly a prostředky jednotek a útvarů, přecházejících do obrany s využitím buldozerových radlic a trhavin¹⁾, jejichž organizační začlenění dává předpoklady vybavovat pásmo obrany divize za plánované 4 dny.

Ze ženijních jednotek a útvarů mohou být k zemním pracím použity:

- ženijní rota brigády, která je svými prostředky schopna za 10 hodin vybudovat asi 30 okopů pro tanky a 30—40 okopů pro automobily,

- ženijní prapor divize, schopný za 10 hodin vybudovat 250—280 okopů pro dělostřelectvo, 200—220 okopů pro automobily a vyhloubit 4—6 km zákopu hloubky 1,2—1,8 m,

- sborové prostředky, budou-li využity k budování pásma obrany divize, mohou za 10 hodin vybudovat:

- těžký ženijní prapor 100 okopů pro dělostřelectvo a 200 okopů pro automobily a vyhloubit 12—16 km zákopu do hloubky 1,2—1,8 m,

- lehký ženijní prapor 90 okopů pro dělostřelectvo a 180 okopů pro automobily.

Hlavním organizačním stupněm při budování obrany je štáb brigády. Mechanizovaná brigáda, organizující obranu v hlavním pásmu obrany, buduje především četní a rotní opětné body a praporeční uzly obrany. Přitom se vyžaduje, aby tyto opětné body a uzly obrany umožňovaly kromě dokonalé ochrany vojsk proti ZHN vést pozorování a palbu do všech předpokládaných směrů možného postupu protivníka, ničit jeho tanky ještě před předním okrajem obrany, vést v případě potřeby kruhovou obranu a aby zajišťovaly volnost manévru silami a prostředky obránce, včetně účinných protiztečů a protiútoků.

Opětný bod čety je zpravidla budován na ploše 150×100 m. Jednotlivé opětné body se budují ve vzdálenosti 200—300 m od sebe. Na předním okraji opětných bodů čet se zásadně budují okopy pro pancéřovky. Okopy pro tanky — jsou-li jim opěr-

né body zesíleny — se budují k vedení palby ze zakrytých postavení.

Rotní opětný bod se skládá z opětných bodů čet 1. a 2. sledu a zahrnuje plochu do šířky i hloubky 1—1,5 km. Vzdálenost mezi rotními opětnými body v rámci praporečního uzlu obrany bývá 300—500 m. V mezerách mezi jednotlivými rotními opětnými body — pokud nejsou pod účinnou protitankovou palbou — mohou být zřizována protitanková hnízda, obsazovaná družstvem pěchoty s potřebnými protitankovými prostředky.

Hlavním základem protitankové obrany jsou však praporeční uzly obrany, zahrnující zpravidla prostor do šířky i hloubky 2—3 km. K jejich zesílení bývá zpravidla praporu přidělena tanková rota, z níž část tanků bývá rozmístěna do opětných bodů čet na rozhodujícím směru a zbytek si velitel praporu ponechává v záloze k protiztečím.

Praporeční čety samohybných děl 90 mm tvoří zpravidla samostatný protitankový prvek pod přímým velením velitele praporu, a to i tehdy, jsou-li využity k zesílení některého rotního opětného bodu. Umísťují se zpravidla za opětnými body čet 1. sledu, přičemž se pro ně připravuje několik palebných postavení k vedení manévrové obrany proti nepřátelským tankům, proniknuvším do praporečního uzlu obrany.

K zesílení protitankové obrany praporečního uzlu obrany mohou být použity i obrněné transportéry, vyzbrojené 20mm kanónem OT HS - 30, které se rovněž umísťují za opětné body čet 1. sledu. Pro tyto OT se budují ještě záložní palebná postavení v opětných bodech druhosledových rot, případně i v mezerách mezi opětnými body rot. K jejich efektivnímu a centralizovanému využití bývají zpravidla i tyto OT pod přímým velením velitele praporu a mohou — společně s četami samohybných děl a s přidělenými tanky — tvořit součást protitankové zálohy velitele praporu. Z toho důvodu nemusí být OT a samohybná děla již od počátku obranného boje umístěna v připravených palebných postaveních a tato mohou zaujímat až po upřesnění předpokládaného směru útoku protivníka.

Důležitým prvkem protitankové obrany praporečního uzlu obrany je četa PTRS Cobra, skládající se z 8 naváděcích zařízení. Tyto řízené střely jsou značně citlivé na nepřátelskou palbu a proto se vzhledem k možnostem jejich snadného zničení nehodí k obsazování opětných bodů prvosledových čet. Zásadně se proto umísťují až za opětnými body prvosledových čet a jejich hlavním úkolem je palebná ochrana

¹⁾ V americké armádě byla vyvinuta tekutá trhavina Astrolit, vhodná kromě jiného k zemním pracím (např. k vyhloubení okopu pro jednotlivé stačí do důlku, vyhloubeného bodákem, nalit 400 g Astrolitu, aby vznikl okop o průměru více než 1 m a hloubky 0,9 m). Vzhledem k jednoduché manipulaci s touto trhavinou a její vysoké efektivnosti lze předpokládat, že tato trhavina může být zavedena i v Bundeswehru.

těchto opěrných bodů. Jejich umístění přimmo v těchto opěrných bodech nebo v mezích mezi nimi se předpokládá pouze ve výjimečných případech, zejména je-li hloubka obrany malá neb je-li nedostatek protitankových prostředků, zejména samohybných děl a tanků k prodloužení protitankové palby před přední okraj obrany.

Organická protitanková rota brigády bývá zpravidla použita jako celek buď jako protitanková záloha brigády k obraně stanovené čáry nebo daného směru a protiztečím neb výjimečně může být dána k dispozici veliteli praporu k obraně nejdůležitějšího praporeního uzlu obrany. K plnění obranných úkolů se pro ní budují předem připravená palebná postavení.

Tankový prapor brigády se používá jednak k zesílení opěrných bodů čet i rot nebo uzlů obrany 1. sledu (ke střelbě ze zakrytých palebných postavení), jednak jako tanková záloha brigády. K tomu účelu se pro něj budují 2–3 čáry rozvinutí.

Kromě brigád organizují vlastní protitankovou obranu i všechny ostatní prvky bojové sestavy divize, zejména velitelské stanoviště a spojovací uzly, dělostřelectvo, týly apod. K tomu používají vlastní protitankové prostředky, zejména pancéřovky a protitankové granáty. V některých případech může ve prospěch nejdůležitějších prvků vyčlenit velitel divize neb brigády (případě i velitel praporu) některé z vlastních prostředků. Palebná postavení dělostřelectva musí být navíc budována tak, aby umožňovala přímou střelbu na nepřátelské tanky.

K zabezpečení manévru protitankových i tankových záloh se upravují osy přesunu, k čemuž se používají především ženijní jednotky. Přitom se podle západoněmeckých pramenů předpokládá, že ženijní rota ženijního praporu divize neb ženijního praporu sboru může upravit za 10 hodin 3–5 km komunikace.

Před přední okraj obrany může působit dostatečný počet protitankových zbraní, čehož se využívá i při zřizování ženijních zátarasů.

Podle předpisů Bundeswehru mohou být v obraně — kromě využití přirozených překážek — zřizovány jak nevýbušné, tak výbušné zátarasy. Hlavní význam se připisuje protitankovým minám a ničení, přičemž se předpokládá zřizovat tyto ženijní zátarasy s důrazem na tankodostupné směry jak před předním okrajem, tak v hloubce obrany. V současné době se plánuje použít k zesílení ženijních zátarasů z klasických prostředků i jaderné miny a fúgasy, které mohou vytvořit nejen velmi vážné překážky v postupu tanků, ale i pásma radioaktivního zamoření.

Vzhledem k tomu, že nevýbušné zátarasy vyžadují mnoho času, sil a prostředků k jejich zřízení a jejich účinnost nedosahuje účinnosti výbušných zátarasů, budou zpravidla zřizovány jen při nedostatku výbušných prostředků. Jedinou výjimku tvoří závaly a záseky, zesilované minami a řízené protitankové příkopy, zřizované pomocí výbušin v době útoku tanků protivníka.

K zřizování těchto nevýbušných zátarasů jakož i k zemním pracím a ničení se předpokládá používat především trhaviny, které má mechanizovaná divize Bundeswehru ve značném množství (viz tabulka 2).

Z tabulky vyplývá, že mechanizovaná divize má ve vezených zásobách více než 33 t trhaviny, z toho pak více než polovinu vezou ženijní jednotky (ženijní rotý brigád a žen. prapor divize). Přitom při přechodu do obrany jí může být přisunuto dalších 5–8 t trhaviny. K porovnání uvádím, že naše divize má ve vezených zásobách celkem asi 23 t trhaviny (z toho msp a tp. celkem 2,1 t, divizní útvary (kromě žpr) celkem 3,1 t, žpr divize 3,8 t a divizní sklad 7,4 t).

K ničení na předpokládaných směrech postupu tanků se používají především ženijní jednotky které mohou během 10 hodin připravit k ničení:

- ženijní rota brigády do 15 km komunikace a 300–400 bm mostů,
- ženijní prapor divize 40–50 km komunikace a 3000 bm mostů,
- ženijní prapor (v případě jeho přidělení) 1800 bm mostů.

Minová pole, případně skupiny min, mají se podle Předpisů Bundeswehru klást především na přístupech, vhodných pro postup tankových a motostřeleckých jednotek protivníka. Minová pole mohou být ochranná a obranná.

Ochranná minová pole se kladou k bezprostřední ochraně jednotek, vyslaných hlavními silami divize (zpravidla v pásnu křvtu). K jejich zřízení se používají kromě protitankových a protipěchotních min hlavně signální miny.

Obranná minová pole se kladou především před předním okrajem obrany, ale i v hloubce, zejména před opěrnými body a uzly a před palebnými postaveními dělostřelectva a raketového vojska. Kromě protitankových a protipěchotních min se předpokládá použít v systému ochranných minových polí i chemické miny.

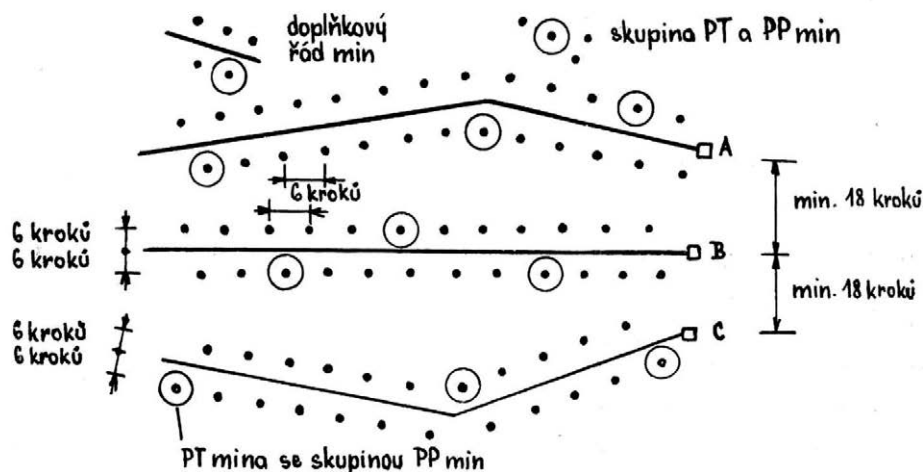
Minová pole se kladou (podobně jako v americké armádě) zpravidla o hloubce

Rozložení trhavin u md (NSR)

	Truhlíky po 25 kg trhavin (ks)						Celkem trhavin (tun)
	náložky 100 g	náložky 200 g	náložky 500 g	náložky 1 kg	plast. trhavina	zápalnice (ve svazcích po 25 m)	
mech. brigáda	38	65	—	26	39	83	4,2
z toho ppr	3	5	—	2	3	5	0,3
tank. brigáda	32	52	—	22	32	69	3,5
divizní útvary	131	252	22	186	270	180	21,5
z toho: dp	7	14	7	—	—	7	0,7
žpr	112	207	—	172	270	126	19
plo	—	14	5	5	—	18	0,6
pzpr	3	3	4	3	—	12	0,3
v divizi celkem	239	434	22	260	380	415	33,4

60—90 m, nejčastěji ve třech, ale i více pásech, každý o dvou řadách min. Vzdálenost jednotlivých páسů bývá nejméně 18 kroků, vzdálenost řad min v pásu 12 kroků. Miny jsou v jednotlivých řadách kladeny šachovitě ve vzdálenosti 6 kroků od sebe. Jednotlivé protitankové miny

mohou být v jednotlivých řadách doplněny skupinami protipěchotních min (včetně min signálních neb osvětlujících), ztěžujících průzkum minového pole. Schéma protitankového minového pole, kladeného ženijními jednotkami Bundeswehru, je znázorněno na obr. 2.

Obr. 2. SCHÉMA PT MIN. POLE BUNDESWEHRU.

Rozložení min u md (NSR)

Útvar	PT min DM-11	PT min různých typů	PP min DM-11	PP min DM-31	Signál- ních (osvětlo- vacích)	Zápal- ných
mech. brigáda	1 216	48	1 100	96	280	48
z toho mpr	200	—	100	30	90	—
tank. brigáda	792	48	820	96	200	48
divizní útvary	2 234	180	5 760	972	160	72
z toho: dp	68	—	—	—	30	—
žpr	1 808	168	5 260	942	—	72
plo	170	—	340	—	50	—
pzpr	120	12	160	30	40	—
v divizi celkem	5 458	324	8 780	1 260	920	216

Před minovým polem mohou být položeny jednotlivé skupiny protitankových a protipěchotních min neb doplňkové řady min, nedosahující celkové šířky minového pole, které mají rovněž ztížit jak průzkum minového pole, tak určení jeho předního okraje. Protipěchotní miny se kladou zpravidla v okruhu 2 m od protitankové miny.

Na 1 km délky protitankového minového pole, položeného popsáním způsobem, připadá 1200—1400 protitankových min.

Počty min ve vezených zásobách divize jsou v tabulce 3.

Z tabulky vyplývá, že divize veze pouze asi 5800 ks protitankových min, z čehož téměř 4000 ks vezou ženijní jednotky ke kladení obranných minových polí, zbytek slouží většinou ke kladení ochranných minových polí, (naproti tomu americká mechanizovaná divize veze kolem 10 000 protitankových min, z toho v brigádě kolem 2500 ks a v praporu 700 min).

K porovnání uvádím počty vezených zásob protitankových min u naší divize: msp 1450 ks, tp 1200 ks, žpr divize 2400 ks, divizní sklad 3600 ks, tj. celkem u msd 11 500 ks, u td 11 050 ks.

Tak jako v naší armádě se předpokládá, že při přechodu do obrany budou divizi přisunuty další miny podle jejich skutečných potřeb (až 20 000 protitankových min). Bojové řady Bundeswehru jednoznačně ukládají, že všechny druhy vojsk musí být vycvičeny a připraveny na kladení minových polí za přímého řízení inženýrů - ženistů.

K zatarasování při přechodu do obra-

ny se podle zkušeností ze cvičení předpokládá použít 50—70 % ženijních sil divize, včetně posilových prostředků, což představuje hodnotu nejméně jednoho ženijního praporu. Na základě platných norem lze předpokládat, že by tyto jednotky byly schopny za 10 hodin položit:

— žen. rota brigády: 2000—2500 protitankových min ve dne neb 600—800 min v noci,

— žen. prapor divize: 5000—6000 protitankových min ve dne a 1500—2000 min v noci,

— lehký sborový žen. prapor (bude-li přidělen): 7500—9000 protitankových min ve dne a 2500—3000 min v noci.

Uvedené normy platí pro ruční kladení. Při využití minových skluzů (v Bundeswehru se k mechanickému kladení minových polí používají obrněné transportéry M 113 se skluzy) je možno počítat s kapacitou 300—400 protitankových min jedním OT za hodinu (kromě času potřebného na přesuny). Z toho vyplývá, že v pásmu obrany divize může být denně položeno 10 000 až 12 000 protitankových min.

Podle názorů Bundeswehru se předpokládá, že 30—50 % protitankových min bude položeno v období příprav, zbytek v době vedení obranného boje (hlavně v rámci manévru zátarasu).

Při využití všech protitankových min (až 25 000 ks) může být v pásmu obrany divize vytvořena průměrná hustota do 1000 protitankových min na 1 km fronty, přičemž na některých úsecích neb směrech může činit až 2000 protitankových min na 1 km fronty.

Nejvyšší formou technizace velení je tzv. automatizace velení. Automatizační technikou lze automatizovat sběr informací, jejich zpracování podle určeného postupu a v požadované formě a konečně přenos informací na místa, určená potřebami velení.

Automatizační techniku můžeme využít jak pro automatizaci různých dílčích úkonů, tak i v nejvyšší formě — tzv. komplexních automatizačních soustavách, jejichž článkem je i člověk.

Hlavním technickým zařízením k automatizaci řízení a velení jsou matematické stroje — samočinné počítače.

Vývoj samočinných počítačů

Vývoj samočinných počítačů je těsně spjat s rozvojem vědy a techniky. Dosáhl takového stupně, že jej můžeme rozdělit do těchto generací:

I. generace — do r. 1958 — reléové a elektronkové počítače. Reléové počítače měly rychlost do 100 operací za vteřinu a velmi malou paměť. Po nahrazení reléových elektronkovými obvody dosáhla rychlost výpočtu až milión operací za vteřinu, zvětšila se paměť i spolehlivost výpočtu.

II. generace — od r. 1958 — je založena na bázi polovodičové techniky (hlavně tranzistorů). Zvýšila se zejména spolehlivost výpočtů a zmenšily se rozměry počítačů. Paměť počítače pro velkou kapacitu se již dělí na vnější a vnitřní.

III. generace — vznikla na základě nové prvkové základny. Zavedení nových stavebních prvků (tenké vrstvy, integrované obvody) znamená další zmenšování počítače, zvyšování spolehlivosti a rychlosti (až 10^7 za sekundu). V této generaci dosahuje technická stránka počítačů určitého vrcholu. Vedle rozvoje samočinných počítačů sleduje se současně rozvoj jejich programovaných schopností, neboli dorozumívání se člověka se strojem.

Tak jaksi vývoj jednotlivých oblastí vynutil rozvoj moderních matematických strojů pro řízení — samočinných počítačů, lze říci, že i samočinné počítače dnes značně mohou ovlivnit a již i ovlivňují rozvoj jednotlivých vědních oborů a různých oblastí lidské činnosti, vojenskou oblast nevyjímaje.

VLASTNOSTI SAMOČINNÝCH POČÍTAČŮ

Rozvoj a využití samočinných počítačů je umožněn jejich speciálními vlastnostmi, které postrádají i nejdokonalější počítačové stroje.

*Vybrané
pojmy
z
oblastí
velení*

Za nejzákladnější vlastnosti samočin-
ných počítačů lze považovat:

a) **rychlost výpočtu** — nejmodernější
samočinné počítače jsou schopny pracovat
rychlostí 10^7 operací za sekundu i více,
tzn., že prakticky nejrychlejší samočinné
počítače jsou schopny pracovat v reálném
čase.

b) **schopnost logického rozhodování** —
úlohy, kde postup jejich dalšího řešení
závisí na určitých podmínkách — se na-
zývají úlohy větvené.

Jestliže jednotlivé podmínky větvení
jsme schopni stanovit a naprogramovat,
pak počítač je schopen sám kontrolovat
splnění těchto podmínek a tím i volit pří-
slušné varianty řešení. Tímto jsou samo-
činné počítače (dále jen SP) schopny ře-
šit úlohy rozhodovacího procesu;

c) **velká kapacita paměti** — SP jsou
schopny přijmout a uchovat velké množ-
ství informací a tyto na požádání opět vy-
dat;

d) **univerzálnost SP** — zatím co běžné
prostředky výpočetní techniky mohou ře-
šit poměrně úzký rozsah problémů, SP
jsou schopny řešit libovolné úlohy, které
jsou řešitelné, tzn. mají algoritmus řešení.

Oblasti využití SP

SP lze podle technických vlastností a
využití zařadit do těchto oblastí:

a) **vědeckotechnické výpočty** — jsou
dány především matematickými vztahy a

charakterizovány malým počtem vstupních
údajů a značným množstvím operací s tě-
mito údaji;

b) **hromadné zpracování dat** — úlohy
jsou charakterizovány velkým počtem úda-
jů a jednoduchých operací s těmito údaji;

c) **přímé řízení procesu** — jde o úlohy
spojené s přímým ovládáním technických
procesů, automatických řízení letadel, ra-
ket a jiných zařízení.

Důležitým požadavkem na počítače pra-
cující v této oblasti je rychlost výpočtu —
práce v reálném čase;

d) **speciální využití SP** — do této ob-
lasti lze zařadit překlady textů, informač-
ní službu, diagnostickou službu apod.

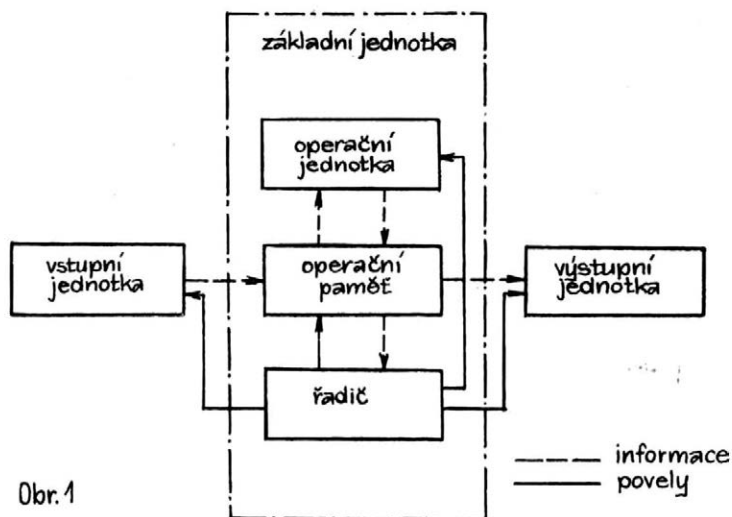
Výhodou dělení SP do oblastí je, že
máme možnost klást různé technické po-
žadavky na počítače, podle toho, jaké
vlastnosti práce v těchto oblastech pře-
vládají.

Podstata a princip samočinných poči- tačů

Každý samočinný počítač sestává z pěti
základních bloků — viz obr. 1.

Všechny bloky jsou funkčně propojeny.
Operační jednotka, operační paměť a řa-
dič tvoří tzv. základní jednotku (jádro)
počítače. Vstupní a výstupní jednotky jsou
přídavným (periferním) zařízením.

Činnost počítače je řízena programem.
Program představuje posloupnost instruk-

Obr. 1

cí [příkazů] k vyřešení dané úlohy. V určitém časovém okamžiku je činnost počítače určena instrukcí, která vytváří pro SP příkaz k operaci. Program mimo posloupnosti instrukcí obsahuje číselné údaje (konstanty, data), které mají být podle těchto instrukcí zpracovány.

Vstupní jednotka

je prostředníkem mezi vnějším okolím a základní jednotkou počítače. Základním parametrem vstupní jednotky je rychlost, s jakou je schopna zavádět informace do paměti počítače.

Základní druhy

— **psací stroje a dálnopisy** — jsou velmi pomalé. Rychlost snímání je asi 10 znaků za vteřinu. Používají se především pro krátkodobé kontrolní nebo opravné operace;

— **snímače děrné pásky** — maximální rychlost snímání 2 200 znaků za vteřinu. Jsou dosud používány v praxi;

— **magnetické páskové jednotky** — umožňují snímat až 200 000 znaků za vteřinu. Na magnetických páskách bývají uchovány různé podprogramy, knihovny standardních programů apod.;

— **zařízení pro přímé čtení dokladů** — snímá asi 50 znaků za vteřinu;

— **převodníky** — přeměňují spojitě veličinu na číselné (diskrétní) údaje. Používají se při práci SP v soustavě přímého řízení různých procesů;

— **snímače děrných štítků** — maximální rychlost snímání až 2 000 děrných štítků za minutu.

Výstupní jednotka

je prostředníkem mezi základní jednotkou samočinného počítače a vnějším okolím. Převádí informace z počítače na zobrazení srozumitelné uživateli nebo vhodné pro další zpracování. Přesto, že výstupní zařízení prošla značným rozvojem, lze říci, že tato dosud omezují rychlost počítačů.

Druhy výstupních zařízení

— **elektrické psací stroje a dálnopisy** — umožňují tisk výsledků rychlostí 10 až 15 znaků za vteřinu,

— **děrovače děrné pásky** — rychlost děrování až 250 znaků za vteřinu,

— **děrovače děrných štítků** — děrují až 450 znaků za vteřinu,

— **magnetické páskové jednotky** — zaznamenávají až 200 000 znaků za vteřinu,

— **tiskárny** — nejčastější výstupní zařízení samočinných počítačů. Dělí se na bodové, úzkofádkové, širokofádkové, xerografické, elektrostatické apod. Tiskárny umožňují zaznamenat až 30 000 znaků za vteřinu,

— **obrazové výstupy (displeje),**

— **zařízení pro grafický výstup** (zapisovače),

— **převodníky číslícovo-analogové**, které přeměňují číselné veličiny na spojitě proměnné signály.

Paměť samočinných počítačů

Je to zařízení, které umožňuje přijmout informaci, uchovat ji nezkreslenou po libovolnou dobu a na příkaz okamžitě ji vydat. Parametrem kvality paměti jsou kapacita paměti a vybavovací doba.

Kapacita paměti je dána počtem slov, která je paměť schopna přijmout a uchovat. Slovem rozumíme určité uspořádání znaků (číslíc a písmen), které jsou obsahem buňky a ve stroji zpracovávány jako celek. Slovo může zobrazovat číslo, instrukci atd.

Vybavovací doba paměti je doba od okamžiku, kdy je tato informace v paměti přečtena nebo přesunuta na jinou adresu. Jelikož mezi kapacitou paměti a vybavovací dobou je přímá souvislost, je v počítačích paměť zpravidla rozdělena takto:

— **vnitřní (operační) paměť**, jež je charakterizována malou kapacitou a malou vybavovací dobou. Slouží především k ukládání programů, podprogramů a informací, s nimiž se právě operuje. Jako vnitřní paměť se nejčastěji používá tzv. feritové paměti, jejíž konstrukční základ tvoří magnetická feritová jádérka;

— **vnější paměť** — je charakterizována velikou kapacitou a velikou vybavovací dobou. Uchovávají se v ní ty informace, které počítač nepotřebuje bezprostředně ke své činnosti (s nimiž právě nepracuje). Podle potřeby pak řadič převádí informace z vnější paměti do vnitřní a naopak. Jako vnější paměť se používá rozličných magnetických pamětí, jako jsou: bubnová paměť, magnetická disková paměť, apod. Vnější paměti uchovávají i více než 100 milionů slov;

— **vyrovnávací paměť** — je vnitřní pomocnou pamětí, které se používá k přechodnému uchovávání informací mezi jednotkami počítače, které nepracují stejnou rychlostí. Nejčastěji se používá vyrovnávací paměť mezi základní jednotkou počítače a pomaleji pracujícími výstupními zařízeními.

OPERAČNÍ JEDNOTKA

Je částí samočinného počítače, ve které se provádějí operace aritmetické (sečítání, odečítání, násobení, dělení), nearitmetické (úprava instrukcí, posuvy slov, dělení slov) a logické (tzv. rozhodování o „logických“ podmínkách programu). Operační jednotka pracuje podle příkazů z řadiče; je tvořena zpravidla několika registry a jednou nebo více sečítačkami (sečítačka ve spojení s registrem představuje střadač).

Informace, se kterými operační jednotka pracuje, se nazývají operandy. Operandy vstupují do operační jednotky z operační paměti podle příkazu z řadiče a ukládají se do příslušného registru. Sečítačka umožňuje sečítat dva operandy, přičemž výsledek předá do vnitřní (operační) paměti nebo podle příkazu s ním dále pracuje.

Vlastnosti operační jednotky se určují např.

- podle operačního kódu. Operační kód je pevně stanovený pro každý typ počítače a udává množství operací, které počítač může provádět,
- podle počtu registrů a jejich rozsahu — registry lze též spojovat do dvojnásobného rozsahu,
- podle číselné soustavy — od číselné soustavy je též závislá rychlost počítače,
- podle operační rychlosti — udává se počtem operací (obvykle za 1 vt.).

ŘADIČ — řídící jednotka samočinného počítače

Řadič je jednou z hlavních jednotek samočinného počítače. Jeho práci lze rozdělit na dvě části. Jednak zajišťuje operace ve správném pořadí podle programu, jednak ovládá všechny části samočinného počítače. Řídí provedení jednotlivých instrukcí v celé soustavě stroje. Při řešení chodu samočinného počítače řadič pracuje takto:

- určí, kterou instrukci stroj provede,
- převede tuto instrukci do zvláštního registru,
- dekóduje kód operace a zapojí příslušné obvody k jejímu provedení,
- přečte z paměti podle adres v instrukci příslušné operandy (čísla, konstanty) a převede je do operační jednotky,
- zařídí uložení výsledků a mezivýsledků,
- vykoná další instrukci a opakuje postup.

Řadič zpravidla obsahuje:

- generátor hodinových pulzů pro koordinaci práce stroje,
- registr pro prováděnou instrukci (registr operací a adres),
- ostatní řídící obvody.

Plánování operací ve Velké vlastenecké válce

V návaznosti na článek, otištěný ve Vojenské mysli čísl. 9/1971,¹⁾ chci uvést některé poznatky z plánování a zabezpečení operací ve Velké vlastenecké válce. Vycházím opět z knihy maršála SSSR G. K. Žukova „Vzpomínky a úvahy“,²⁾ ve které autor mimo jiné velmi podrobně rozebírá tuto problematiku, poněvadž se osobně podílel na přípravě všech rozhodujících operací Velké vlastenecké války.

Je pochopitelné, že při studiu těchto závěrů je nutno mnohé otázky tvořivě přizpůsobovat soudobým podmínkám, avšak v podstatě i dnes v přípravě našich velitelů a štábů musíme se vrátit k mnohem hlubšímu využívání těchto poznatků a závěrů, než jak jsme k nim přistupovali v posledních letech. To se týká zejména problematiky přípravy operací, jejich všestranného zabezpečení (zejména operačního maskování) a dalších opatření, která jsme v naší přípravě do značné míry podceňovali.

V tomto článku vybírám z knihy G. K. Žukova jeho závěry z příprav operací, vedených Sovětskou armádou u Stalingradu, v bitvě u Kurska, v operacích roku 1944 a zvláště v bitvě o Berlín.

Pokusím se především ukázat na **činnost jednotlivých stupňů velení při plánování operací** a při jejich zabezpečování.

Při rozboru přípravy plánu útoku v prostoru Stalingradu koncem roku 1942 autor na str. 383 uvádí:

„Každý velitel frontu v souladu s příjatoou praxí a řádem, kdykoli rozpracovával plán činnosti jemu svěřeného frontu, podával hlášení o něm, aby jej potvrdil jednak hlavní stan v Moskvě nebo jeho zástupci v místě, přitom pochopitelně vložil svůj názor na součinnost se sousedy spolu se žádostmi adresovanými hlavnímu stanu.“

Při rozpracování tak velké strategické operace, jako byl plán útoku všech tří frontů v prostoru Stalingradu, bylo třeba vycházet nejen z operačních závěrů, ale i ze zcela určitých materiálně technických propočtů.

Kdo mohl provádět konkrétní propočty sil a prostředků pro operaci takových rozměrů? To mohl samozřejmě udělat pouze ten orgán, který měl tyto materiální síly a prostředky v rukou. V daném případě to mohl být pouze hlavní stan vrchního velení a generální štáb. Je třeba

¹⁾ Počáteční období Velké vlastenecké války a dnešek.

²⁾ Nakladatelství SVOBODA, Praha 1971.

připomenout, že po celou dobu války byl generální štáb pracovním a tvůrčím aparátem vrchního velení a bez jeho iniciativní organizátorské účasti se neuskutečnila ani jedna operace operačně strategického rozsahu.

O obrovském rozsahu materiálního zabezpečení této operace svědčí údaje autora (str. 375), že přesuny vojsk a nákladů zajišťovalo 27 000 automobilů a železnice denně přepravovala 1 300 vagónů nákladů.

Při přípravě operace se vedoucí funkcionáři seznamovali přímo u vojsk s údaji o nepříteli, o charakteru jeho obrany, o rozmístění hlavních sil a celého palebného systému, o existenci a umístění protitankových prostředků a protitankových opěrných bodů. Autor připomíná, že se určoval způsob a plán dělostřelecké přípravy, její hustota, pravděpodobnost zničení a umlčení nepřátelské obrany, koordinoval se plán součinnosti letectva a dělostřelectva, plán a způsob součinnosti s tankovými vojsky při průlomu a po jejich nasazení do průlomu.

V souvislosti s tím chci podtrhnout význam **organizace součinnosti**. Požadavek na její soustavné zabezpečování stanoví příslušné předpisy, avšak v praxi ji často štáby řeší formálně a málo konkrétně. Při spojeneckých cvičeních máme naopak možnost sledovat, jaký důraz kladou na tyto otázky sovětsí soudruzi, kteří vycházejí ze své bohaté válečné praxe a při řešení všech úkolů nezapomínají organizovat velmi podrobnou a konkrétní součinnost.

Důležitost správného **zhodnocení terénu a jeho vlivu na bojovou činnost vojsk** popisuje G. K. Žukov při hodnocení neúspěšného útoku vojsk Kalininského frontu ke konci roku 1942. Uvádí, že jednou z příčin neúspěchu bylo podcenění terénu, který byl zvolen k zasazení hlavního úderu. Ukazuje, že nepřátelskou obranu můžeme velmi těžko rozbít dělostřeleckou a minometnou palbou, jestliže se tato nachází ve špatně pozorovatelné krajině, v níž mohou být jako dobře úkryty využitý odvrácené svahy a rokle.

Operační maskování je jedním z důležitých opatření zabezpečení operací. O rozsahu této činnosti hlavního stanu svědčí mimo jiné i poznámky G. K. Žukova o způsobu dezorientace hitlerovského velení v roce 1942. Na straně 381 uvádí: „Aktivní činnost našich vojsk v létě a na podzim 1942 na západním směru proti německé skupině „MITTE“ měla podle propočtů hlavního stanu dezorientovat nepřítele tak, aby se domníval, že právě zde, a nikde

jinde připravujeme zimní operaci. V říjnu proto hitlerovské velení zahájilo značné soustředování svých vojsk proti našim západním frontům.“

Bitva u Kurska v roce 1943 byla připravována velmi pečlivě, poněvadž velení Sovětské armády vycházelo z dřívějších zkušeností při plánování operací. G. K. Žukov o její přípravě na str. 431 píše:

„Štábní pracovníci celé dny a noci pečlivě shromažďovali a analyzovali informace o nepřátelských vojscích, o jejich možnostech a úmyslech ...

Generální štáb musel při zpracování získaných informací podrobit každou zprávu důkladnému rozboru a vyvodit z celého toho množství zpráv, mezi nimiž mohly být i zprávy klamné a mylné, příslušné závěry ... V průběhu příprav k operacím praktikoval nepřítel celý systém zvláštních opatření, aby zamaskoval své záměry: fingovaná přeskupení a jiné akce. V tom se musely vyšší štáby umět vyznat a oddělit skutečné od falešného.“

Při hodnocení výsledků bitvy u Kurska G. K. Žukov konstatuje, že v jejím průběhu bylo poprvé široce použito tankových a mechanizovaných svazků a svazů, které v mnoha případech rozhodly o úspěchu operačního manévru a staly se prostředkem k rychlému proniknutí do hloubky až k týlovým cestám nepřátelských uskupení.

Další případ dovedného **využití překvapení** sovětským velením uvádí G. K. Žukov při popisu útočných operací k osvobození pravobřežní Ukrajiny v únoru 1944. V tomto období byly cesty na Ukrajině následkem jarní obilvy zcela nesjízdné, což zásadně ovlivňovalo materiálně technické zabezpečení operací. Velmi složité bylo doplňování střelivem, pohonnými hmotami a proviantem. V důsledku toho bylo německé velení přesvědčeno, že sovětská vojska nebudou moci za těchto podmínek útočit. V této situaci se sovětské velení rozhodlo využít operačního překvapení a zahájit útok.

Názorným příkladem organizace frontové operace je příprava 1. běloruského frontu v červnu 1944 v **běloruské operaci**, která měla probíhat na obrovském území — přes 1 000 km širokém a 600 km hlubokém. Proti sovětským vojskům stál v obraně velmi silný nepřítel, který měl 800 000 mužů, 9 500 děl a minometů, 900 tanků a samohybných děl a 1 300 letounů. Jeho obrana byla vybudována do hloubky 250—270 km.

Vzhledem k významu této operace byla před zahájením uskutečněna řada opatření v přípravě velitelů a štábů i vojsk. Velitel

1. běloruského frontu organizoval postupně v armádách válečné hry na téma připravované operace. V jejich průběhu byly podrobně propracovány úkoly svazků, plán dělostřeleckého útoku a součinnost s letectvem. Současně u vojsk byly podrobně propracovány palebné úkoly, taktika a technika zteče a útoku v součinnosti s tanky, dělostřelectvem a letectvem.

O důležitosti průzkumu hovoří G. K. Žukov na mnoha místech své knihy. Při rozboru činnosti průzkumu v bojích u Lvova na str. 519 ukazuje: „Válečné zkušenosti ukázaly, že zprávy získané průzkumem a jejich správný rozbor musí sloužit jako základ pro hodnocení situace, pro rozhodnutí a pro plánování operace. Jestliže průzkum nedokáže poskytnout správné informace, nebo jestliže při jejich rozboru dojde k omylům, budou mít i rozhodnutí velitelů a štábů na všech stupních nevyhnutelně nesprávné zaměření, takže se operace bude proti původnímu předpokladu vyvíjet jinak.“

Jednou z rozhodujících závěrečných operací Velké vlastenecké války byla **viselsko-oderská operace**, jejíž příprava probíhala koncem roku 1944. V této době byl G. K. Žukov velitelem 1. běloruského frontu.

Příprava této operace se do značné míry lišila od předcházejících operací, které probíhaly na sovětském území. Až dosud dostávalo sovětské velení přesné informace od partyzánských oddílů, operujících v nepřátelském týlu. Teď bylo nutné získávat informace o nepříteli hlavně ze zpravodajského a leteckého průzkumu pozemních vojsk.

V přípravném období štáb frontu uspořádal válečnou hru na téma budoucí operace, které se zúčastnili všichni velitelé armád, členové vojenských rad, velitelé samostatných sborů, velitelé a náčelníci jednotlivých druhů vojsk a služeb. Rovněž velitelé armád řídili ve svých armádách obdobné válečné hry. Tato opatření pomohla celému velitelskému sboru důkladněji si ujasnit úlohu každého velitele a plně pochopit součinnost se svými sousedy, s letectvem, tankovými vojsky, dělostřelectvem a ženijním vojskem.

Při hodnocení výsledků viselsko-oderské operace autor konstatuje, že útok sovětských vojsk od Visly k Odě je skvělou ukázkou strategické útočné operace, která bez přestávek pokračovala v průměrném denním tempu 25–30 km.

O **berlínské operaci** G. K. Žukov ve své knize uvádí, že se nedala s předcházejícími operacemi vůbec srovnat. Vojska frontu musela prolomit souvislé a hluboko

členěné pásmo mohutných obranných postavení od Odry až po silně opevněný Berlín, na přístupech k městu bylo nutné rozdrtit obrovské uskupení německých vojsk a dobýt samotné město, které bránilo fašisté na život a na smrt.

K obraně svého hlavního města vybudovali hitlerovci ucelený systém obranných zařízení. Současně využívali všech přírodních překážek, jako jezer, řek, průplavů apod., všechny obce přizpůsobili ke kruhové obraně. Samotný Berlín byl rozdělen do osmi obranných sektorů, zvláštní devátý sektor zahrnoval střed města, kde byly vládní budovy, kancléřství, sněm a gestapo. Na přístupech k vlastnímu městu byla vybudována tři obranná pásma. V ulicích města byly zřízeny těžké bariéry, protitankové zátarasy, záseky, betonové objekty a okna domů byla upravena ve střelny.

Sovětské velení při přípravě útoku na Berlín věnovalo velkou pozornost organizaci průzkumu. Podle leteckých snímků, získaných dokumentů a výsledku zajatců byla postupně sestavována podrobná schemata, plány a mapy, které byly vydávány vojskům až do velitelů rot. S veliteli a štáby provedena velitelsko-štabní cvičení na mapách a na maketě Berlína.

Autor uvádí, že při přípravě operace přemýšleli, jak maximálně při útoku ochromit nepřítel. Tak se zrodila myšlenka nočního útoku s použitím světlometů. Bylo proto rozhodnuto udeřit dvě hodiny před svítáním a 140 protiletadlových světlometů mělo nenadále osvětlit postavení nepřítel a cíle útoku.

Bylo pochopitelné, že Němci očekávali sovětský útok na Berlín. Proto se velení frontu snažilo zorganizovat tento útok tak, aby byl pro nepřítel maximálně nenadálý. Mělo být použito obrovského množství letectva, tanků, dělostřelectva s cílem udeřit na bráničho se nepřítel s takovou silou, aby byl od prvního okamžiku ochromen. Potřebný materiál byl přesunován přes Polsko železničními převozy, které na první pohled vypadaly zcela nevinně, poněvadž na plošinových vozech bylo převáženo seno a dříví. Tento materiál maskoval tanky, děla, tahače a jinou bojovou techniku. K urychlení příjmu byl železniční svršek upraven na ruský rozchod, takže materiál byl dovážěn vlaky téměř až k samé Odě.

G. K. Žukov ukazuje, že příprava berlínské operace měla nevídaný rozmach a intenzitu. Na poměrně úzké frontě bylo v krátké době soustředěno 68 střeleckých divizí, 3155 tanků a samohybných děl a asi 42 000 děl a minometů. Celá tato spous-

ta techniky byla přepravována přes Odru. K tomu bylo nutné postavit velké množství mostů a přepravišť. Odra byla místy široká až 380 metrů a v této době začal jarní odchod ledů, kromě toho ženijní práce probíhaly v bezprostřední blízkosti fronty pod soustavnou palbou nepřítelů a za jeho leteckých útoků.

Při chronologickém popisu průběhu bojů o Berlín G. K. Žukov zdůraznil velký význam průzkumu bojem, který byl připraven dva dny před vlastním zahájením útoku. V celém pásmu fronty zúčastnilo se průzkumu bojem celkem 32 průzkumných oddílů v síle asi střeleckého praporu za silné dělostřelecké podpory s cílem upřesnit palebný systém obrany nepřítelů a jeho uskupení a zjistit nejzranitelnější místa v jeho obraně. Tento průzkum považovali hitlerovci za začátek vlastního útoku a k jeho zmaření začali přisunovat ke druhému postavení své zálohy.

K volbě doby zahájení vlastního útoku autor poznamenává, že po celou válku byl nepřítel zvyklý na to, že dělostřelecká příprava před průlomem byla za-

hajována sovětskými vojsky zpravidla ráno. Ani v tomto případě tedy neočekával noční útok. Toho využilo sovětské velení a zvolilo noční dobu pro zahájení dělostřelecké přípravy útoku.

Vlastní boje v Berlíně popisuje autor velmi podrobně. Ukazuje, že Němci využívali všech výhod, které jim město poskytovalo při vedení obranných bojů. Významnou úlohu hrály mnohaposchoďové domy, masivní zdívo, protiletecké kryty a sklepní místnosti, spojené vzájemně podzemními chodbami. Těmito cestami mohli Němci manévrovat a pronikat do týlu sovětským vojskům.

Útočící vojska měla stanovené konkrétní úkoly. Každé armádě bylo určeno pásmo útoku, jednotkám byly přesně stanoveny konkrétní ulice, náměstí a objekty. Tiha bojů ve střední části města připadla úderným skupinám a úderným oddílům, složeným ze všech druhů vojsk. Cílem bojové činnosti při pouličních bojích bylo především zabránit nepříteli, aby mohl soustředit své síly v údernou pěst, rozdrobit hájící se v posádku na jednotlivá ohniska a rychle je zničit.

V závěru knihy G. K. Žukov uvádí, že po překonání těžkostí prvního období války dokázalo sovětské vojenské umění ve druhé etapě definitivně převzít iniciativu z rukou Němců a zorganizovat řadu obrovských strategických útočných operací. Autor ukazuje, že hlavní stan vrchního velení, generální štáb, velení frontů, armád a jejich štáby zdokonalovaly formy a způsoby řízení války, zobecňovaly nejlepší zkušenosti z ozbrojeného boje a uplatňovaly je ve vojácích.

K nejvýraznějším činitelům, jež přispěly podle autora k úspěchu útočných operací v letech 1943–1945, patřila nová metoda dělostřeleckého a leteckého útoku, hromadné používání velkých mechanizovaných, tankových a leteckých svazů a jejich mistrná součinnost s vševojskovými armádami v operacích strategického rozsahu, jakož i podstatné zlepšení přípravy operací a metod řízení vojsk.

Při přípravě všech operací sovětská vojska věnovala mimořádnou pozornost **nanadálosti**, které dosahovala důkladným operačním a taktickým maskováním. Operační dokumentace při plánování operací byla zpracována v naprosté tajnosti a rozsah předávaných informací o plánovaných opatřeních byl na všech stupních přísně vymezen. Zvláštní pozornost byla věnována v tomto období skrytému soustřeďování

vojsk a materiálu na směrech hlavních úderů a fingování přesunů na úsecích, kde se s útokem nepočítalo.

Útočné operace měly velmi rozmanité formy. Nejtypičtější byly operace směřující k obklíčení a zničení nepřátelských uskupení sbíhavými údery, zasazování drobných úderů, jimiž bylo nepřátelské uskupení rozdraceno a částečně ničeno.

Od roku 1943 nabyly na významu **střetné boje**. Válečné zkušenosti ukázaly, že ve střetném boji vítězí ten, kdo je na tento složitý druh boje lépe připraven. Je nutno pamatovat na to, že při prvním střetnutí je nutné vždy a ve všem předstihnout nepřítel, a to jak v zaujímání výhodných čar, v rozvíjení vojsk, v zahajování palby, v obchvatu křídel, v rychlém přechodu ke zteči apod. Střetné boje již v minulé válce vyžadovaly od velitelů rozsáhlou a smělou iniciativu, připravenost kdykoli převzít odpovědnost za rozumnou bojovou aktivitu. Tyto požadavky jsou pro nynější podmínky vedení operací a bojů daleko více znásobeny velkým významem střetných sražení a bojů v současnosti.

Velmi závažné jsou poznámky autora knihy, týkající se **velení**. Na str. 618 k tomuto problému uvádí: „V soudobých válkách má obrovský význam správné řízení vojsk, jež zahrnuje široký okruh vojensko-

politických, morálních, materiálních a psychologických faktorů a patří k hlavním součástem vojenské vědy a vojenského umění...

Postupně, jak se zvětšovala celková převaha sovětských ozbrojených sil nad německými vojsky, vzrůstalo i naše umění řídit vojska. Generální štáb podával zpravidla 2—3krát denně vrchnímu veliteli hlášení o situaci na frontách... Kromě toho vypracovávala operační správa pro vrchního velitele zvláštní mapu, na níž znamenávala všechny změny situace.

O činnosti vrchního velitele G. K. Žukov uvádí, že často k sobě zval i generály z operační správy generálního štábu a společně s nimi studoval plán nebo průběh operace. V průběhu bitev hovořil telefonicky velmi často s veliteli frontů, mnohdy i s veliteli armád a ve zcela výjimečných případech i s veliteli divizí.

Plánování ozbrojeného zápasu podle autora spočívalo především v tom, že hlavní stan určoval cíle a formuloval záměry tažení a operací, stanovil směry hlavních úderů, rozdělení sil a prostředků mezi tyto směry, určoval úkoly frontů a staral se o materiální a technické zabezpečení operací. Při přípravě nového tažení hlavní

stan seznamoval velitele frontů se svými úkoly. Velitelé frontů na základě těchto orientačních pokynů předkládali své úvahy k plánu operace generálnímu štábu, kde byly tyto úvahy projednány, zkorigovány a pak předneseny hlavnímu stanu.

G. K. Žukov při hodnocení celkového systému řízení ozbrojeného zápasu ukazuje na to, že systém sovětského strategického řízení byl ve svém celku dostatečně pružný a zajišťoval rychle rozsáhlá přeskupení, přesné plánování a úspěšnou realizaci strategických operací. Zvláštností tohoto řízení byla tuhá centralizace, která však nejen nevylučovala, ale naopak předpokládala tvůrčí iniciativu velitelů frontů. Pravdivost a platnost těchto závěrů G. K. Žukova plně potvrzují výsledky, dosažené vítězným zakončením Velké vlastenecké války i další všestranný růst ozbrojených sil Sovětského svazu v poválečném období.

Již v úvodu tohoto článku jsem zdůraznil nutnost intenzivnějšího využívání bohatých zkušeností slavné Sovětské armády našim velitelským sborem. K tomuto cíli byl zaměřen i tento článek, ve kterém jsem se pokusil s využitím knihy G. K. Žukova „Vzpomínky a úvahy“ poukázat na možnost hlubokého studia sovětských válečných zkušeností.

Domnívám se, že **místo závěru** bude vhodné ocitovat jednu myšlenku G. K. Žukova, kterou uvádí v závěru své knihy (str. 658) a která plně platí i pro naši armádu: „Veškeré úsilí našeho lidu vyúsťuje v jeden cíl — vybudovat komunismus v naší zemi. K tomu válku nepotřebujeme. Musíme však, chceme-li ochránit pokojnou práci sovětských lidí, studovat vojenské zkušenosti, jež jsme získali při obraně socialistické vlasti a brát si z nich to, co pomáhá nejúčinněji zajišťovat obranu země, správně řídit výcvik a výchovu vojsk.“

ZKUŠENOSTI

PRAXE

PŘÍPRAVA záložních štábů

Vedení operací s použitím prostředků hromadného ničení vystavují místa velení svazků, svazů a vyšších svazů velké úhroze napadení. Tato skutečnost vyžaduje, aby v soustavě vyšších svazů byly organizovány záložní štáby svazů a svazků, které by mohly být operativně zasazovány k obnově velení za vyřazené štáby.

Zásadním záložním prvkem velení zůstává záložní štáb vševojskového svazu, i když v soustavě velení by měly být organizovány záložní štáby počínaje štábem svazku — tankového či motostřeleckého. Z tohoto štábu lze uhrazovat ztráty jak ve štábu vyššího svazu, svazu, tak nakonec — což nebude však pravidlem — i ve štábech svazků, především pak hlavní funkcionáře.

Záložní štáb svazu, který je prostředkem velení vyššího svazu, se musí připravovat k plnění náročných úkolů, které může v bojových podmínkách plnit, náročně a systematicky již v míru.

Tato příprava však může mít své zvláštní podmínky, ovlivněné organizační strukturou záložního štábu, systémem jeho vyčleňování a doplňování a v neposlední míře i stupněm materiálně technického zabezpečení pro práci v poli.

Nejoptimálnější podmínky pro systematickou přípravu tohoto štábu by byly vytvořeny vyčleňováním celého štábu z jednoho organického stupně velení včetně jeho komplexního zabezpečení.

Tento požadavek naráží však na problémy, které jsou spojeny s mírovými úkoly štábů, jejich mírovými počty včetně útvarů zabezpečení a v neposlední míře hrají zde roli i ekonomické otázky.

Z těchto důvodů je proto výhodnější tento záložní štáb vyčleňovat z jednoho až dvou mírových velitelství nebo štábů, popřípadě vojenských škol, které řeší problematiku plánování a vedení armádních operací.

Tato výhoda však na druhé straně zákonitě působí negativně na organizaci a zabezpečení vlastní přípravy záložního štábu v mírových podmínkách. O to více musíme tuto přípravu jak jednotlivých příslušníků štábu, tak složek a štábu jako celku promyšleně plánovat a uskutečňovat.

Jako základ této přípravy musí nadřazený štáb záložnímu štábu stanovit hlavní úkoly, které může v průběhu operace plnit.

V soudobých podmínkách mohou to být tyto úkoly:

— převzetí velení armádě prvního sledu frontu;

- převzetí velení druhosledové armády;
- velení uskupení sil a prostředků k ničení operačního výsadku nebo k likvidaci obklíčeného uskupení nepřítele;
- velení vyčleněným silám a prostředkům k zabezpečení odkrytého boku hlavního úderného uskupení frontu, nebo překrytí státní hranice s neutrálním státem v počátečním období války;
- řízení přesunů zmobilizovaných svazků a útvarů při zaujímání operační sestavy frontu;
- doplňování ztrát štábu frontu nebo vševojskových armád jednotlivci, skupinami nebo jednotlivými složkami.

Tento možný rozsah úkolů a možné varianty jejich časového plnění vytyčuje značné požadavky na úroveň operační přípravy záložního štábu svazu, jeho organizační, kádrové a materiálně technické zabezpečení.

Organizační struktura záložního štábu by měla odpovídat struktuře štábu vševojskového svazu.

V počtech jednotlivých složek, oddělení a druhů vojsk by se měl záložní štáb přibližovat, především operačním štábem, taktéž počtům vševojskového svazu. Skutečnost, že při vyřazení štábu svazu na hlavním velitelském stanovišti (VS) bude záložní štáb přebírat velení i s nevyřazenými dalšími prvky velení (PVS, TVS), hovoří pro shodné počty složek, které tvoří operační štáb na velitelském stanovišti.

Tuto skutečnost je třeba brát plně v úvahu při organizování praktické přípravy v polních podmínkách, aby se záložní štáb prakticky procvičoval při převzetí velení v doplňování příslušníky štábu svazu z uvedených míst velení (PVS, TVS).

Důležitost kádrového výběru funkcionářů do záložního štábu je dána požadavky na úroveň odborné připravenosti jednotlivých příslušníků a celého štábu. Závažnost tohoto výběru vystupuje ještě více do popředí v tom případě, je-li záložní štáb vyčleňován z více než jednoho mírového velitelství. Rozhodujícím kritériem kádrového výběru musí být požadavek, aby hlavní kádr záložního štábu byl vyčleňován z jednoho stupně velení, který má požadované předpoklady a který může zabezpečit plánování, organizaci a praktickou přípravu tohoto štábu.

Dalším předpokladem zabezpečení požadavků na úroveň připravenosti záložního štábu je zpracování jednotného plánu přípravy, jehož plnění je závazné pro všechny příslušníky tohoto štábu, i když vyčleňované z několika mírových velitelství nebo štábů. Tento plán musí vycházet především z možných úkolů, které bude plnit po začlenění do operační sestavy vyššího svazu, ale především pak z úrovně a stupně jak teoretické, tak praktické připravenosti každého jednotlivého příslušníka záložního štábu svazu.

Přitom bereme v úvahu požadavek, aby úroveň operační přípravy hlavních funkcionářů a rozhodujících oddělení v některých oblastech přesahovala stupeň připravenosti štábů vševojskových svazů. Obecné zásady organizace a plánování operace vyššího svazu by měli ovládat funkcionáři do náčelníků oddělení, druhů vojsk a týlu vto.

Úroveň připravenosti záložního štábu musí zabezpečovat schopnost v co nejkratší době převzít řízení operace svazu v plné její dynamice, kdy zpravidla bude situace na frontě velmi složitá a nejasná. Široká škála dalších možných úkolů v průběhu operace vyššího operačního svazu jen tyto požadavky na vysokou operační připravenost štábu podtrhuje.

Všechny tyto požadavky ukazují, že určitá část požadované přípravy záložního štábu svazu přesahuje rámec možností daných stupňů velení, ze kterých je záložní štáb svazu vyčleňován a doplňován. To znamená, že část přípravy tohoto štábu by měl organizovat nadřízený štáb z problematiky armádního a frontového stupně a dále operační cvičení, ve kterých by se záložní štáb jako celek prakticky připravoval k plnění předpokládaných úkolů.

Metodika, formy i obsahová náplň přípravy příslušníků záložního štábu bude mít proto své zvláštnosti, které musíme brát plně v úvahu. Přitom nemůžeme pominout skutečnost, že vyčleňování příslušníků záložního štábu svazu z různých stupňů velení plní ve svém mírovém zařazení různé a někdy i odlišné úkoly, které mnohdy k jejich předurčenému zařazení mají málo společného. To vše klade zvýšené nároky na jejich připravenost k plnění předurčených úkolů.

Centrální plán přípravy záložního štábu svazu musí všechny tyto zvláštnosti jednotlivých velitelství a pracovišť skloubit nejen v obsahové náplni, ale i časově tak, aby byla zachována co nejoptimálnější metodika přípravy všech předurčených příslušníků záložního štábu svazu.

Rozsah času, který je třeba vyhradit pro přípravu záložního štábu ve výcvikovém roce, nám určuje dosažený stupeň jeho stmelenosti a připravenosti k plnění uvedených úkolů. V centrálním plánu přípravy se musí odrazit požadavky na samostatné studium teorie operačního umění, dále musí být zabezpečena příprava po jednotlivých složkách a odděleních a to především v náplni odborné činnosti dané složky v rámci celého štábu.

Vyvrcholením přípravy celého štábu jsou pak společná zaměstnání formou štábních nácviků, válečných her, štábních cvičení a operačně velitelsko-štábních cvičení v terénu s pojítky.

Předvedeno na počty dnů v průběžném roce, ukazuje se nutné zachovat přibližně tento rozsah i poměr jednotlivých forem přípravy:

- samostatné studium jednotlivců
(studium a zvládnutí příslušných řádů, předpisů a studijních materiálů) = 10 — 15 dnů
- společná příprava složek a oddělení = 6 — 8 dnů
- společná příprava celého štábu:
- 2—3 štábní nácviky à 2 dny = 4 — 6 dnů
- 1—2 válečné hry à 2 dny = 2 — 4 dny
- 1—2 operační velitelsko-štábní cvičení v terénu s pojítky à 3—4 dny = 3 — 8 dnů

Celkem

25—41 dnů

Tento časový rozpočet i formy přípravy záložního štábu vychází z předpokladu, že kádrový výběr funkcionářů tohoto štábu vycházel z uvedených požadavků na jejich odborné i praktické předpoklady dané úkoly zvládnout.

V opačném případě by musel i tento plán doznat podstatných změn, především v teoretické přípravě.

Vážným problémem v přípravě záložního štábu svazu je získat potřebnou praxi a nutné návyky v praktickém velení vojskům. Sám záložní štáb tyto možnosti nemá a ani mírová velitelství, ze kterých je vyčleňován a doplňován, nemohou tento požadavek plně realizovat. Bude proto výhodné, aby tento požadavek zabezpečil nadřízený štáb. Praktické možnosti jsou dány při zabezpečování operačních velitelsko-štábních cvičení s vojsky mírových štábů

svazů. Minimální požadavek bude, jednou až dvakrát v roce při těchto cvičeních v trvání 4—6 dnů zařadit záložní štáb, nebo alespoň jeho rozhodující část, v průběhu cvičení k praktickému velení vojskům na rozvinuté bázi velitelských stanovišť cvičícího svazu. Tento způsob může být málo účelný pro cvičící štáb svazu, ale vysoce efektivní pro záložní štáb. Klady i zápory této formy přípravy musí ovšem předem důkladně zvážit řídicí štáb a pro cvičení stanovit štábům odpovídající cíle a úkoly.

Těmito formami přípravy záložního štábu svazu by se tento důležitý prvek velení již v míru přibližoval svou úrovní připravenosti ostatním štábům svazů, což je jistě i cílem.

Dalším článkem přípravy záložního štábu svazu je jeho materiálně technické zabezpečení pro činnost v polních podmínkách. Neustálý rozvoj válečné techniky klade stále vyšší požadavky i na rozvoj velení vojskům. Štáby všech stupňů jsou postupně vybavovány nejmodernějšími prostředky k získání informací, k jejich rychlému zpracování a k přípravě neoptimálnějších řešení.

Záložní štáb svazu, má-li plnit náročné úkoly v průběhu operací, nesmí zůstat v této oblasti pozadu za ostatními štáby svazů. V teorii velení mohou příslušníci záložního štábu sice zvládnout, ale k praktickému osvojení si těchto poznatků bude nutné vybavit již v míru tento štáb alespoň základními prostředky, které by tento požadavek zabezpečovaly. Jde především o mobilní prostředky přepravy, prostředky spojení, provozní jednotky a materiální vybavení pro práci v poli.

Z toho vyplývá požadavek, aby mírové velitelství mělo pro vyčleňovaný záložní štáb

- dostatečný počet mobilních pracovišť (alespoň 50 % plánovaných počtů štábních autobusů),

- prostředky přepravy, včetně vrtulníkové letky k rychlé přepravě operační skupiny záložního štábu,

- provozní jednotku v hodnotě roty až praporu,

- spojovací jednotky,

- radiační středisko.

Tyto jednotky by zabezpečovaly nejnutnější praktickou přípravu záložního štábu svazu již v míru, jakož i vlastní přípravu k plnění předpokládaných úkolů. Příprava těchto jednotek by pak byla zakotvena v centrálním plánu přípravy záložního štábu, zaplánována ve výcvikových dokumentech těchto jednotek a procvičována i při výcviku předurčených záloh pro tyto jednotky.

Z á v ě ř e m chci zdůraznit, že záložní štáb svazu je v soudobých operacích důležitým prvkem v systému velení vyššího svazu.

Různorodost úkolů, které tento štáb může plnit, klade vysoké požadavky na úroveň připravenosti všech jeho příslušníků i štábu jako celku. Jeho systematickou, promyšlenou přípravou se musí zodpovědně zabývat nejen vlastní velení záložního štábu, ale i nadřízený štáb, který má daleko větší možnosti především jeho praktickou přípravu zabezpečovat.

Přípravu záložního štábu vidím jako systematický dlouhodobý proces, ve kterém může kvalitativně narůstat úroveň jeho připravenosti při zachování optimální funkční a kádrové stability vyčleňovaných kádrů do tohoto štábu.

Poznatky z přípravy tohoto štábu by měli studovat a rozvíjet všichni příslušníci velitelského sboru vyšších štábů a vojenských akademií, abychom dosáhli i v této oblasti větší efektivnosti a byl by pro tyto účely připraven co nejširší kádr velitelského sboru.

Poznatky z operačního štábního cvičení

V článku chci uvést některé poznatky z činnosti výpočetního střediska při operačním štábním cvičení.

Význam automatizace a mechanizace je ve všech oborech dnes už všeobecně uznáván. I v armádě byly učiněny již první kroky s jejím zaváděním do praxe. Z hlediska dlouhodobé perspektivy tím sledujeme cíl zkvalitnit velení vojskům, zejména:

- zrychlit informační a rozhodovací procesy a tím zabezpečit více času pro přípravu vojsk k bojové činnosti a dosáhnout tak předstihu před nepřítelem;
- odstranit duplicitní činnosti a zmen-

šit podstatně rozsah rutinních prací příslušníků štábů a tím jim umožnit věnovat se více tvůrčí činnosti a vytvořit též předpoklady pro snížení počtů štábů;

— prohloubit analýzu situace a objektivizovat rozhodovací procesy, čímž zvýšit efektivnost bojové činnosti, zvláště její plánovitost a předvídatost.

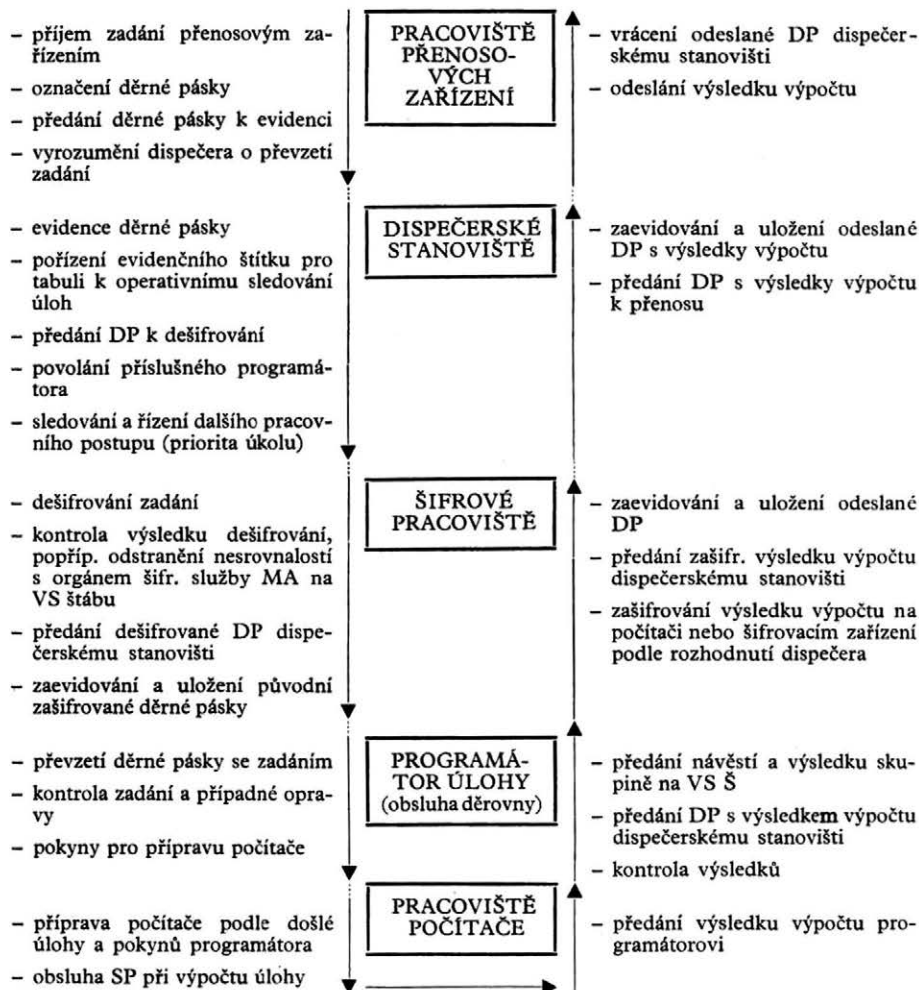
Dosavadní nízká efektivnost experimentálního použití prostředků mechanizace a automatizace na cvičeních vyvolává u mnohých pracovníků skeptický názor na přínos automatizace, zvláště ve cvičicích štábech. Vyplývá to jednak z toho, že výsledky jsou hodnoceny z hlediska uvede-

Tabulka 1

Vnitřní cyklus se realizoval uvnitř výpočetního střediska. Průběh vnitřního cyklu - viz **tabulka 2**.

Tabulka 2

ných dlouhodobých cílů, jednak z nedostatečného ujasnění současného stavu a z něj vyplývajících možností.

Je třeba vzít v úvahu, že v zavádění automatizace do polních podmínek děláme teprve první krůčky. Přitom současná technika (ať již přenosová zařízení, šifrovací stroje či samotné počítače) nevyhovuje zatím potřebám vojsk. Připravené projekty jsou zatím zpracovány bez vzájemné integrace, což mnohdy ještě zvyšuje požadavky na práci štábů. Rovněž vlastní výběr úloh není někdy z hlediska metody práce štábu nejvhodnější.

Nejvíce však o výsledném efektu zavádění automatizace rozhoduje připravenost lidí, tj. jak uživatelů — pracovníků štábů, tak obsluh automatizovaného systému. A zde nestačí jen teoretická příprava nebo instruktáž před vlastním cvičením. Je třeba rutinní praxe, sebranosti kolektivů a využívání zkušeností. Některé zkušenosti ukáží na příkladu činnosti výpočetního střediska v provozní špičce.

Na jednom operačním cvičení bylo experimentálně použito prostředků automatizace ve prospěch cvičícího štábu frontu a armády v polních podmínkách. Celkem

Tabulka 3

Priorita	Číslo úlohy	Název úlohy	Poznámka (kolikrát řešena)
1	1	Výpočet operačního poměru sil	2 ×
2	5	Operační plánování palby	1 ×
3	3	Výpočet účinků jaderných úderů	1 × (celkem 39 JÚ)
4	64	Výpočet palebných možností	5 ×
5	10	Optimální sestava prostředků PVO	2 ×
6	4	Situace vlastních vojsk	1 × – výstup 8 × (pořizuje 8 různých rešerší pro náčelníky správ a týlu)

Průběh vnitřního cyklu je znázorněn na harmonogramu činností – viz **obr. 1**.

bylo řešeno na dvou stacionárních počítačích ve dvou výpočetních střediscích 31 typů úloh pro 6 velitelských stanovišť.

Jednotlivé úlohy byly vypočítány v průběhem dvou cyklů. Vnější cyklus se realizoval mezi štábem a výpočetním střediskem. V něm probíhaly činnosti – viz **tabulka 1**.

Na začátku cvičení řídil činnost u počítače vedoucí směny, kterému však nebyla podřízena ostatní pracoviště výpočetního střediska a tudíž nemohl jejich činnost koordinovat. Rovněž neměl vliv na skupiny mechanizace a automatizace na VS štábů. Proto v dalším průběhu byla zřízena funkce **operačního dispečera**, který řídil činnost jednotlivých pracovišť ve výpočetním středisku a koordinoval jeho činnost se skupinami mechanizace a automatizace na VS štábů. Další průběh cvičení ukázal, že při tomto druhu použití automatizačních prostředků je jeho funkce nezbytná.

Jednou z hlavních jeho funkčních povinností bylo řídit realizaci pracovního cyklu při výpočtu úloh, zejména rozhodovat o sledu jednotlivých činností. Jeho rozhodování ovlivňovaly tyto faktory:

- důležitost a naléhavost úloh za dané operačně taktické situace,
- celková doba, která uplynula od zadání jednotlivých úloh,
- momentální stav počítače, tj. které programy a informační masívy jsou právě v počítači zavedeny,
- spolehlivost přenášejících vstupních dat,
- potřebná doba pro zavedení programu a informačních masívů jednotlivých úloh a délka jejich výpočtu,
- nutnost zašifrovat a dešifrovat vstupní údaje a výsledky výpočtu pro přenos dat.

Příklad z této rozhodovací činnosti operačního dispečera uvedu na činnosti v pracovní špičce v 08,03–09,51 hodin 16. 9. Na cvičení probíhala tato operační situace: vedení útočné operace a souběžně plánování další operace.

V této době byly řešeny úkoly – viz **tabulka 3**. Přehled činností operačního dispečera – viz **tabulka 4**.

Ze získaných zkušeností můžeme učinit tento závěr:

Pro cvičení s automatizačními prostředky není vhodné v současné době stanovovat pro jejich zasazení účelné cíle totožné s dlouhodobými cíli které jsou sice atraktivní, ale nereálné. Pro experimentální použití je vhodné volit tyto cíle: dát štábním pracovníkům praxi ve využívání automatizační techniky v jejím efektivním ovládnutí, ověřit novou techniku zasazenou do automatizačního cyklu, vyzkoušet metody zasazení této techniky a organizační práce při jejím využívání, vyzkoušet integraci programů, jejich efektivnost apod.

Pracovní cyklus spojený s výpočtem vyžaduje dokonalou sešranost všech spolupracujících kolektivů. Bude proto vhodné mít je trvale sestavené, nebo alespoň včas zabezpečit jejich stmelení.

Programy na cvičeních je třeba maximálně přizpůsobit metodice práce štábu a zvýšit jejich využívání příslušníky štábu. To můžeme zabezpečit cílevědomějším výběrem řešených úloh a zvýšením podílu uživatelů na řešení těchto úloh.

Pro zvýšení efektivnosti úloh je nezbytná jejich integrace tak, aby zejména základní informační masív byl společný. Z hlediska zrychlení výpočetního cyklu (vnějšího i vnitřního) je nezbytné usilovat o jeho zjednodušení zejména zasazením vhodných přenosových a utajovacích technik.

**Přehled rozhodovací činnosti operačního dispečera u počítače při realizaci cyklů
ve špičce 08.03—09.51 hodin 16. 9.**

Poř. číslo	Čas	Situace	Rozhodnutí	Zdůvodnění
1	08.05	Zadání 4/9200, převzato v 08.03 je překontrolováno a připraveno pro SP. Zadání 10/1127, které má prioritu, právě došlo a není dosud dešifrováno	Dříve než bude připraveno pro SP zadání 10/1127, provést výpočet zadání 4/9200	Zadání 10/1127 je třeba nejdříve dešifrovat a překontrolovat správnost, popřípadě opravit se zadavatelem vstupní údaje. Proto nečekat s výpočtem u zadání 4/9200
2	08.18	Zadání 4/9200 vypočteno, je třeba zašifrovat 8 rešerši. Zadání 10/1127 je dešifrováno, překontrolováno a připraveno pro výpočet. Zadání 64/1129 došlo v 08.17 – se dešifruje	Než bude dokončena příprava zadání 64/1129, provést výpočet 10/1127. Rešerše pro 4/9200 šifrovat až při uvolnění počítače	Zadání 64/1129 není dosud připraveno pro počítač. Zadání 10/1127 je připraveno a má přednost před 4/9200
3	08.25	Zadání 10/1127 je vypočteno a připraveno k odeslání. Zadání 10/1128, které došlo v 08.22 není dosud připraveno k výpočtu a rovněž u dešifrovaného zadání 64/1129 se upřesňují nesprávné vstupní údaje	Šifrovat rešerše úlohy 4/9200 dokud nebude připravena některá z úloh 10 či 64	V počítači jsou zavedeny programy pro úlohu 10 a pro šifrování. Zadání 10/1128 se upřesňuje telefonicky se zadavatelem a než bude připraveno pro počítač je vhodné využít šifrovacích programů pro úlohu 4/9200
4	08.30	Končí šifrování jedné rešerše k 4/9200. Zadání 64/1129 je připraveno pro SP. Je dešifrováno zadání 64/1130, jen překontrolovat. Je přenášeno zadání 64/1131. Zadání 10/1128 je připraveno pro SP	Provést výpočet 10/1128	V SP je ještě zaveden program pro úlohu 10. Zadání 10/1128 je připraveno a má přednost před rešeršemi od 4/9200. Všechna 3 zadání úlohy 64, i když mají prioritu, je vhodné počítat po zavedení jejího programu najednou
5	08.32	Skončil výpočet zadání 10/1128. Zadání 64/1130 dosud není připraveno pro SP a zadání 64/1131 se dešifruje	Šifrovat na SP další rešerši k 4/9200	Poněvadž z úloh 64 je připravena jen jedna a dvě se teprve připravují, přejít na šifrování výsledků z 4/9200, než bude připravena alespoň jedna další úloha 64

Poř. číslo	Čas	Situace	Rozhodnutí	Zdůvodnění
6	08.36	Zadání 64/1130 je připraveno pro SP. Prioritní zadání 1/1132 se dešifruje a po přenosovém zařízení se přijímá zadání 1/1133	Zahájit výpočet úlohy 64 zadání 64/1129	Zadání k úloze 1 se zatím připravují a poněvadž dvě zadání k úloze 64 jsou již připravena, lze předpokládat, že než se obě vypočítají, bude pro SP připraveno i 64/1131
7	08.42	Skončil výpočet zadání 64/1129 a 64/1130. Zadání 64/1131 ani pro úlohu 1 nejsou zatím připravena pro SP	Pokračovat v šifrování výsledků k 4/9200	Výsledky z vypočtených zadání 64/1129 a 64/1130 nejsou zatím překontrolovány a proto není vhodné je ihned šifrovat
8	08.44	Zadání 64/1131 je připraveno pro SP. U zadání k úloze 1 se telefonicky upřesňují nesrovnalosti	Provést výpočet k 64/1131 a šifrování všech tří zadání k úloze 64	Než budou připravena obě zadání k úloze 1 pro SP, pokusit se dokončit zašifrování všech zadání k úloze 64, aby bylo využito zavedených programů v SP
9	08.52	Šifrování k úloze 64 se skončilo. Zadání k úloze 1 se dosud připravují pro SP. Zadání 5/1134, které došlo v 08.45 je připraveno pro SP	Než budou připravena pro SP zadání k úloze 1, pokračovat v šifrování výsledků k 4/9200	Podle priority mělo být počítáno zadání 5/1134. Podle zkušeností z předcházejících dnů však výpočet úlohy 5 trval 20–25'. Poněvadž příprava zadání 1/1132 pro SP již končila, nebylo vhodné vzhledem k prioritě úlohy 1 a již značného zdržení u zadání 1/1132 (20 minut) zahájit výpočet úlohy 5. (Předpoklad nebyl zcela správný, neboť u zadání 5/1134 trval výpočet jen 5 min.)
10	08.55	Skončilo šifrování další rešerše k 4/9200. Pro výpočet na SP jsou připravena zadání 1/1132, 1/1133 a 5/1134	Zavést program úlohy 1 a provést výpočet zadání 1/1132 a 1/1133	S ohledem na prioritu i na značné zpoždění u úloh 1 a 5, provadět další výpočet podle priority v pořadí 1, 5, 4
11	09.07	Skončil výpočet k zadání 5/1134. Došlo zašifrované zadání 3/1135. Na zařízení pro dešifrování se odstraňuje menší závada.	Provést šifrování na SP další rešerše k 4/9200. Po přípravě zadání 3/1135 přejít ihned k jeho výpočtu	Poněvadž zařízení pro dešifrování bude během 2–3 minut opraveno, nezavádět do SP dešifrovací program. Než bude zadání 3/1135 připraveno pro SP (za 4–5'), využít SP pro pokračování v šifrování výsledků z 4/9200

СОДЕРЖАНИЕ

Подполковник юридической службы Збынек Шин	
Роль права в оборонительной системе ЧССР	3

Автор обсуждает важнейшие принципы и правовые аспекты строительства оборонительной системы. При этом он исходит из основных правовых норм, определяющих оборонительные функции, цели и задачи чехословацкого государства, вооруженных сил и дальнейших частей оборонительной системы.

Кандидат военных наук, доцент-полковник Франтишек Цврчек	
Инициатива	9

Автор анализирует функции инициативы в наступлении, обороне и встречном сражении. Приводит также некоторые особые случаи необходимости инициативного решения возникшей обстановки (закончение серии из прошлого номера).

Подполковник Алойс Колинек	
Офицер ЧНА – призвание или профессия?	15

Автор занимается объяснением понятия призвания и профессии офицера с целью показать методологический подступ к вопросу содержания и объема подготовки будущего офицера ЧНА.

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Полковник Зденек Гавала	
Переход армии к наступлению после отражения противника	19

Автор анализирует варианты возможностей перехода общевойсковой армии к наступлению после отражения мощной группировки противника в начале войны и в условиях применения оружия массового поражения. Основное внимание он уделяет организации перехода к наступлению.

Кандидат военных наук, подполковник Бржетислав Яник	
Взаимодействие в бою и операции	25

Исходя из положений уставов Опер-1-1 и Опер-2-1 автор показывает роль командира и штаба в ходе обеспечения непрерывного взаимодействия и также формы и способы ее организации, обращая особое внимание на ведение армейской наступательной операции.

Подполковник Карел Страка	
Маскировка в средствах ракетных войск	31

Автор анализирует некоторые проблемы скрытности и маскировки средств ракетных войск. Обсуждает значение и задачи маскировки, демаскирующие признаки в разных периодах боевых действий и возможности маскировки, уделяя особое внимание ложным мероприятиям. В заключении он занимается возможностями некоторых маскировочных средств.

Майор Душан Велич	
Передвижение тыловых соединений и частей	45

Автор решает вопросы связанные с передвижениями тыловых частей и соединений, системами, задачами и также требованиями, предъявляемыми к комендантской службе тыла, территории и войск. Представляет проект ее организации в подразделениях, частях и соединениях.

ИНФОРМАЦИЯ

- К вопросу армейской наступательной операции** 49
- Статья в первой части занимается планированием операции в условиях ядерной и без-
ядерной войны на основе одного плана, во второй части вопросом пополнения потерь
в ходе современных операций.
- Переход армии к обороне после нанесения массированного ядерного удара
противником** 55
- Статья приводит некоторые взгляды вероятного противника на вопрос применения
ядерного оружия в ходе боевых действий. Анализирует организацию оборонитель-
ной операции с применением боеспособности войск армии. Подчеркивает оборудование
отдельных элементов обороны армии. Приводит возможности отражения мощной
наступательной группировки противника и перехода к наступлению.
- Полковник Вацлав Сметана
- Военная политика США начала семидесятых годов** 62
- Автор исходит из доктрины президента США Никсона и анализирует основные прин-
ципы американской военной политики и перспективу строительства вооруженных сил
США.
- Полковник Владимир Годьбодь
- Возможности механизированной дивизии ФРГ в области инженерного обес-
печения оборудования противотанковой обороны** 68
- Статья содержит совокупность взглядов управления Бундесвера на организацию
инженерного оборудования ПТО. В ней приведен перечень данных инженерного
оснащения дивизии Бундесвера, применяемых норм оборудования ПТО и достигаемой
степени оборудования по отдельным суткам.
- Избранные понятия из области управления** 74
- Продолжение серии, объясняющей избранные понятия из области управления.
- Кандидат военных наук, полковник Мирослав Недвед
- Планирование операций в ходе Великой Отечественной Войны** 78
- Автор исходит из книги Г. К. Жукова и занимается подготовкой и обеспечением неко-
торых выдающихся операций.

ОПЫТ - ПРАКТИКА

- Полковник Владимир Полцар
- Подготовка запасных штабов** 84
- Автор приводит некоторый опыт подготовки запасного штаба общевойсковой объеди-
нения в качестве важного элемента системы управления. Статья также содержит
некоторые взгляды относительно его применения.
- Полковник Бржетислав Шнобл
- Некоторые познания с оперативно штабного учения** 88
- Автор приводит некоторые познания, касающиеся действия вычислительного центра
в ходе оперативного штабного учения. Особое внимание он уделяет деятельности опе-
ративного диспетчера.